

Ο ΦΟΙΝΙΞ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ε. ΙΟΥΛΙΟΣ 1853.

ΕΤΟΣ Α΄.

Συντάκται:

ΚΑΝΤΑΣ ΠΕΡΕΥΣ ΦΩΤΙΟΣ
 ΦΙΑΝΤΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
 ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.
 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν.
 ΣΑΚΕΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.
 ΒΡΑΪΛΑΣ ΠΕΤΡΟΣ.
 ΙΔΡΟΜΕΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛ.
 ΛΑΖΑΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.

ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.
 ΛΑΒΡΑΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
 ΤΥΠΑΛΔΟΣ ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ.
 ΚΟΓΕΒΙΝΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ.
 ΕΛΑΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.
 ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.
 ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΡΜΗΣ

Α. Τερζάκη και Θ. Ρωμαίου.

1853.

Είδοποιείται τὸ Κοινόν, ὅτι τὸ Παρθενγωγεῖον τοῦ ἱατροῦ Δ.ρος Κωνσταντίνου Ζαβιτζιάνου, κείμενον εἰς τὰ τεῖχη παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Υ. Θ. Ἰπαπαντῆς, θέλει εἶσθαι ἀνοικτὸν εἰς παραδοχὴν κορασίων, κατὰ τὸν δημοσιευθέντα Κανονισμόν, ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου ε. ν. ἢ δὲ καταγραφῆ τῶν ὑποτρόφων καὶ τῶν διδασκομένων, ἀρχεται ἀπὸ τῆς 15.ης Αὐγούστου τῆν 10.ην ὥραν π. μ. μέχρι τῆς 12.ης μ.

Ὁ θέλων νὰ λάβῃ περὶ τούτου πληροφορίας, δύναται νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὸν ῥηθέντα Δ.ρα Ζαβιτζιάνον εἰς τὴν οἰκίαν του.

— Εἰς τὸ ἕτερον ἡμισφαίριον ὅλον ἐν ἀνακαλύπτονται χρυσοῦχα στρώματα, καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἀποδεικνύεται ἀληθὴς γῆ τῆς Ἐπαγγελίας. Πλοῦσια χρυσοῦ μεταλεῖα εἶχον εὐρεθῆ ἐσχάτως εἰς τὸ Τεξὰς τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν, καὶ ἤδη πλήθος ἀπείρων ἀνθρώπων συρρέει εἰς αὐτά. Αἱ ἐφημερίδες ἀναγγέλλουσιν ὅτι καὶ εἰς τὸ Περού ἀνεκαλύφθη ἀφθονος χρυσοῦς.

— Κατ' ἀκριβεῖς ἀπολογισμοὺς γενομένους ἐσχάτως ἐπιμελεία τοῦ τμηματάρχου τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι, τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ταῖς νήσοις τῆς Ἑλλάδος, ὑπάρχουσιν 6, 140 ἔμποροι, ὧν πλείστοι διατηροῦσιν ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς ὅλα τὰ μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ πρὸς τινὰ τοῦ νέου, 29, 600 ναῦται, ἐξαιρουμένων τῶν ναυτῶν τοῦ βασιλικοῦ στόλου, 22, 521 βιομηχάνοι, 10, 366 τεχνίται, 222, 984 κτηματῆται μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ γεωργοί, 260 ἱατροὶ ὧν οἱ πλείστοι ἐτελείωσαν τὰς σπουδὰς τῶν ἐν Εὐρώπῃ 206 δικηγόροι, 626 καθηγηταὶ καὶ διδασκαλοὶ, 36, 872 μαθηταὶ καὶ 4, 339 μαθήτριά.

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἤδη ὑπὲρ τὰ 900 χωρία, διαρρυθμένα εἰς 266 δήμους, 42 ἐπαρχίας καὶ νομούς. Ἐκτὸς δὲ τῶν δημοσίων καταστημάτων, σχολείων δηλ. ἐκκλησιῶν, τελωνείων, ὑγειονομείων, κ.τ.λ. ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰς 200, 000 διαφόρων οἰκηδομῶν (bâtiments).

Δικαστήρια ἀριθμοῦνται 12· τὸ ἀκρωτικὸν δικαστήριον ἢ ὁ Ἄρειος Πάγος, δύο ἐφετεῖα καὶ δέκα πρωτοδικεῖα. Εἰς ἕκαστον δὲ σημαντικὸν δῆμον ὑπάρχει εἰς εἰρνοδικεῖα.

Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις διαίρεται εἰς τέσσαρας τάξεις, 1.ον εἰς τὴν προκαταρκτικὴν, περιλαμβανούσαν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα· 2.ον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ γυμνάσια τῆς δευτέρας τάξεως· 3.ον εἰς τὰ γυμνάσια, καὶ τέλος τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ ἰδρυθὲν διὰ τῶν γενναιοτέρων τῶν ἀπανταχοῦ ὁμογενῶν. Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο συνεστήθη καθ' ὁμοίωσιν τῶν γερμανικῶν. Δημοτικὰ σχολεῖα ὑπάρχουσιν ἀρρένων μὲν 279, κορασίων δὲ 36· ἄγον πᾶς δῆμος ἔχει ἐν σχολεῖον καὶ τινες δύο. Ἐκπαιδεύονται δὲ εἰς τὰ

σχολεῖα ταῦτα δωρεάν 33, 441 μαθηταί. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἀναβαίνει εἰς 72, ὧν 5 διατηροῦνται ὑπὸ τῶν δήμων, τὰ δὲ λοιπὰ συνεστήθησαν καὶ διατηροῦνται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκαστον τῶν ἐκπαιδευτηρίων τούτων, ἐν οἷς διδάσκονται 5, 750 μαθηταί, ἔχει 4 διδασκάλους. Γυμνάσια δὲ ὑπάρχουσιν ἑπτὰ, συστηθέντα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, 2 ἐν Ἀθήναις, καὶ ἀνά ἓν ἐν Τριπόλει, Ναυπλίᾳ, Πάτραις, Λαμίας, καὶ Σύρῳ· πρὸς δὲ, τέσσαρα ἰδιωτικὰ ἡμιγυμνάσια, 2 ἐν Ἀθήναις καὶ 2 ἐν Σύρῳ. Εἰς τὰ γυμνάσια ταῦτα φοιτῶσι 4, 950 μαθηταί, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἔχει ἑπτὰ διδασκάλους. Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, συντηρούμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διδάσκουσι 40 καὶ ἐπέκεινα καθηγηταὶ τὴν θεολογίαν, τὰ νομικὰ, τὴν ἱατρικὴν, τὴν φιλοσοφίαν, τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας, τὴν ἱστορίαν, κ.τ.λ. φοιτῶσι δὲ εἰς αὐτὸ ὑπὲρ τοὺς 400 μαθητάς, οἵτινες συρρέουσιν ἀφ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ βασιλείου καὶ ἐξώθεν.

Ἐκτὸς τῶν σχολείων τούτων, ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἄλλα, οἷον ἡ ἐν Πειραιεὶ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, περιέχουσα ὑπὲρ τοὺς 70 μαθητάς διδασκομένους ὑπὸ 20 καθηγητῶν. Ἡ Σχολὴ αὕτη παρέχει κατ' ἔτος εἰς τὸν στρατὸν πεπαιδευμένους ἀξιωματικούς· παρ' αὐτὴν δὲ εἶναι τὸ Διδασκαλεῖον, ὅπου ἐκπαιδεύονται οἱ δημοδιδάσκαλοι, ἡ Ριζάρειος Θεολογικὴ Σχολή, ἰδρυθεῖσα καὶ συντηρουμένη ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Ριζάρη, ἡ Σχολὴ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας πρὸς ἐκπαιδεύσιν κορασίων καὶ ἰδίας διδασκαλισσῶν, διατηρουμένη ὑπὸ τῶν φιλομούσων καὶ φιλογενῶν, τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ τὸ Γεωργικὸν ἐν Τίρυνθι σχολεῖον.

— Ἀύθεντικὴ ἔκθεσις διαλαμβάνει ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1852 τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας μετεχειρίσθη 17,819 πλοῖα καὶ ἀτιμὸπλοια, χωρητικότητος 3, 380, 884 τόνων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πληρωμάτων αὐτῶν, συμπεριλαμβανομένων τῶν πλοιαρχῶν, ἀξιωματικῶν, κ.τ.λ. συνεποσεύτο εἰς 177, 982 ἀνθρώπους.

— Ὁ κομήτης τοῦ 1856. — εἰς ἄρθρον νεωστὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Κ. Μπαμπινέ, μέλους τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας, εὐερίσκομεν τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ κομήτου, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μέλλει νὰ φανῇ τὸ ἔτος 1856.

Ὁ κομήτης οὗτος εἶναι ὁ μέγιστος πάντων ὧν ποιοῦσι μνείαν οἱ εὐρωπαῖοι καὶ οἱ κινεζοὶ ἱστορικοί. Ἡ περιόδος του εἶναι σχεδὸν τριακοσίων ἐτῶν. Ἦρθη δὲ κατὰ τὸ 104, κατὰ τὸ 683, κατὰ τὸ 975, κατὰ τὸ 1264 καὶ τελευταῖον κατὰ τὸ 1556· κλλ' ἔκτοτε δὲν ἐπανῆλθε, καὶ ἡ ὑστέρησις αὕτη ἤρχισε νὰ ἀπασχολῇ τὸν κόσμον. Ἦδη ὡς ἐκ τῶν γενομένων παρατηρήσεων, ἤρχισαν νὰ φοβῶνται οἱ ἐπιστήμονες, μὴ τυχὸν ἐχάθη ὁ κομήτης οὗτος, καὶ αὐτὸς ὁ σὺρ Ἰωάννης Ἐρσχελ εἶχε περιβάλει τὸ τηλεσκοπίον του μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλὰ σοφὸς τῆς ὑπολογιστῆς, ὁ Κ. Μπόμ, ἐβεβαίωσε τὸν ἐπιτημονικὸν κόσμον ὅτι ὁ κομήτης δὲν ἐχάθη, ὡς ἐφοβοῦντο, ἀλλ' ἡ ταχύτης αὐτοῦ ἠλαττώθη.

Ἀνισχυθὼν ὁ Κ. Μπόμ, ὡς πάντες οἱ ἄστρονό-

Ο Φ Ο Ι Ν Ι Ε

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ε΄.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΙΟΥΛΙΟΣ 1853.

ΠΕΡΙ ΖΩΙΚΟΥ ΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΥ.

Κύριε Συντάκτα τοῦ Φοίνικος.

Ὅτε κατὰ πρώτην φοράν μοι ἐγνωστοποιήθη τὸ παράδοξον φαινόμενον τῆς δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ δι' ἐπιμόνου καὶ συγκεντρωμένης προσοχῆς καὶ θελήσεως τῶν περισσώτων καὶ περικαθεζομένων κινήσεως τραπέζων καὶ ἄλλων ἀψύχων ἀντικειμένων, φαινόμενον, τὸ ὅποιον ἐν Ἀμερικῇ, ὡς λέγουσιν, ἐν τῇ τεραστῇ ἐκείνῃ χώρᾳ τῶν μεγάλων ἔργων, κατὰ πρῶτον ἀναφανὲν διεδόθη ἔπειτα ἐν ἀκαρεῖ καὶ ἀπειράκις ἐπανελήθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἀμερολήπτων καὶ νοημόνων ἀνδρῶν ἐπραγματοποιήθη, καὶ δι' ἀξιοπιστῶν μαρτύρων ἐβεβαιώθη καὶ ἐδημοσιεύθη πρὸς γνῶσιν ἀπάντων, ἐδίστασα καὶ ἐγὼ νὰ τὸ παραδεχθῶ καὶ νὰ τὸ πιστεύσω, καὶ τοι, ὡς μοι ἐφαίνετο, ἠθικῶς ἀποδεδειγμένον. Καὶ τόσῳ μᾶλλον ἐδίστασα καὶ ἀμφέβαλον, ὅσον ἐνόησα πάραυτα ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο συνδέεται μετ' ἄλλα τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὐχ ἦττον παράδοξα καὶ ἀπίστευτα γεγονότα, ὅσα ἀνήγγειλον οἱ γνωστοὶ ὄπαδοὶ τοῦ Μεσμέρου καὶ τοῦ Πουύσεγύρου εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, τὰ ὅποια διήγειρον ἀπείρους συζητήσεις καὶ σοβαρὰς ἐνίοτε διενέξεις μεταξὺ τῶν ἱατρῶν, τῶν φυσικῶν καὶ ἐν (Τόμ. Α. Φυλλ. Ε.)

γένει τῶν λογίων, καὶ τὰ ὅποια, καίτοι ἐπανειλημμένως καὶ προσεκτικῶς ἐξετασθέντα καὶ πολυτρόπως βασανισθέντα ὑπὸ τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης, δὲν ἠξιώθησαν ὅμως ἀκόμη τῆς ἐπισήμου ἐκείνης ἀναγνωρίσεως, ἥτις καθιέρωσε διὰ παντὸς τὰς ἄλλας ἀνακαλύψεις τῶν νεωτέρων.

Ἀλλὰ σκεφθεῖς ἔπειτα κατ' ἐμαυτὸν περὶ τῆς φύσεως τούτων τῶν γενομένων, περὶ τῶν σχέσεων, ἃς ἔχουσι πρὸς ἄλλα ὁμοίου ἢ ἀναλόγου χαρακτῆρος, περὶ τῆς τύχης ὅλων τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων, περὶ τῶν προσκομμάτων, τὰ ὅποια παρεμβάλλουσιν εἰς τὴν ἄμεσον καὶ γενικὴν αὐτῶν ἀναγνώρισιν ἢ ἀμάθεια, αἱ προλήψεις, αἱ δεισιδαιμονίαι, τὰ πάθη, ἡ ψευδὴς φιλαυτία ἢ φιλοτιμία τῶν ἐπιστημόνων καὶ τὸ σκεπτικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ ὅποιον ἐν ᾧ πρέπει νὰ συνοδεύῃ πάντοτε τὰς παρατηρήσεις τοῦ φιλοσόφου, οὐχ ἦττον ὅμως καὶ ὄχι σπανίως εἶναι ὁ ἀχώριστος σύντροφος τῆς κουφότητος καὶ τῆς ἡμιμαθείας, ἐνθυμηθεῖς ὅλα ταῦτα καὶ πόσον εἶναι περιωρισμένη ἀφ' ἐνὸς καὶ προοδευτικὴ ἐν ταυτῷ ἡ ἀνθρωπίνῃ ἐπιστήμῃ, καὶ ἄπειρος, ἀφ' ἑτέρου καὶ μυστηριώδης καὶ παντοδύναμος ἡ σοφία τοῦ δημιουργοῦ, ἐφθασα, Κύριε συντάκτα, εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐὰν παράλογος καὶ ἀξιοκατάκριτος ἦναι ἡ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀπόλυτος πίστις, οὐχ ἦττον ἀναξία τοῦ λογικοῦ ὄντος εἶναι ἡ πεισματώδης καὶ

ἀδικαιολόγητος ἀπιστία· ὅθεν ἀναμφιβόλως παρὰ τὸν εὐκολόπιστον καὶ ἄνευ πολλῶν βασάνων παραδεχόμενον πᾶν καινὸν ἄκουσμα καὶ νέον θαῦμα πλέον ἀξιοκατάκριτος καὶ ἄλογος εἶναι ὁ ἐκφωνῶν κατὰ πᾶσαν νέαν ἰδέαν, κατὰ πᾶν νέον γεγονός, τοῦτο εἶναι ἀπίστευτον, διότι εἶναι ἀδύνατον, καὶ εἶναι ἀδύνατον, διότι ἀντιβαίνει εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως· καθότι ὁ πρῶτος δύναται διὰ νέων παρατηρήσεων καὶ πειραμάτων νὰ διορθώσῃ τὰς ἰδέας του καὶ νὰ φωτισθῇ· ἐν ᾧ ὁ δεύτερος εἶναι ἀδιόρθωτος, ἀφ' οὗ ἐκουσίως κλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης.

Καὶ τῶντι οὔτε οἱ νόμοι τῆς φύσεως μᾶς εἶναι ὅλοι γνωστοί, οὔτε τίθεται, πλὴν ὀλίγιστων περιπτώσεων, ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἀδύνατον. Ἐκτὸς τῶν ὑπὲρ φύσιν θαυμάτων, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ, εἴτε ἀμέσως διὰ μιᾶς πράξεως τῆς παντοδυνάμου αὐτοῦ βουλήσ, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῶν ἐκλεκτῶν του, καὶ περὶ τῶν ὁποίων οὐδεὶς γίνεται λόγος ἐνταῦθα, εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ νομισθέντα ἄλλοτε ἀδύνατα, τὰ ὁποῖα κατήντησαν ὄχι μόνον πιστευτὰ καὶ δυνατὰ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ἀλλὰ καὶ κοινὰ καὶ πασίγνωστα καὶ τετριμμένα. Ἀδύνατον ἐφαίνετο νὰ κινήται ἡ γῆ περὶ αὐτὴν καὶ περὶ τὸν ἥλιον, διότι πῶς, ἔλεγον, ἤθελον μείνει ὄρθιοι οἱ ἐπ' αὐτῆς περιπατοῦντες, πῶς ἤθελον διαμείνει τὰ ὕδατα εἰς τὰς φυσικὰς ἢ τεχνητὰς δεξαμενάς των καὶ ὅμως ἡ γῆ κινεῖται καὶ ἡ κινήσεις αὐτῆς ὄχι μόνον θεωρητικῶς καὶ ἀφηρημένως, ἀλλὰ συγκεκριμένως καὶ ἐμπράκτως καὶ μηχανικῶς ἤδη ἀπεδείχθη. Ἀδύνατον νὰ καταμετρήσῃ τις τὰς οὐρανίους ἀποστάσεις, πόσον ἀπέχει ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴν γῆν, ἡ σελήνη ἀπὸ τὸν ἥλιον, οἱ ἀστέρες ἀπ' ἀλλήλων, ἀδύνατον νὰ προσδιορίσῃ τις τὴν ἔκτασιν, τὸν ὄγκον, τὸ βῆρος τῶν υπερμέτρων ἐκείνων σωμάτων, νὰ προῖδῃ πρὸ πολλῶν ἑκατοντάδων ἐτῶν τὰς ἐμφανίσεις, τὰς περιφορὰς, τὰς ἀνατολάς αὐτῶν καὶ τὰς δύσεις, καὶ ὅμως ὅλα ταῦτα ἐγέναν, καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν γνωρίζει σήμερον καὶ ἐννοεῖ καὶ αὐτὸς ὁ μάλιστα εἰσερχόμενος εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν στάδιον νεανίσκος. Ἀδύνατον ὁ ἀτμὸς νὰ κινή τὰ πλοῖα, καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦτο ἐξεφώνησεν ὁ μεγαλοφύεστατος νοῦς τοῦ αἰῶνος μας, ὁ Ναπολέων, ἀδύνατον νὰ υπερνικήσῃ τις σχεδὸν ὀλοτελῶς τὴν δύναμιν τῶν κυμάτων καὶ τῶν ἀνέμων, νὰ διατρέξῃ εἰς ἕν λεπτὸν τρία μίλια, νὰ διαδώσῃ εἰς ἕν λεπτὸν δεύτερον μίαν εἰδήσιν εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν τῆς γῆνης σφαίρας, ν' ἀκίνητοποιήσῃ καὶ νὰ ἐγχαράξῃ τὴν ἐξίτηλον εἰκόνα, τὴν ὁποῖαν διαγράφει ἐπὶ τινος μετάλλου τὸ φῶς, καὶ ὅμως ὁ ἀτμὸς κινεῖ σήμερον καὶ πλοῖα καὶ ἀμάξας καὶ παντοίας μηχανάς, καὶ τὰ ἠλεκτρικὰ τηλεγραφεα διαδίδουν μὲ τὴν ταχύτητα τῆς ἀστραπῆς τὰ διανοήματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ μυρία ἀντίτυπα μαρτυροῦσι τὴν μονιμότητα τῆς φωτογραφίας. Καὶ ὡς

ἂν δὲν ἐφθάνον ὅλα ταῦτα νὰ ταπεινώσωσι τὸ ἀγέρωχον πνεῦμα τῆς ἀπιστίας, νέα μαγνητικὰ φαινόμενα σήμερον παρουσιάζονται προσβάλλοντα τὰς ἐπικρατούσας ἰδέας, διεγείροντα τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀσφῶν καὶ προκαλοῦντα τῶν σοφῶν τὰς ἐρεῦνας.

Ποῖα εἶναι ἡ φύσις τῶν φαινομένων τούτων; ἀντιβαίνουσιν ἄρα, ὡς διῆσχυρίζονται τινὲς, εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ εἰς τοὺς γνωστούς νόμους τοῦ κόσμου; ὑπάρχουσιν εἰς τὸν κόσμον ἄλλα παρόμοια ἢ ἀνάλογα, ἢ ἐξ Ἰσοῦ θαυμαστά καὶ κατὰ πρώτην ὄψιν ἀδύνατα καὶ ἀπίστευτα; ἐπιδέχονται κάποιαν ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν, ἢ εἶναι τέλος ἐξ ἐκείνων τῶν διαθρυλλομένων μύθων, τοὺς ὁποίους ἐκ τῶν προτέρων κηρύττομεν ὡς ἀνυπάρχτους, καὶ τοὺς ὁποίους ὁ φιλόσοφος δὲν κρίνει διόλου ἀξίους τῆς προσοχῆς του; Καὶ ἐννοεῖτε οἴκοθεν, Κύριε συντάκτα, ὅτι περὶ τῆς πιθανότητος, ἢ μᾶλλον περὶ τῆς δυνατότητος αὐτῶν σκοπεῖται νὰ σὰς ὑποβάλω τὰς σκέψεις μου, καὶ ὄχι περὶ τῆς πραγματικότητος ἢ μὴ αὐτῶν νὰ ἀμφισβητήσω· διότι, ἐὰν τυχὸν ἤθελον ἀποδειχθῆ ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι ὅλα ἀδύνατα, καθὼς ἀδύνατον εἶναι ὁ κύκλος νὰ ἴηαι ἐνταυτῷ καὶ τετραγώνον, καὶ ἡ ἀλήθεια ψεῦδος, περιττὸν ἤθελον εἶσθαι νὰ ἐξετάσῃ τις ἐὰν τῶντι ὑπάρχουσι. Καθὼς ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου, διὰ τῆς ὁποίας κρίνομεν περὶ τῆς ἀληθείας ἢ μὴ παντὸς ἱστορικοῦ γεγονότος, τουτέστι διὰ λογικῆς καὶ ἔμφρονος κριτικῆς, ἐβεβαιώμεθα ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα πραγματικῶς ὑπῆρξαν, οὐδὲν ἠθέλομεν ἔχει δικαίωμα νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὸ νὰ τὰ πιστεύωμεν ἀδύνατα, ἀφ' οὗ ἀπεδεικνύοντο πραγματικὰ, καὶ τότε μᾶς ἀπέμενε μόνον νὰ ἐξετάσωμεν πῶς ὑπάρχουσι καὶ διατὶ καὶ τίνι τρόπῳ παράγονται καὶ ἐξηγοῦνται καὶ εἰς ποίους νόμους ὑπάγονται. Καὶ μολοντί πιστεύω εὐλικρινῶς, ὅτι, ἂν ἐγένετο ἡ ιστορικοεπιστημονικὴ αὕτη ἀνάκρισις, ἔστω καὶ μὲ ὅλην τὴν αὐστηρότητα, οὐδεὶς πεφωτισμένος καὶ ἀμερόληπτος ἀνακριτῆς, ἕνεκα τοῦ πλήθους καὶ τῆς ποιότητος τῶν μαρτυριῶν καὶ τῶν μαρτύρων, ἤθελε καταδικάσει πάντα τὰ φαινόμενα ταῦτα ὡς ὅλως πλαστά καὶ ψευδῆ καὶ ἀνυπόστατα, νομίζω ὅτι καὶ ἡ πρώτη ἐρευνα δὲν θέλει φανῆ ὅλως ἄσκοπος καὶ περιττῆ, καὶ θέλει ἴσως συντελέσει κατὰ τι εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἰδεῶν καὶ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας.

Διῆσχυρίζονται λοιπὸν οἱ μαγνητισταὶ ὅτι ἐντὸς τῶν νεύρων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ μεγάλου κορμοῦ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ ἀκανθώδους μυελῶ διακλαδοῦνται ἐφ' ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τὸ περιτυλίσσουσιν, ἐντυπώνονται εἰς αὐτὸ διαφόρους κινήσεις καὶ τελούντα σημαντικὰς διὰ τὴν ζωὴν λειτουργίας, κυκλοφορεῖ ἐν μαγνητικὸν λεγόμενον ῥευστὸν ἀεὶρας, ἀόρατον, ἀγνώστου οὐσίας, ἀλλὰ μεγάλης δυνάμεως, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἀνθρωπίνης

θελήσεως καὶ διὰ τινῶν προσδιορισμένων τρόπων καὶ μεθόδων δύναται νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ ἕν σῶμα καὶ νὰ μετοχευεῖθῃ εἰς ἄλλο τροπολογῶν διαφόρους τὴν κατάστασίν του, καὶ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὸ θαυμάσια ἀποτελέσματα. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ὁ οὗτω μαγνητιζόμενος ἀποβάλλει ὀλίγον κατ' ὀλίγον πᾶσαν συναίσθησιν ἑαυτοῦ, καὶ τέλος ἀποναρκοῦται μεταπίπτων εἰς ὕπνον βαθὺν καὶ εἰς κατάστασιν ὁμοιάζουσαν ἐκείνην τὴν ὁποῖαν καλῶς γνωρίζουσιν οἱ ἰατροί, κατὰ λέξιν αὐτὴν ὀνομάσαντες. Ταύτην δὲ τὴν κατάστασιν δύναται κατ' ἀρέσκειαν νὰ μετριάσῃ, ν' αὐξήσῃ, νὰ παρατείνῃ, νὰ διακόψῃ ἢ νὰ παύσῃ ὁ μαγνητίζων δι' ἀντιστρόφων μέσων τῶν ὅσα μετεχειρίσθη διὰ νὰ τὴν προκλέσῃ. Κατ' αὐτὴν δὲ παρουσιάζονται φαινόμενα τῶντι ἀξιοθαύμαστα· διότι ὁ πάσχων ἀπομονούμενος παντὸς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν ἀντικειμένων καὶ μὲ μόνον τὸν μαγνητιστὴν ἢ δι' αὐτοῦ μόνου συγκοινωνῶν πρὸς τὸν ἐπίλοιπον κόσμον, ἀπολαμβάνει ὑπέρμετρον νοητικὴν δύναμιν, καὶ ἐνεργεῖ ὡς ἄβιον καὶ ἀσώματον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ὁρᾷ καὶ ἀκούει καὶ αἰσθάνεται χωρὶς τῶν αἰσθητηρίων, καὶ διανοεῖται καὶ προβλέπει καὶ ἀνακαλύπτει μυρίας ἀληθείας ἀγνώστους ἢ δυσεπίκτους, καὶ παρεισδύει εἰς τὰ ἄλλα πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀντιλαμβάνεται τῶν ἐνοιῶν των χωρὶς νὰ τὰς ἐκφράσῃ, καὶ τοὶ διὰ γλώσσης εἰς αὐτὸν ἀγνώστου ἐκδηλουμένον, καὶ τὰ ἴδια ψυχικὰ καὶ σωματικὰ πάθη διακινῶσκει, καὶ προλέγει τὰς φάσεις αὐτῶν καὶ τὸ τέλος, καὶ τὰ πρὸς θεραπείαν φάρμακα ὑπαγορεύει, καίτοι πάσης ἰατρικῆς γνώσεως ἄμοιρος, καὶ τέλος ἄλλος ἐξ ἄλλου γινόμενος φαίνεται ἀναβίβασθεις εἰς ἀνώτατον βαθμὸν ψυχικῆς τελειοποιήσεως. Ἐγερθεὶς δὲ ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης οὐδεμίαν διατηρεῖ μνήμην τῶν γεγονότων, καὶ ἐπανέρχεται ἀφελῶς καὶ ἀκινδύνως εἰς τὸν συνήθη βίον καὶ εἰς τὸν τακτικὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν του.

Ἐκαστον τῶν φαινομένων τούτων ἔλαβεν ἰδιαιτέρον ὄνομα παρὰ τῶν μαγνητιστῶν, καὶ ἕκαστον αὐτῶν βεβαίως ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν ἄχρι τοῦδε γνωστῶν φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν γινόμενων. Ἀλλὰ τολμῶ νὰ προσθέσω, ὅτι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἀντιβαίνει κατ' ἀπόλυτον ἔννοιαν εἰς τοὺς γνωστούς καὶ καθολικοὺς νόμους τῆς φύσεως.

Ἀφίρων δὲ κατὰ μέρος ὅσα δύναται νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ τῆς ἀμέσου καὶ ἀπ' εὐθείας ἐνεργείας τῶν ψυχῶν πρὸς ἀλλήλας, τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ παραδεχθῆ πᾶς ὅστις πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ὕλη, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι κενὴ λέξις οὐδὲν ἔχουσα πραγματικὸν ἀντικείμενον, ὅτι ἡ νόησις δὲν εἶναι ἔκκρισις τοῦ ἐγκεφάλου, οὔτε ἡ βούλησις μηχανικὴ κίνησις τῶν νεύρων καὶ τῶν μύων, οὔτε ὁ Θεὸς ὕλικὸν ὄν, οὔτε ὁ ἠθικὸς καὶ νοερὸς κόσμος ἐκτύπωμα τοῦ ὕλικου ἢ ὄνειρον τῆς φαντασίας, περιρριζοῦμαι εἰς τὸ νὰ παρατηρήσω, ὅτι καὶ ὕλικῶς

θεωρούμενα τὰ φαινόμενα ταῦτα δύναται διὰ τῶν γνωστῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ δι' ἄλλων ὁμοιόμορφων καὶ ἀναλόγων γεγονότων νὰ ἐξηγηθῶσι.

Καὶ τῶντι, ἐξαιρουμένης τῆς ψυχικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἄβιου οὐσίας, ἣτις ἐνυπάρχει εἰς τὸ σῶμα, ὄργανῳ αὐτῷ κεχρημένῃ, ἀλλ' ὄχι πάντοτε καὶ εἰς πάντα ἀπαραιτήτῳ, εἰς τί ἀνάγονται ὅλα τὰ φαινόμενα ταῦτα; εἰς τὴν ἀμοιβαίαν καὶ ἀόρατον ἐνεργειαν σωμάτων εἰς ἀπεράντους ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις εὐρισκομένων, εἰς τὰ γνωστὰ φαινόμενα τῶν ὑπολάλων ἢ μᾶλλον τῶν ὑποθιῶν, εἰς τὰς γνωστὰς, καίτοι σπανίας καὶ παραδόξους, ἐπιστημονικὰς ὁρμὰς τινῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα φαινόμενα, τὰ ὁποῖα, καίτοι καθ' ἑαυτὰ παράδοξα καὶ δυσεξήγητα, ἢ μᾶλλον ὅλως ἀκατάληπτα καὶ ἀκατανόητα, οὐχ ἦττον οἱ πλέον σκεπτικοὶ παραδέχονται καὶ πιστεύουσι.

Θαῦμα τῶντι ἀκατανόητον καὶ μυστήριον ἀνεξερεύνητον εἶναι ὅλη ἡ φύσις· καὶ ὅστις ἤθελε περιορισθῆ νὰ πιστεύσῃ ἐκεῖνα μόνον τὰ ὁποῖα ἐννοεῖ, βεβαίως ἤθελε καταντήσῃ καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεώς του ν' ἀμφιβάλλῃ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν βλέπει, εἴτε ἐντὸς εἴτε ἐκτὸς αὐτοῦ, εἰμὴ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα διαδέχονται ἀλλήλα καὶ ἀνακυκλοῦνται κατὰ τινὰ σταθερὰν καὶ ἀναλλοίωτον τάξιν, καὶ διὰ νὰ ἐνοήσῃ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν φαινομένων τούτων καὶ τοὺς ὅρους τῆς παραγωγῆς των, ἄλλα μὲσα δὲν ἔχει παρὰ τὴν παρατήρησιν καὶ τὰς ἀρχὰς ἐξ ὧν συνίσταται ὁ λόγος. Ἐννοεῖ λοιπὸν διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι τὸ δεῖνα φαινόμενον συνδέεται πρὸς τὸ δεῖνα ἄλλο, καὶ ὅταν ὁ δεσμὸς οὗτος ἴηαι σταθερὸς καὶ ἀδιάρρηκτος, τότε τὸν θεωρεῖ ὡς νόμον τῆς φύσεως, καὶ ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει χωρὶς αἴτιον καὶ χωρὶς σκοπὸν, παραδέχεται τὴν ἀρχὴν τῆς σταθερότητος τῶν φυσικῶν νόμων, ἐφ' ἧς ἀνεγείρει ὅλον τὸ ἐπιστημονικὸν του οἰκοδόμημα καὶ ὑφ' ἧς ὀδηγεῖται κατὰ πᾶσαν ἐρευναν καὶ θεωρητικὴν ἐργασίαν. Πᾶσα δὲ νέα ἀνακάλυψις, πᾶσα πρόοδος ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ ἀποτέλεσμα νέας παρατηρήσεως. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι αἱ παρατηρήσεις αὗται στρέφονται περὶ τὴν ἐξωτερικὴν μόνον ἐπιφανείαν τῶν ὄντων, καὶ δὲν διεισδύουσιν εἰς τὴν ἐνδύμυχον αὐτῶν ὑπόστασιν, καὶ οὔτε ἐπομένως δύναται νὰ μᾶς γνωστοποιήσῃ τὰ παραγωγικὰ αὐτῶν αἴτια, οὔτε τὸν τρόπον, δι' οὗ ταῦτα ἐνεργοῦσι· διότι ἐν μόνον αἴτιον ἐὰν ἐγνωρίζομεν, ἢ θέλαμεν τὰ γνωρίσει ὅλα, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀρμονίας καὶ τῆς ἄκρας τῶν πάντων ἐνότητος, δυνάμει τῆς ὁποίας ἕκαστον μῦρον εἶναι ἐξήγησις τοῦ παντὸς καὶ ἐν ἐκάστῳ μορίῳ τὸ πᾶν περιέχεται. Ἐὰν λοιπὸν πιστεύσωμεν εἰς τὰ γνωστὰ τῆς φύσεως φαινόμενα, καίτοι ἀκατανόητα, τὸ μὴ νοητὸν ἄλλων πρωτοφανῶν γεγονότων δὲν εἶναι ἀποχρῶν λόγος διὰ νὰ μὴ τὰ πιστεύσωμεν.

Μένει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν τὰ μαγνητικὰ

φαινόμενα ἔχουσιν τι τοσοῦτον παράδοξον καὶ νέον καὶ ἀκατανόητον καὶ ἐναντίον εἰς τὴν κοινὴν φύσιν τῶν ἄλλων φυσικῶν γινόμενων, ὥστε ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ἀπίστευτα, καθὼς ἀδύνατα. Ἐὰν δὲ ἐν μόνον ἐξ αὐτῶν ἀναγνωρίσωμεν ὡς δυνατὸν καθ' ἑαυτὸ, καίτοι ἀσύνθετος καὶ ἄγνωστον ἄχρι τοῦδε, εἶναι φανερόν ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἄλλα τοιαῦτα δύνανται νὰ ὑπάρξωσι τῆς αὐτῆς τάξεως, ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων παραγόμενα.

Ἡ διὰ τῶν γνωστῶν μαγνητικῶν ἀπορροῶν κατακοίμιας ἐνδὸς ἀνθρώπου ὑπομένουτος ἡσυχῶς τοῦ μαγνητιστοῦ τὴν ἐνέργειαν, ἐὰν δὲν συμβαίη καθημερινῶς, δὲν ἔχει ὄμοιαν, καίτοι δυσεξήγητος, τίποτε παράδοξον καὶ ἐναντίον εἴτε εἰς τὴν σειρὰν τῶν τακτικῶν φαινομένων, εἴτε εἰς αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Ὅτι δὴποτε καὶ ἂν ἦναι τὸ αἴτιον τοῦ ὕπνου, εἶναι τόσον δυσεξήγητον πῶς ἡ ἀνάγνωσις ἀηδῶν βιβλίων, ἢ ἡ γλυκεῖα ἀναλίνισις τοῦ σώματος, ἢ ἡ κατάποσις τοῦ ὀπίου ἢ ἄλλων ναρκωτικῶν οὐσιῶν ἐπιφέρει τὴν ἐξαιρετικὴν ἐκείνην κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται ὁ ἀνθρώπος ἐπανερχόμενος, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν πρώτην ἐμβρυώδη αὐτοῦ ἡλικίαν ἀποβάλλων πᾶσαν αἴσθησιν, πᾶσαν κίνησιν, πᾶσαν νόησιν, πᾶσαν βουλήν, πᾶσαν συναίσθησιν καὶ πᾶσαν μνήμην, ὅσον δυσεξήγητον εἶναι καὶ τὸ πῶς γίνεται ἡ διὰ τῆς ἀπορροῆς καὶ ἐπισωρεύσεως τοῦ νευρικοῦ βρυστοῦ ἀπονάρκωσις. Ὅτι δὲ τὸ βρυστὸν τοῦτο δύναται νὰ ὑπάρχη, καίτοι ἀόρατον, ὅτι δύναται νὰ διαδοθῆ καὶ νὰ μετοχευθῆ δι' ἐπιτηδείων ἀγωγῶν, καὶ μακρόθεν, καὶ διὰ σωμάτων διαμέσων, εἰς ἄλλα σώματα καὶ τὴν φυσικὴν τούτων κατάστασιν μεγάλως νὰ τροπολογῆται καὶ νὰ μεταβάλλῃ ταῦτα πάντα εἶναι φαινόμενα, τὰ ὁποῖα καθημερινῶς παρατηροῦμεν εἰς τὰ θυμαῖα ἀποτελέσματα τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Ἡ ἐκ τοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἀπόρροια ἀοράτου τινὸς βρυστοῦ δὲν ἀντιβαίνει οὔτε εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε εἰς τὴν φύσιν ἐν γένει τῶν σωμάτων, καὶ εἶναι τόσον φυσικὴ ὅσον εἶναι ἡ ἐκ τῆς προστριβῆς τινων σωμάτων ἀνάπτυξις τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ πόσαι αἱ γνωσταὶ ἄλλα ἀπόρροιαί τῆς ὕλης. Ὅτι δὲ ἡ ἐνέργεια τοῦ βρυστοῦ τούτου δύναται διαφοροτρόπως νὰ ἐνεργήσῃ ἐπ' ἄλλου σώματος, ἐφ' οὗ ἡ ἐνέργεια αὕτη διεμβύνηται, καὶ τοῦτο ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστον μὲ τὰς ἄλλας γνωστὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, ἀλλὰ μάλιστα σύμφωνον μὲ αὐτὰς καὶ συναδόν. Ἐὰν δὲ τις ἀπορήσῃ πῶς ἡ μόνη ἔντονος καὶ ἐπίμονος θέλησις τῶν ἀνθρώπων ἀρκεῖ διὰ νὰ σπρώξῃ πρὸς τὰ ἔξω τὸ βρυστὸν τοῦτο, καὶ νὰ ἀκτινοβολήσῃ ἐπομένως, ὡς ἀκτινοβολεῖ τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης, ἤθελον τὸν παρακαλέσει νὰ μοι ἐξηγήσῃ πῶς ἡ θέλησις κινεῖ τὰ νεῦρα καὶ τοὺς μύωνας, πῶς διεμβύνηται τὴν προσοχὴν, πῶς συγκεντρώνει τὰς νοητικὰς δυνάμεις, πῶς μετριάξει τὰ

πάθη, πῶς καταπολεμεῖ καὶ καταβάλλει τὰς δραστηριωτέρας ὁρμὰς τῆς καρδίας, καὶ πῶς τόσον κυριεῦει ὅλον τὸν νοητικὸν καὶ ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν ἄνθρωπον, ὥστε μυρία θαύματα δύναται νὰ κατορθώσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν του διὰ μιᾶς νὰ καταστρέψῃ. Ἀλλ' ἡ μαγνητικὴ ἐνέργεια δὲν ἀναπτύσσεται πάντοτε καὶ πανταχοῦ εἰς μάτην πολυλάκις ἐμαγνήτισαν καὶ ἐμαγνητίστησαν ἄνθρωποι χωρὶς ν' ἀπολάβωσι τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, ἢ ἀγυρτεία πολλάκις ἀνεμίχθη εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀνεκαλύφθη καὶ ἐξελέγχθη δημοσίως· ὅθεν πολλοὶ ἐδίστασαν, καὶ ἄλλοι περισσώτεροι δὲν ἐπίστευσαν, καὶ μάλιστα ἐπίστευσαν τὸ ἐναντίον, καὶ ἀπέβριψαν μετ' ἀγανακτῆσεως πᾶσαν περὶ τούτου πρότασιν, πᾶν πείραμα, πᾶσαν δοκιμὴν. Ἀλλὰ καὶ τίς διέσχυρίσθη ποτὲ ὅτι ἀνεκάλυψε καὶ ὅτι γνωρίζει ὅλους τοὺς ὅρους, ὅσοι ἀπαιτοῦνται πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ; τίς οἶδε πόσους ὅρους εἰσέτι ἀπροσδιορίστου; ἀπαιτεῖ ἡ μυστηριώδης καὶ ἀκροσφαλῆς αὕτη ἐργασία ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον; καὶ ποῦ δὲν ἀνεμίχθη ἡ ἀγυρτεία; καὶ τί δὲν ἐμόλυνε μὲ τὰς ἀναισχύρους σκευωρίας τῆς; εἶναι ὅμως ἀναντιρρήτον ὅτι ἐν μόνον τοιοῦτον γεγονός, ἐὰν ἀληθεύῃ, δύναται δι' αὐτὸ τοῦτο ν' ἀληθεύσῃ καὶ τ' ἄλλα πάντα. Καὶ τόσας καὶ τόσον σοβαρὰς καὶ ἀξιοπίστους μαρτυρίας ἔχομεν περὶ τοῦ πρώτου τούτου μαγνητικοῦ φαινομένου, ὥστε ἀδύνατον φαίνεται μοι εἰς πάντα εὐσυνείδητον καὶ ἀμερόληπτον ν' ἀποποιηθῆ τὴν πίστιν του.

Τί δὲ παράδοξον, ἐὰν ὁ μαγνητισθεὶς, καὶ τοι κοιμώμενος, λαλή, ἀκούῃ, ἀπαντᾷ, ἐρωτᾷ, συλλογίζεται καὶ ἐξασκῆ ἐν γένει ὅλας τὰς νοητικὰς του δυνάμεις ὡς ἂν ἐγρηγόρει; παρόμοια φαινόμενα δὲν παρατηροῦνται καὶ εἰς τοὺς κοινούς ὑπνολάλους; καὶ αἱ πασίγνωστοι ἱστορίαι παραδόξων ὑπνολάλων, ἐκτελούντων ἄνευ τῆς βοήθειας τῶν αἰσθητηρίων τὰς πλέον δυσκόλους καὶ περιπεπλεγμένας ἐργασίας, δὲν ἀποτελοῦσιν ἂν ὅχι πιθανὰ, δυνατὰ τούτῳ ἁπλοῦς τὰ νομιζόμενα θαύματα τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ;

Ἐὰν δὲ ὁ ἔνεκα τῆς μαγνητικῆς ἐνεργείας ὑπνολάλος, ἢ μᾶλλον ὑπνοβίος, γίνεται ὑπὲρ φύσιν ὀξυδερκής καὶ διορατικὸς, καθὼς ἀπαλλαττόμενος καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ἐκτυλισσόμενος ἀπὸ τοὺς δεσμούς καὶ περιορισμούς τῶν σωματικῶν ὀργάνων, τίς θέλει εἰπεῖ ἕως ἄρα τίς ἐκτείνεται καὶ ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἢ διορατικὴ του δύναμις; ἢ μεταθέσει τῶν αἰσθήσεων εἶναι βεβαίως ἦττον παράδοξος τῆς ἄνευ τῶν αἰσθητηρίων ὀράσεως ἢ ἀκοῆς, ἀφ' οὗ καὶ ὁ ὑπνολάλος οὔτε βλέπει οὔτε ἀκούει καθὼς ὁ κοινὸς ἄνθρωπος. Ἄρα, κατὰ τινὰς ἐξαιρετικὰς καταστάσεις, τὰ αἰσθητήρια δὲν εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς παραγωγὴν τῆς αἰσθήσεως, καθὼς εἰς τινὰς ἄλλας, καίτοι ὑπαρχόντων τῶν αἰσθητηρίων, ἢ αἰσθησι-

λεῖπει, ἢ ἀλλοιοῦται, ἢ διαφθείρεται. Ἐὰν δὲ ἐνθυμηθῶμεν τὰς παραδόξους αἰσθητικὰς δυνάμεις τινῶν ζώων ἢ τινῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀναγωγὴν ὅλων τῶν αἰσθήσεων εἰς μίαν καὶ μόνην, τὴν ἀφῆν ἢ συνάψειαν σωμάτων, τὴν κατὰ μεγίστας ἀποστάσεις ἀλληλεπίδρασιν τούτων, τὴν ἀνάγκην ὅχι μόνον νευρικῆς ἐντυπώσεως ἀλλὰ καὶ ψυχικῆς ἀντιλήψεως πρὸς νόησιν τῶν αἰσθητῶν, ἐξ οὗ τὸ ροῦς ὄρα καὶ κῶδς ἀκούει, δὲν θέλομεν ἀπορρίψει ὡς ἀδύνατα οὔτε τὴν μεταθέσιν τῶν αἰσθήσεων, οὔτε τὴν κατ' ἀπόστασιν ἢ τὴν διὰ μέσου ἄλλων σωμάτων ὄρασιν τῶν μαγνητισθέντων. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα τὰς αἰσθήσεις φαινόμενα.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰ νοητικὰ, δὲν θέλετε θαυμάσει, Κύριε συντάκτα, ἐὰν εἴπω ὅτι μοι φαίνονται ἦττον ἀδύνατα καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων εὐκατάληπτα καὶ εὐεξήγητα.

Καὶ πρῶτον, ἔχομεν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἐν τῇ κανονικῇ καὶ συνήθει καταστάσει διατελοῦντα ἠθικὸν καὶ νοητικὸν ἄνθρωπον πολλὰ παρόμοια φαινόμενα, ἐξ ἴσου παράδοξα, ἔκτακτα, καταπληκτικὰ καὶ ὅχι πάντοτε διὰ τῶν γνωστῶν νόμων τῆς φύσεώς του εὐεξήγητα. Ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἀντιπάθεια, ἢ ἄνευ λόγου ἀποστροφή ἢ ἀγάπη, ἢ ἐπαληθευμένη προαίσθησις, ἢ αὐθόρμητος ἐνόρασις μεγάλων ἀληθειῶν, ἢ αἰφνίδιος ἔμπνευσις καὶ ὁ λεγόμενος ποιητικὸς καὶ ἐν γένει καλλιτεχνικὸς οἶστρος, ἢ ὁρμέμφυτος ἐπιστήμη, εἶναι βεβαίως ταῦτα πάντα τόσον θαυμαστά καὶ ἐκπληκτικὰ, ὅσον εἶναι ὁ μεταξὺ τοῦ μαγνητιστοῦ καὶ τοῦ μαγνητιζομένου σύνδεσμος, ἢ πνευματικὴ πρὸς ἀλλήλους συγκοινωνία, ἢ ἔμφυτος τούτου ἐπιστήμη, τὸ προορατικόν του, ἢ νόησις δυσνοήτων ἢ ὅλων ἀκατανόητων πραγμάτων καὶ ὅλαι αἱ ἀνώταται καὶ ὑπερθαυμάστοι ἐκεῖναι δυνάμεις, αἵτινες ἐν αὐτῷ ὑπερφυῶς πως ἀναπτύσσονται. Καὶ ἐὰν ὅλαι σχεδὸν αἱ δυνάμεις αὗται παρατηρῶνται καίτοι κατ' ἐλάχιστον βαθμὸν, εἰς τοὺς κοινούς ἀνθρώπους καὶ ἐν τῇ συνήθει αὐτῶν καταστάσει, δὲν ἤξεύρω διατὶ θέλομεν τὰς θεωρήσει ὡς ἀδυνάτους, ὅταν, ἔνεκα ἐκτάκτων τινῶν περιπτώσεων, ἀναβιβάζωνται εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ τελειοποιήσεως. Δὲν ἤξεύρω διατὶ νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τὴν ὁρμέμφυτον ἱατρικὴν τινῶν ἀνθρώπων, ἐν ᾧ ἔχομεν καθημερινῶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὁρμέμφυτον ἱατρικὴν τῶν ζώων. Δὲν ἤξεύρω ἐὰν ἦναι μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος ὁ αὐθόρμητος διαγινώσκων τὰ πάθη καὶ ὑπαγορεύων τὴν θεραπείαν τῶν μαγνητικῶν ὑπνολάλων τῶν γνωστῶν ἐκείνων νεανίσκων, οἱ ὁποῖοι, καὶ τοὶ ἄμοιροι πάσης μαθηματικῆς παιδείας, λύουσιν ἐν ἀκαρεῖ τὰ ὑψηλότερα μαθηματικὰ προβλήματα ἄνευ προπαρασκευῆς, ἄνευ ὑλικῶν μέσων, μετὰ μεγίστης ἀκριβείας καὶ διὰ μεθόδων εἰς αὐτοὺς μόνον ἰδίαζουσῶν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἄλλους καὶ εἰς αὐτοὺς ἴσως ὅπως ἀγνώστων. Καὶ ἐὰν ἡ διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τῶν ἐπιστημονι-

κῶν γνώσεων καὶ μεθόδων προόρασις τοῦ μέλλοντος εἶναι γινόμενον ἤδη κοινόν καὶ τοῖς πᾶσι γνωστὸν, μάλιστα καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀστρονομικὰ γεγονότα, δὲν ἤξεύρω διατὶ ἀνωτέρα ἐπιστήμη, βαρύτερον εἰσδύουσα εἰς τὰ ἀπόκρυφα τῆς φύσεως, καὶ τελειότερος ὑπολογισμὸς, ἐννοῶν καὶ καθυποβάλλων εἰς τὰς ἐργασίας του τὴν μεγάλην μαθηματικὴν τῆς φύσεως, δὲν θέλουν δυνηθῆ, καὶ τοὶ αὐθόρμητως ἀναπτυσσόμενα, νὰ προμαντεύσωσι μέλλοντα γεγονότα ἐκ τῆς ἄκρας ἐνότητος καὶ ἐκ τῆς μεγάλης καὶ ἀναγκαῖας ἀλληλουχίας τῶν ὄντων ἐξαρθώμενα. Διότι ἐκ τῶν μελλόντων καὶ ἐσομένων τὰ μὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἀπὸ τὰς ὑψίστους καὶ ἀνεξερηνήτους βουλὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ περὶ τούτων μόνον τὸ παρά Θεοῦ δῶρον τῆς προφητείας δύναται νὰ μᾶς φωτίσῃ, τὰ δὲ εἶναι ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα ἄλλων γεγονότων ἀλληλεπιδεῶν πρὸς ἀλλήλα, ἀναγκαῖως καὶ ἀφεύκτως πραγματοποιουμένων, καὶ περὶ τούτων ἤξεύρομεν ὅτι δύναται νὰ προφητεύσῃ, καθὼς δυναμένη νὰ τὰ προῖδῃ, ἢ ἀνθρώπινος ἐπιστήμη· διότι καθὼς ἕκαστον μέρος τοῦ παντὸς σχετίζεται μὲ ὅλα τὰ ἄλλα, ὡσαύτως ἕκαστον ἐνεστὶς γινόμενον φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν σπόρον μυρίων ἄλλων μελλόντων συνδεομένων μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων.

Ἴδου λοιπὸν ὅτι τὰ μαγνητικὰ φαινόμενα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ κίνησις τῶν τραπέζων κατατάσσεται, δὲν εἶναι τόσον παράδοξα ὅσον φαίνονται κατὰ πρώτην ὄψιν, δὲν εἶναι τόσον ἀσυμβίβαστα μὲ τὰς καθιερωμένας ἀρχὰς, μὲ τὰς ἀπανταχοῦ καὶ παρὰ πᾶσι δεκτὰς θεωρίας καὶ μὲ τοὺς ἄχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντας φυσικοὺς νόμους. Ἀφ' ἑτέρου, ἐκτὸς τῶν ἀσθενῶν τούτων σκέψεων, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ὅπως ἀνεπίδεκτοι καὶ ἄλλων ἀναπτύξεων, ἐκτὸς τῶν πολλῶν τιμῶν καὶ εἰλικρινῶν καὶ νοημῶν μαγνητιστῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ ὅλην τὴν ἀφέλειαν καὶ διὰ μόνην φιλανθρωπίαν, διὰ μόνον τῆς ἐπιστήμης τὸν ἔρωτα, ἀνεκδοτῶς ἐνασχολοῦνται εἰς τὴν μελέτην τῶν περιέργων τούτων φαινομένων, χωρὶς ἰδιοτελεῖς σκοποὺς, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀγυρτεῖαν, μὴ φειδόμενοι κόπων καὶ πόνων καὶ ἐξόδων καὶ ἐκτιθέμενοι εἰς παντοίας συκοφαντίας καὶ σαρκασμοὺς καὶ καταδιώξεις καὶ παντὸς εἶδους πικρίας, ἐκτὸς τῶν πολλῶν πειραμάτων καὶ ἐκθέσεων καὶ ἱστοριῶν, αἵτινες ἀφ' ἐνὸς αἰῶνος γίνονται καὶ καθημερινῶς ἐπαναλαμβάνονται παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ ὑπ' ἀνδρῶν διαφόρων τάξεων καὶ νοητικῶν ἔξεων καὶ κοινωνικῶν θέσεων καὶ ἐπαγγελματῶν, ἐκτὸς τῶν διασήμεων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι, καὶ τοὶ μὴ ἀνήκοντες εἰς τῶν μαγνητιστῶν τὰς σχολὰς, ὅχι ἦττον διεκλήρυσαν ὡς ἀληθῆ καὶ πραγματικὰ, ἢ ὡς πιθανὰ, ἢ ὡς δυνατὰ τὰ τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ ἀποτελέσματα, εἶναι δι' ἐμὲ, Κύριε συντάκτα, καὶ μία μαρτυρία, τὴν ὁποῖαν, νομίζω, δὲν πρέπει

ν' ἀπορρίψωμεν ἀνεξετάτως· ἡ μαρτυρία τῆς ἀνθρωπότητος, ἥτις ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐπίστευσεν εἰς τὰ φίλτρα, τὰς βασκανίας, τὰς ἐπιβάδας, τὰ περιάπτα, τοὺς οἰωνοὺς, τοὺς χρησμοὺς, τὰς προαισθήσεις, τὰς προρρήσεις, τὰς μαντείας, τὰς μαγείας, τὰ αἶσια καὶ τὰ ἀπαίσια, τὰ ὅποια ὅλα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ περιέχωσι τι ἀληθές, διότι τὸ ὅλως καὶ ἀπολύτως ψευδές οὔτε ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον οὔτε κατὰ τόσους τόπους καὶ εἰς τόσα ἔθνη, ἀνεξάρτητα καὶ ἄσχετα καὶ ἄγνωστα πρὸς ἄλληλα, διαδίδεται καὶ ἐπικρατεῖ, καὶ τὰ ὅποια ὅλα ἴσως δύνανται διὰ τῶν μαγνητικῶν θεωριῶν ἐν μέρει τοῦλάχιστον νὰ δικαιολογηθῶσι καὶ νὰ ἐξηγηθῶσι. Καὶ ἴσως ἡ ἐπὶ ἀψύχων ἀντικειμένων ἐνέργεια τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ, ἡ τόσον ἀπλῶς καὶ ἀνόρητώς ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ ἀνθρώπων μηδεμίαν ἐξ ἄπαντος προτιθεμένων ἀπάτην ἢ ἀγυρτεῖαν καὶ ὑπὸ τοσοῦτων ἤδη πειραμάτων ἐπαληθευθεῖσα, εἶναι προσωρισμένη, καθὼς ὅλων τῶν ἄλλων μαγνητικῶν ἐνεργειῶν ἀπλουστέρα, νὰ διευθύνῃ πρὸς τὸν νέον τοῦτον κλάδον τῆς ἀνθρωπολογίας τὴν προσοχὴν καὶ τὰς ἐρεῦνας τῶν φυσιολόγων καὶ ψυχολόγων, πλουτίζουσα ἴσως μὲ νέας καὶ πολυτίμους ἀνακαλύψεις τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἐπιφέρουσα νέα μέσα θεραπείας τῶν δεινῶν του, καὶ εὐρύτερον στάδιον ἀνοίγουσα εἰς τὰς πρὸδους τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς φιλοσοφίας.

Εἰς τῶν συνδρομητῶν σας.

ΓΥΜΝΑΣΙΑ.

Μεταξὺ τῶν δημόσιων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος οἰκοδομημάτων ἐπρώτεον δικαίως τὰ γυμνάσια. Εἰς ταῦτα ἐπαιδεύοντο οἱ νέοι τὰς τέχνας τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης, ἵνα καθιστῶνται σπουδαῖοι πολῖται, καὶ ἄξιοι μαχηταί. Προγύμνασις ἦν αὕτη τῶν ἐν τῷ Σταδίῳ δημοσίων ἐκείνων ἀγώνων, τοῦ δρόμου, τοῦ δίσκου, τοῦ ἄλματος, τῆς πυγμῆς, καὶ τῆς πάλης, τὰ ὅποια ἐγίναν καὶ τῆς λύρας τοῦ δαιμονίου Πινδάρου τὸ ἀντικείμενον.

Γυμνάσιον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν σῶζεται πλέον. Τούτου ἐννοιά τινά δυνάμεθα νὰ λάβωμεν μόνον ἐκ τῶν σχεδιογραφῶν, τὰς ὁποίας τινές, κατὰ τὴν τοῦ Οὐϊτρούτου (Vib. E., 5.) περιγραφὴν, ἐπενόησαν. Ἐκ τῶν συγγραφῶν γινώσκεται, ὅτι ἦσαν κεκοσμημένα τὰ γυμνάσια διὰ ζωγραφῶν καὶ γλυπτῶν, ἱκανῶν νὰ διεγείρωσιν εἰς τοὺς τροφίμους τῶν νέων διηνεκεῖς ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας ιδέας. Ἐρείπια τοιούτων οἰκοδομημάτων, σωζόμενα εἰσέτι κατὰ τὴν ἐλάχισον Ἀσίαν, φαίνονται διαγεγραμμένα εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἰωνίας, καὶ εἰς τὴν περιήγησιν τοῦ Χανδλήρου.

Τὰ γυμνάσια, καλούμενα ἀπὸ μέρους καὶ Παλαίστραι ἐνίοτε, εἶναι Ἑλληνικὰ ἀνάκλιον κτίσμα-

τα. Δὲν ἦτο πόλις εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις δὲν εἶχεν ἴδιον γυμνάσιον. Εἰς τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους τὸ γυμνάσιον ἦτο τοιχοκλειστον ἀπλῶς ἰσόπεδον, εἰς πολλοὺς χωριστοὺς δρόμους ἢ διαστήματα διηρημένον, πρὸς μελέτην διαφόρων ἀγωνισμάτων. Τοιοῦτον ἦτο, κατὰ τὸν Παυσανίαν, τὸ ἀρχαῖον ἐν Ἡλιδι γυμνάσιον. Ἐντὸς δὲ τοῦ περιβόλου ἦσαν ὑψηλαὶ κατὰ σειρὰν πεφυτευμέναι πλάτανοι, ὑπὸ τῶν ὁποίων τὴν σκιὰν αἱ γυμνασίαι ἐγίνοντο. Αὗται αἱ τῶν πλατάνων στοιχάδες ἔδωσαν χώραν εἰς τὰς στοάς καὶ εἰς τὰ περίστυλα, διὰ τῶν ὁποίων τὰ γυμνάσια ὕστερον ἐκοσμήθησαν.

Μετ' οὗ πολὺ ἔλαβον αὐτὰ πλειοτέρας παρὰ τὸ πρότερον διαίρέσεις. Ἦρχισαν οἱ φιλόσοφοι νὰ ἐκλέγωσιν αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἵνα μετ' ἡσυχίας διδάσκωσι· καὶ οἰκοδομήθησαν ἐνταῦθα αἱ Ἐξέδραι, ὅπου ἤθροζοντο μετὰ τῶν μαθητῶν οἱ διδάσκαλοι. Ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου φαίνεται ὅτι διεκρίθη ἀπὸ τῆς παλαίστρας τὸ γυμνάσιον· καὶ ἐσημαίνεν ἐξαιρέτως τοῦτο μὲν τόπον διωρισμένον πρὸς παράδοσιν, ἐκείνη δὲ πρὸς σωμασκήαν. Τὰ πρὸς καθαρισμὸν τοῦ σώματος ἀναγκαῖα λουτρά (βαλνεῖα, λουτρῶνες), ὄντα τὸ πάλαι ἐξῶθεν τῶν γυμνασίων, ἔκτοτε μετετίθεντο εἰς τὰ ἔνδον αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ταῦτα τὰ κτίσματα ἔτι μάλλον ἐπηυξήθησαν, ἵνα χωρῶσι τοὺς διαφόρους οἴκους, τὰς στοάς, τὰ στάδια, τοὺς δρόμους καὶ τοὺς περιπάτους.

Ἵστερον δὲ τὰ λουτρά ἤρχισαν νὰ κατέχωσι μέγιστον μέρος τῶν γυμνασίων, διότι δὲν ἐχρησίμευον μόνον εἰς τοὺς νέους μετὰ τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις, ἀλλ' ἦσαν δημόσια καὶ πρὸς χρῆσιν κοινὴν. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τῆς δημοκρατίας δὲν εἶχον ἀκόμη οἰκοδομήματα, δυνάμενα νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων γυμνάσια· ἀλλ' ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων, ὅτε μάλιστα τὰ λουτρά ἐνομίσθησαν τὸ κυριώτερον μέρος τῶν γυμνασίων, τοιαῦτα οἰκοδομήματα μετωνομάσθησαν Θέρμαι, Thermæ. Αὗται ἦσαν μὲν διωρισμένα ἐξαιρέτως εἰς δημόσια λουτρά, ἀλλὰ περιεῖχον τὰ διάφορα μέρη τῶν γυμνασίων, χρησιμεύοντα πρὸς τε σωματικὰς ἀσκήσεις, καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν νέων· ὅθεν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὰς ὡς μίμησιν τῶν Ἑλληνικῶν τούτων κτισμάτων. Ὁ Οὐϊτρούτος περιγράφει μὲν τὰ καθέκαστα τοῦ γυμνασίου· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἠθέλησε μόνον νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὸ παράδειγμα καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ, καὶ νὰ κάμῃ γνωστὰ εἰς αὐτοὺς τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα, τὰ ὅποια, κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ λόγους, δὲν συνειθίζοντο ἀκόμη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐκείνου εἰς Ἰταλίαν. Ἄλλως, ἐκ τῶν περιγραφῶν διαφόρων γυμνασίων, τὰς ὁποίας ἔκαμον πολλοὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, φανερὸν γίνεται, ὅτι ἡ διάθεσις αὐτῶν δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὕτη, καὶ τὰ μέρη ἦσαν, κατὰ τὰς περιστάσεις, πλείωτερα ἢ ὀλιγώτερα τῶν παρὰ τοῦ Ῥωμαίου ἀρχιτέκτονος ὑποδεικνυμένων.

Τὰ γυμνάσια ἐκοσμοῦντο εἰς τρόπον λαμπρότερον παρὰ τὰ ἄλλα δημόσια οἰκοδομήματα. Ἐφαίνοντο ἐκεῖ τὰ ἀγάλματα καὶ οἱ βωμοὶ τῶν θεῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἦσαν καθιερωμένα· αἱ εἰκόνες καὶ τὰ μνημεῖα τῶν ἡρώων, τῶν βασιλέων, καὶ ἄλλων περιβοήτων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἦγον ἐξαιρέτως διὰ τιμῆς οἱ οἰκῆτορες ἐκείνων τῶν πόλεων· προσέτι ζωγραφίαι, καὶ ἀνάγλυφα, τῶν ὁποίων ἡ ὑπόθεσις ἐλαμβάνετο ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ ἱστορίας. Ἐντὸς μὲν τῶν γυμνασίων τὰ ἀγάλματα καὶ οἱ βωμοὶ ἴσταντο ἢ ὑπὸ τὰς στοάς, ἢ εἰς τοὺς ζυσοὺς καὶ τὰς τῶν πλατάνων στοιχάδας· αἱ δὲ ζωγραφίαι καὶ τὰ ἀνάγλυφα ἐκόσμουσαν τοὺς τοίχους καὶ τῶν στοῶν καὶ τῶν αὐτόθι διαφόρων οἴκων. Κατ' ἀρχὰς οἱ βωμοὶ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν ἰδρύνοντο πρὸς λατρείαν· αἱ εἰκόνες τῶν ἡρώων, καὶ αἱ ἱστορικαὶ ζωγραφίαι, πρὸς ὑπογραμμὸν καὶ παράδειγμα τῶν νέων ὕστερον δὲ πρὸς καλλωπισμὸν μόνον καὶ εὐπρέπειαν τῶν γυμνασίων. Δὲν ἦτο δημόσιον οἰκοδόμημα, τοσαύτα εἰς τοὺς τεχνίτας παρέχον, ὅσας τὰ γυμνάσια, ἀφορμὰς εἰς ἐπίδειξιν τῆς ἑαυτῶν φύσεως, διότι ἡ μεγάλη αὐτῶν ἔκτασις, καὶ τὰ διάφορα μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων συνίσταντο, ἦσαν ἐπιδεικτικὰ μεγάλης πολυτελείας, καὶ πολλῆς καλλωπισμῶν ποικιλίας. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰσόδου τῶν γυμνασίων ἦτο πάντοτε ἄγαλμα ἢ βωμός. Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Ἀκαδημίας ἦτο βωμός Ἐρωτος, ἔχων ἐπιγράμμα, ὅτι Χάρμος πρῶτος Ἀθηναίων ἀνέθηκεν εἰς Ἐρωτα. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Λυκείου γυμνασίου ἦτο Ἀπόλλωνος τοῦ Λυκίου τὸ ἄγαλμα· ὁ Θεὸς εἰκονίζετο ὄρθιος, κεκλιμένος ἐπὶ στήλη, κρατῶν εἰς μὲν τὴν ἀριστερὰν τὸ τόξον, τὴν δὲ δεξιὰν ἔχων ἐπάνωθεν τῆς κεφαλῆς ἀνεστραμμένην ὡς ἀπὸ μακροῦ κόπου ἀναπαυόμενος.

Αἱ στήλαι, καλούμεναι Ἐρμαὶ, ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἐκ τῶν μᾶλλον συνήθων κοσμημάτων τῶν γυμνασίων· αὗται εἶχον κεφαλὴν Ἐρμοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα κεφαλὴν διαφόρων Θεῶν, οἷον Ἡρακλέους, Διὸς Ἄμμωνος, Ἀπόλλωνος, καὶ ἄλλων. Ἰδρύνοντο δὲ εἰς τὰ γυμνάσια αἱ Ἐρμοῦ καὶ Ἡρακλέους εἰκόνες, διότι οὗτοι ἐθεωροῦντο ὡς προστάται τῶν ἀγώνων, καὶ διότι εἰς αὐτοὺς ἀφιερῶντο τοιαῦτα οἰκοδομήματα.

ΣΥΛΛΟΓΗ Λευκαδίων Ἐπιγραφῶν κτλ.

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φυλλάδιον)

4.

§. α. Ἐξεδόθη ὑφ' ἡμῶν ἄπαξ ἐν τῷ περιοδικῷ Συγγράμματι τῶν Ἀθηνῶν. «Ἡ Νέα Πανδώρα.» Φυλλάδ. ΝΖ'. 1852. Αὐγούστου α. Δευτέρα αὐτῆς ἐκδοσις εἶναι ἡ παρούσα.

Περὶ τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀγ. Μαύρας, πρὸς Νότον, ὅπου ποτὲ ἔκειτο ἡ Νήρικος,

καὶ ὅπου, τοῦ χρόνου προχωροῦντος, εἶχαν ἐπεκτείνει τὰ ὄρια τῆς ἡ πόλις Λευκάς· νεωλογιώτερον δὲ πρὸς τὴν εἰσόδον τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγ. Τριάδος, ἐν χωρίῳ Καλλιγόνι, ἀνασκαφῆς γενομένης τὸ 1841 ὑπὸ τοῦ συμπολίτου μας Κυρ. Ἀλεξάνδρου Τσαρλαμπᾶ, εὐρέθη ἡ ἔμμετρος αὕτη Ἐπιγραφή, ἐφθαρμένη κατὰ τοὺς πρώτους στίχους, μετὰ καὶ ἄλλων ἐκεῖ ἐρείπιων, ἅτινα βεβαίως συνεκρότουν Τιμιτικὴν Ἀψίδα, ἥς αἱ δύο παραστάδες ἐσώζοντο καὶ μέχρι πρό τινων ἐτῶν. Ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς ἦν προσηρμοσμένη, ὡς κορωνίς, ἡ τε Ἐπιγραφή, ἐπὶ λευκῆς καὶ ὀπωσοῦν μεγάλης πλακῆς λιθίνης χαραγμένη, καὶ ἡ ἐν αὐτῇ μνημονευομένη εἰκὼν, ἥτις δυστυχῶς ἀπώλετο. Τὸ πρωτότυπον διακιάτεχει νῦν ὁ αὐτὸς Κυρ. Τσαρλαμπᾶς.

» . . . . .
ΦΡΟΥΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΛΙΑΝ ΑΙ . . . . .
ΩΝ ΕΝΕΚΕΝ ΛΕΥΚΑΣ ΤΟΝ ΑΙΕΙ ΣΩΤΗ
ΕΙΚΟΝΙ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΙ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑ ΣΤΕΦΑΝΟΙ.
Ω ΠΟΛΕΙΓΙΝΟΣΚΕΙ ΓΑΡ ΟΛΛΙ ΧΕΡΙ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΙΑΙ
ΤΟΙΣ ΑΓΑΘΟΙΣ ΟΡΕΓΕΙΝ ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ ΧΑΡΙΤΑΣ
ΛΕΥΚΑ.

Ἴδου δὲ καὶ κατὰ πόσον ἠδυνήθημεν νὰ τὴν συμπληρώσωμεν.

» . . . . .
» Φρούρια καὶ σκολιὰν ἔΝΟΔΟΝ ΕΙΡΓΑΣΑΤΟ,
ὣν ἔνεκεν Λευκάς τὸν αἰεὶ σωτῆΡΑ ΕΑΥΤΗΣ
» εἰκόνι καὶ πίστει καὶ φίλιᾳ στεφανοῖ.
» Ὡ πόλι, γινώσκειΣ γὰρ ὅλα χερὶ καὶ διανοίᾳ
» τοῖς ἀγαθοῖς ὀρέγειν ἀθανάτους χάριτας.
Λευκάς.»

§. β'. Ἡ πλάξ τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἦν τετμημένη πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε, πρὶν ἢ ὑποπτευθῶμεν ἔμμετρον τὴν Ἐπιγραφὴν, ἐνομίσσαμεν, ὅτι οὐδεὶς ἐλλείπει στίχος, καὶ ὅτι τὸ μὴ ἐν αὐτῇ μνημονευόμενον ὄνομα τοῦ τιμωμένου ἦν κεχαραγμένον ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς ἀπωλεσθείσης εἰκόνος του· ἀλλὰ μετὰ συντονωτέραν προσοχὴν διακρίναντες αὐτὴν ἐν Ἑλληνικῷ μέτρῳ συντεθειμένην, οὕτινος τὸ διάγραμμα ἔχει οὕτως,

— υυ — υυ — υυ — υυ — υυ — υ
— υυ — υυ — υ / — υυ — υυ — υ

ἀμέσως ἠσθάνθημεν τὴν τοῦ πρώτου ἐξαμέτρου ἔλλειψιν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἰδιαζούσης τῷ μέτρῳ τούτῳ διστίχου συνθέσεως, ὅστις ἀναμφιβόλως περιεῖχε τό τε ὄνομα καὶ τοὺς τίτλους τοῦ πρὸς ὃν ἡ Ἐπιγραφή, περὶ οὗ κατωτέρω (ἐν §. δ').

Καὶ τὸν μὲν πρῶτον ὑπάρχοντα στίχον συνεπληρώσαμεν διὰ τοῦ — Ἄνοδον εἰργάσατο (fabricavit), ὀδηγοῦμενοι,

- 1. Ἀπὸ τοῦ μέτρου (—υυ—υυ—)
- 2. Ἀπὸ τοῦ λειψάνου ΑΙ . . . ὅπερ εὐκόλως συμπληροῦται εἰς ΑΝ . . .

3. Από τῆς στενῆς συνοικειότητος τοῦ ΣΚΟΛΙΑ μετὰ τοῦ ΑΝΟΔΟΣ, ἥτις πολλαχοῦ τῶν συγγραφέων ἀπκντᾶται, ὡς ἐν Παιουσίνᾳ· «Πεποιήται ἠΑΝΟΔΟΣ ἐπὶ τὸν ὄροφον ΣΚΟΛΙΑ» (α). καὶ

4. Από τῆς ἀκριβοῦς συναφείας τῆς κυρίας ιδέας τῆς Ἐπιγραφῆς (ἡ ἐστὶν ἡ τῆς πόλεως δὴρῶσις) μετὰ τῆς ιδέας, ἣν ἐκφράζει τὸ ΣΚΟΛΙΑ ΑΝΟΔΟΣ (= δύσπορος ἀνάβασις), διότι ἡ Λευκὰς ἔχουσα Ἀκρόπολιν (β), πιθανῶς τὴν ἀρχαίαν Νήρικον (γ), εἰς ἣν πάντοτε ἐνητένιζεν, ὡς ἐν αὐτῇ πολλακίς βέβαια σωθεῖσα, μάλιστα δὲ ποτε καὶ θριαμβεύσασα, κατὰ τῶν εἰς αὐτὴν ἀποβάντων ἐχθρῶν ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ (δ), καθὼς καὶ δι' αὐτῆς, ὡς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατασχεθείσης (τοῦ Φλαμηνίου 198. π. Χ.), τέλος ἀπωλεσθεῖσα (ε), εὑρισκὲν ἀναγκαιοτάτην τὴν δὴρῶσίν τῆς. Καὶ εἶναι γνωστὸν πόσον οἱ ἀρχαῖοι ἐσέβοντο τὴν ἐπαμφοτερίζουσαν ταύτην ἄκραν· «ἥτις δοκεῖ μὲν μέγала συμβιάλλεσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πολεμίων, ἐν οἷς ἂν ὄσι, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἐλευθερίας φυλακὴν.» (ζ), καὶ ἐπομένως πόσον ἐπροθυμοποιούντο εἰς τὴν ὅσον οἶόν τε ἰσχυρότεραν αὐτῆς δὴρῶσιν. Ὅτι δὲ μετὰ τῶν ἀξιολόγων δὴρῶματικῶν μέσων ἐθεωρεῖτο καὶ τὸ δύσπορον τῶν ὀδῶν, τοῦτο συχνότατα ἐν τοῖς Συγγραφεῦσιν ἀπαντᾶται, καὶ ἀρκεῖ νὰ φέρωμεν παράδειγμα τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις, μαχόμενος περὶ τὰ ὄρια τῆς ἐν Ἀσία Τελμισσοῦ, ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῆ ἐκείθεν ἀπρακτος «διότι ἡ ὁδὸς παρὰ τὴν πόλιν χαλεπὴ» (η), καὶ τὸν Δαρκεῖον, ὅστις, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν εἰς τὰ πρόσω τοῦ Ἀλεξάνδρου πορείαν, δὲν ἐφρόντισεν· «εἰμὴ ἄπορον ποιῆσαι Ἀλεξάνδρῳ τὴν πρόσω ὁδόν» (θ). Καὶ οἱ Λευκάδιοι λοιπὸν ταῖς αὐταῖς ιδέαις καὶ ἀνάγκαις τῆς ἐποχῆς τῶν ἐπόμενοι, εὑρισκόν μέγα εὐεργέτημα τὴν ἐπὶ τὴν Ἀκρόπολιν ΣΚΟΛΙΑΝ ΑΝΟΔΟΝ, ἣν διὰ τοῦτο καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ἐν τῇ Ἐπιγραφῇ τῶν διαιώνισαν.

Τὸν δὲ δεῦτερον ὑπάρχοντα στίχον συνεπληρώσαμεν διὰ τοῦ ΕΑΥΤΗΣ, ὀδηγούμενοι·

1. Από τῆς τοῦ λόγου σειρᾶς, ἥτις εὐκόλως τὸ ὑποννοεῖ.

2. Από τοῦ μέτρου (. . . τῆρα ἐαυτῆς - υυ - ὀ), καὶ

3. Από τῆς ἀναλογίας ἄλλων Ἐπιγραφῶν, ὡς τῶν· «Τίτον . . . ὁ δαμοῦ ὁ Γυθετᾶν τὸν αὐτοῦ Σωτῆρα» (ι), καὶ «Αὐτοκράτορα . . . ἡ πόλις ἡ Κερκυραίων τὸν ἐαυταῖς Σωτῆρα (ια).

(α) Παιουσίν. Βιβ. Ε. Κεφ. 10. §. 3.

(β) Liv. Lib. XXXIII. Cap. 17.

(γ) Στράβ. Βιβ. I. Κεφ. 6. §. 8.

(δ) Θουκιδ. Ευγγ. Γ. §. 7.

(ε) Liv. Αὐτῶ.

(ζ) Σουίδ. ἐν Α. Ἀκρόπολις.

(η) Ἀρριανός. Ἀλεξ. Ἀνάβ. Βιβ. Α. Κεφ. κζ'. καὶ κη'.

(θ) ὁ αὐτ. αὐτῶ. Βιβ. Γ. Κεφ. θ'.

(ι) Bœckhii Corp. Inscript. Gr. N. 1323.

(ια) ὁ αὐτ. αὐτῶ. N. 1879.

§. γ'. Ἄν καὶ τὸ διασωθὲν τῆς Ἐπιγραφῆς τμήμα δὲν μαρτυρεῖ ἀμέσως τὴν ἐν ἡ ἐχαράχθη ἐποχὴν, ἔχομεν ὅμως ἀρκετὰ ἄλλα σημεῖα, ἵνα τὴν ἀνακαλύψωμεν. Χωρὶς δὲ παντάπασιν νὰ καταλογίσωμεν ἐνταῦθα, ὡς πάντη περιττὸν, τὴν ἀπλὴν τοῦ λόγου τῆς ὕψην, καὶ τὴν Ἑλληνιστικὴν μᾶλλον, ἢ Ἑλληνικὴν διάλεκτόν τῆς, ἅτινα θέτουσιν αὐτὴν νεώτεραν τῶν πρώτων Πτολεμαίων (α), ἀρκεῖ ἡμεῖς ν' ἀναφέρωμεν μόνον τοὺς ἄλλους ἐπίσης ἐσωτερικοὺς λόγους, οἵτινες τὴν καταβιβάζουσιν ἐπι μεταγενέστερον, κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἐπόμενοι.

1. Ἡ λέξις ΣΩΤΗΡ. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀπέδιδον ἐνίοτε οἱ Ἕλληνες, πλὴν τῶν Θεῶν (τοῦ Διὸς, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῶν Διοσκουίδων κτλ.) καὶ τοῖς βασιλευσίν εἰσέτι καὶ τοῖς ἐνεργητικοῖς ἀνδράσιν «in primis principes et fortes viri.» ὡς ἐκ πολλῶν μαρτυριῶν δῆλον γίνεσθαι (β), ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἐκ παρατηρήσεως ἀληθὲς, ὅτι οὐδαμοῦ σχεδὸν ὑπὸ τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀπαντᾶται καὶ ἐν ταῖς Ἐπιγραφαῖς τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς (γ), καὶ ἴσως διότι ἐνόμιζαν ἀσέβητα νὰ διαωνίζωσι τοῖς θνητοῖς προσόντα, τοῖς ἀθανάτοις μόνον ἀνήκοντα. Ἀλλὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπωλεσάσης μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ πᾶν ὅ,τι καλὸν εἶχεν, ὑπὸ τὸν Ῥωμαϊκὸν ζυγὸν, ἤρχισαν ἔκτοτε καὶ τὰ ἱερῶτα ἐπίθετα νὰ διαωνίζωνται ὡς προσόντα τοῖς ἰσοθέοις Αὐτοκράτορσι, καὶ τοῖς στρατηγοῖς Ῥωμαῖοις, καὶ ὡς ἐκ τούτου παμπληθεῖς ἀπαντῶμεν Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς Ἐπιγραφὰς, φερούσας καὶ τὸ ΣΩΤΗΡ, ὑπὸ τὴν κατηγορίαν ταύτην (δ). Ἡ Ἐπιγραφὴ μας ἐπομένως, ὡς ἐν αὐταῖς ἀναγομένη, ἀνήκει βεβαίως εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους.

2. Ἡ ἄψις ὡσαύτως, ἐφ' ἧς ἦν προσηλωμένη, εἶναι ὁ ἕτερος καὶ ἰσχυρότερος λόγος, ὅστις καὶ κατ' αὐτὸν ἤρκει ν' ἀποδείξῃ ὀριστικώτερον τὴν ἐποχὴν τῆς, διότι τὸ καλλιτέχνημα τοῦτο, προῖόν Ἑλληνορωμαϊκῆς τέχνης, δὲν ἀνεφάνη ἐν Ἑλλάδι, εἰμὴ περὶ τὰ μέσα τοῦ 4. αἰῶνος π. Χ. τοῦτέστιν ὀλίγον πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Αὐγούστου.

3. Ὅτι δὲ μεταγενεστέρως τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ τεθῆ ἡ Ἐπιγραφὴ μας, γίνεσθαι δῆλον ἐξ αὐτῆς ταύτης, καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας. Σχεδὸν πρὸ Αὐγούστου (30. π. Χ.) πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν καταπαύοντες οἱ τε ἐξωτερικοὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι, καὶ ἐπομένως πᾶσα πόλις δὴρῶσις, ἐν ἐποχῇ εἰρήνης, ἤθελεν εἶσθαι ἄσκοπος, ἢ τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ἀδιαφόρων καὶ μὴ ἀξίων νὰ

(α) Schœll. Ist. della Letterat. Greca. Tom. III. Part. 1. pag. 15.

(β) Henric. Stephano. ἐν Α. Σωτῆρ. — Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Κοριού. §. 11 — Εὐνοφ. Ἀγησίδ. Κεφ. 14. §. 13. καὶ Ἑλλην. Κεφ. Ε. — §. 26. — Πολυδ. Βιβ. Α. §. 24 καὶ 40.

(γ) Ἐπιθ. τὸ Corpus Inscriptioinum Graecarum τοῦ Bœckhii.

(δ) Αὐτῶ. N. 1305. 1308 — 1311. 1313. 1321. 1325. 1407. 1878. 2108. 2180. 2369. 2493. κ.τ.λ.

κινήσῃ λαὸν ὀλόκληρον ἵνα τὴν διαωνίση δι' ἀψίδος, εἰκόνας καὶ ἐπιγραφῆς, ὡς ἐπραξάν ἐνταῦθα οἱ Λευκάδιοι. Ἡ Ἐπιγραφὴ μας δὲ, ὡς περὶ δὴρῶσεως τὸν λόγον ποιουμένη, ὑποτίθεισιν ἀναμφίβολως πολέμων ἐποχὴν, καὶ τοιαύτη δὲ οὐδαμοῦ τῆς ἱστορίας ἀπαντᾶται, εἰμὴ μετὰ μακρὸν ἔπειτα (ἐπὶ Κλαυδίου 268. μ. Χ.), ὅτε εἰσέβαλλον πρὸς ὀλίγον ἐν Ἑλλάδι Γότθοι τε καὶ ἄλλοι βάρβαροι. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην διερευνῶντες, εὑρίσκομεν ἄλλα χαρακτηριστικὰ, ἅτινα διόλου ἐλλείπουσιν ἀπὸ τῆς Ἐπιγραφῆς μας, διότι καὶ πρὶν εἶναι τοῦ Ἀδριανοῦ (117. μ.Χ.) τὸ προσγραφόμενον τῇ Δοτικῇ Ἱ ἤρχισε παραμελούμενον καὶ παραλειπόμενον, τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων μεταπλασσομένων ἐπὶ τὸ στρογγυλώτερον, τὰ τῆς στίξεως σημεῖα ἀποβαίνοντα ἀλλόκοτα καὶ πρωτοφανῆ, τὰ μονογράμματα πλεονάζοντα, καὶ ἐν γένει ἡ γραφὴ πρὸς τὸ ἐπιτετηθευμένον τείνουσα (α). Αἱ μεγάλα δὲ αὐταῖ μεταβολαί, αἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον προέβησαν, ἀπὸ Κομμόδου (180. μ.Χ.) μάλιστα καὶ ἐξῆς, ὥστε σπανιώτατα ἀπαντᾶται Ἐπιγραφὴ μὴ φέρουσα ἴχνη τινὰ αὐτῶν, ἔπρεπε βεβαίως νὰ διακρίνωνται ὁπωσοῦν καὶ ἐν τῇ Ἐπιγραφῇ μας, ἐν ταύτην μάλιστα ὑποθέσωμεν χαραχθεῖσαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κλαυδίου· ἀλλ' οὐ μόνον τοιαῦτα ἴχνη οὐδόλως φαίνονται, ἀλλὰ καὶ πολλὰ καθαρὸν τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀρχαῖον σχῆμα τῶν γραμμάτων, καὶ ἡ ἐπιμελής τοῦ προσγραφομένου Ι, χρῆσις. Εἶναι λοιπὸν δύσκολον καὶ ἀδικαιολόγητον ἂν κατατάξωμεν αὐτὴν ἐν ταῖς σπανιωτάταις ἀρχαῖζούσαις τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ τὴν ἀποσπᾶσωμεν ἐπομένως τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Αὐγούστου, μετ' ὧν συμβιβάζεται καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐνδεχομένας ἐπόψεις.

§. δ'. Καὶ τὴν περίοδον δὲ ταύτην τῆς ἱστορίας ἐρευνῶντες, ἂν καὶ μετὰ πλήρους θετικότητος εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀρίσωμεν τὸ πρὸς ὃ ἡ Ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται πρόσωπον, ὡς μὴ παρέχουσα ἡμῖν τὸ ἐπαρκοῦν φῶς εἰς τὴν ἀνακάλυψίν του, μετὰ μεγίστης δὲ πιθανότητος δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν τὰ ἐξῆς.

Ὁ Αὐγούστος (31. π. Χ.) νικητὴς ἀναδειχθεὶς ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχίᾳ (β), συνήθροισεν. «ὀπόσα βραίστο κύκλω ἄστε' ἐπιθρῶσκων δουρομα- νῆς πόλεμος» (γ) εἰς συνοικισμὸν τῆς Νικοπόλεως, ἣν πρὸς διαιώνισιν τῆς νίκης του ἔκτισε. Μετὰ δὲ τούτων συνηριθμοῦντο καὶ οἱ γείτονες Λευκάδιοι (δ), ὧν τινῶν ἡ πόλις, ὡς ἔκθετος διὰ τὴν θέσιν τῆς, εἰς τὰς τῶν πολέμων καταστροφὰς· «terra marique expugnabilis est» (ε), εἶχε καταντήσει καὶ ἡ δυστυχιστέρα τῶν ἄλλων. Ὁ Αὐγούστος δὲ, πιθανὸν, εἶτε πρὸς ἰδίους ἀποβλέπων σκοποὺς (ς),

(α) I. Franzius Elem. Epigraph. Græ. pag. 232. 244. 375. (β) Δίων Κάσσιος Βιβ. ΝΑ. §. 4. (γ) Ἀνθολ. Ἑλλ. Βιβ. θ'. §. 333. — Δίων Κάσσιος αὐτῶ. (δ) Ἀνθολ. Ἑλλ. αὐτῶ. καὶ Βιβ. ε'. §. 251. (ε) Liv. Lib. XXXIII. Cap. 17. (ς) Διότι ἐφ-

εἶτε καί, ὡς γενναῖος, θέλων νὰ δοξασθῆ, ἐλεῶν δυστυχῆ ὀλόκληρον πόλιν, ἣν ἀπὸ τοῦδε ἠρίθμη μετὰ τῶν περιουκίδων τῆς Νικοπόλεως τοῦ (α), ἀπεφάσισε νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτὴν ἀπὸ πάσης ἐξωτερικῆς προσβολῆς, ἀνεγείρων φρούρια καὶ ἄλλας ὀχυρωματικὰς οἰκοδομὰς, ὧν μνησὶν ποιεῖται ἡ Ἐπιγραφὴ μας.

Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονός, ὅπερ ἀρκετὰ πιθανολογεῖται, ἀποβαίνει βεβαίως ἀξιόλογον διὰ τὴν Λευκαδίαν Ἀρχαιολογίαν, ὡς δίδον ἡμῖν τοῦλάχιστον ἀφορμὴν εἰς τοπογραφικὰς καὶ τεχνολογικὰς ἐρεῦνας, περὶ ὧν οὐδεμίαν ἄλλοθεν δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν γνῶσιν.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΝΕΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

(Κατὰ τὸν Α. Ουίρβυ).

Εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ Ἀγγλικὸς λαὸς, εἰσέβαλε κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα στρατὸς Νορμανδῶν, ὅστις εἰσελθὼν διὰ τῆς βίας ἐστρατοπέδευσε ἐν αὐτῇ. Κατέλαβε δὲ καὶ κατεῖχε τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοίκους ὡς ἀγορὸν ἔχοντα τὰ πρὸς ἑκκαρπῖαν πρόσφορα ἐργαλεῖα. ἵνα ἀπολαύσῃ εὐκολώτερον τὰ πρὸς διατροφὴν ἀναγκαῖα, διεσπάρη ὁ στρατὸς οὗτος εἰς τὰ περὶ, διαιμοιράσθη χωρὶς νὰ διαλυθῆ· διότι καὶ οἱ βαθμοὶ διετηρήθησαν καὶ ἡ στρατιωτικὴ ὑποταγὴ καὶ ὅλα τὰ μέσα δι' ὧν ἐν καιρῷ πολέμου τὰ στρατεύματα συνονοῦνται.

Πρὸς τούτοις δὲ ἐτηρήθη ὁ διοργανισμὸς τοῦ στρατοῦ καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ ἐγγόνους τῶν συγκροτούμενων αὐτόν. Ὅστε καὶ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ἀπὸ τῆς κατακτῆσεως οἱ ἀπόγονοι τῶν κατακτητῶν ἐστρατοπέδευον ἐν τῷ τόπῳ διοργανισμένοι ὡς οἱ πρόγονοὶ των. Εἶχον γενικὸν ἀρχηγόν, διάδοχον τοῦ ἀρχηγέτου τῆς ἐκστρατείας, κατωτέρους ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας καταγομένους ἀπὸ τοὺς συντελέσαντας εἰς τὴν κατάκτησιν.

Ὁ νέος ἀρχηγὸς, ὅστις ἐξ ἀρρένογονίας ἢ θηλυγονίας κατήγετο ἐκ τοῦ πρώτου, ἀπελάμβανε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως. Οἱ κατώτεροι ἀρχηγοὶ εἶχον τὴν ἐπωνυμίαν τῶν βαρῶνων. Οἱ ἐπίλοιποι τοῦ στρατοῦ ἐκαλοῦντο λατινιστὶ milites (στρατιῶται), Knights ἢ Esquires (ἱππῶται).

Ἡ πρώτη διαμοίρασις τῆς χώρας ἐτηρεῖτο μετὰ τὴν διαστολὴν τῶν βαθμῶν· ὁ ἀρχηγὸς εἶχεν ἰδιόκτητα μερίδιάν τιναν τῆς χώρας, ὅσα εἶχεν οἰκιστοποιήθῃ ὁ προκάτοχός του, καὶ εἶχε προσέτι τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαθέτειν περὶ τῆς κατοχῆς τοῦ ὑπολοίπου κατὰ τινὰς ὑπὸ τῆς πειθαρχίας τεθέντας νόμους.

θεῖτο εἰσέτι τὸν καίτοι ἠττηθέντα Ἀντώνιον ἀμῆτι (οἱ καὶ) ἠκανὸν προστάτου λαθόμενοι δράσασθαι καὶ διατοῦτο Ἀντώνιον ἡμῖν ἄλλους ἀναζητήσαι προσέταξεν.» Δίων Κάσσιος Βιβ. ΝΑ. §. 4. (α) Στράβ. Βιβ. I. Κεφ. 6. §. 2.

Ἐδηλοῦσε δὲ τὸ προνόμιον τοῦτο προσθέτων εἰς τὴν ἐπωνυμίαν του τὸ ὄνομα τοῦ τόπου καὶ προσ-αγορεύων ἑαυτὸν *Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας*. Ὡσαύτως οἱ ἀξιοματικοὶ, οἵτινες κατὰ τοὺς διαφόρους βαθμούς των κατεῖχον νομοὺς μᾶλλον ἢ ἦττον ἐκτεταμένους, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς διαμείναντες στρατιῶται διεστέλλοντο ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ἐπαρχιῶν ἢ τῶν ὑποστατικῶν των.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ νικήσαντος στρατοῦ εἶχε κληρονομήσει τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς χώρας καὶ τῶν ἠττηθέντων κατοικῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ξίφους του· οἱ διακάτοχοι των ἐμαρτύροντο τὸν Θεὸν καὶ τὸ δικαίωμα των· τοῦτο δὲ ἦτο ἡ κληρονομία. Οἱ τοποτηρηταὶ εἶχον ἀφ' ἑτέρου ὡς βάσιν τῆς κατοχῆς τὸ δικαίωμα των, τούτέστι τὴν κληρονομίαν τῶν προγόνων των μὲ τὴν εὐδοκίαν τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀρχῶν τῆς ἰδιοκτησίας ποία ἦτο ἡ ἐπικρατεστέρα; Περὶ τούτου ἔπρεπε συχνάκις νὰ γενῆται ἀμφιβολία, καὶ τότε ὁ μὲν ἀρχηγὸς δι' ἰσχυρίζετο ὅτι ἐμελλε νὰ ὑπερνικήσῃ ἡ ὑπεράτατη βουλή του, οἱ δὲ ἀξιοματικοὶ τὸ ἐκ τῆς κληρονομίας δικαίωμα των. Τοῦτο δὲ ἐγένετο συχνῶν ἀμφισβητήσεων αἴτιον.

Τοιαύτη ἦτο ἐν Ἀγγλίᾳ τῶν ἀπογόνων τῶν κατακτητῶν ἡ κατάστασις. Ὡς πρὸς τοὺς υἱοὺς δὲ τῶν κατακτηθέντων, τοὺς ὁποίους διεδήμιονον μὲ τὸ ὄνομα *subjects, sujets*, τούτέστι καθυποβεβλημένου (ἐκ τοῦ *subicere* = καθυποβάλλω), εὐρίσκοντο οὗτοι εἰς τὴν αὐτὴν τῶν πατέρων των θέσιν. Ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διατρέφωσι κατ' ἀρέσκειάν του τὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐσκηνωμένον πλῆθος, καὶ ἡ ζωὴ των δὲν εἶχε τινα ἀξίαν εἰμὴ καθόσον ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς νικητάς. Ὄθεν ὁ καλὸς ἢ κακὸς τρόπος, καθ' ὃν οὗτοι τοὺς μετεχειρίζοντο, ἦτο κατὰ λόγον τῆς περισσοτέρας ἢ ὀλιγωτέρας ὠφελείας, τὴν ὁποίαν ἐξ αὐτῶν ἀπελάμβανον. Ἐὰν δὲ ἡ βιομηχανία τοῦ ἀνθρώπου δὲν παρήγαγεν ἀρκετὰ, ἐπώλουν τὸ σῶμα, καὶ οἱ κῆρυχοι ἔθεωρον ὡς πραγματεῖται ἐξαγωγίμοι διὰ τὴν Ἰρλανδίαν καὶ ἄλλας ξένας ἐπικρατείας.

Ἐκαστος τῶν ἀξιοματικῶν εἶχεν εἰς τὴν διαταγὴν του πρᾶκτορας, οἵτινες ἐπεφορτίζοντο νὰ συλλέγωσι τὰ τρόφιμα, ὅσα ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν του, νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν μετακόμισιν αὐτῶν, νὰ πολεμῶσι τὴν ἀντίστασιν τῶν ὑποτελῶν, νὰ τιμωρῶσι τὰς ἀποποιήσεις, νὰ προλαμβάνωσι τὰς στάσεις, καὶ νὰ συμπνίγωσι καὶ αὐτὰ τῶν ὑπηκόων τὰ παράπονα· ἦσαν προῆτι ἐπιτετραμμένοι νὰ καταστέλλωσι πᾶσαν ὑπὸ τῶν ὑπηκόων γινομένην πρὸς ἀλλήλους ὕβριν καὶ ἀδικίαν ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα ἢ τὰς ἰδιοκτησίας των, ὅπως ἔχωσι τὸ σῶμα εὐρωστον εἰς τὸν κόπον, ἵνα μὴ ἐλαττωθῇ τὸ κεφάλαιον, ἐφ' οὗ εἰργάζοντο πρὸς λογαριασμὸν τοῦ κυρίου των (*Lord*), καὶ ἵνα μὴ παρενοχλῶνται εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀπαιτουμένων προϊόντων.

Οἱ πρᾶκτορες οὗτοι, οἵτινες ἦσαν ἐπίτροποι, δικασταί, ἐκτελεσταί, συνεκρότων τὴν ὑπὸ τοῦ κυρίου καλουμένην *Adlihr*.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶχε καὶ ὁ στρατηγὸς τὴν αὐλήν του, σῶμα προμηθευτῶν τοποθετημένων εἰς ἕκαστον τῶν ὑποστατικῶν του, καὶ εἶχε προσέτι αὐλήν περιφερομένην, ἣτις ἐπροπορεύετο ὅτε κατὰ τινὰς περιπτώσεις, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιτελῶν του, περιήρχετο πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν σκηνωμάτων. Ἐπρεπεν αὐτὸς καὶ ἡ συνοδία του νὰ εὐρίσκωσι πάντα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τοὺς τόπους τοὺς ὁποίους διήρχοντο· καὶ οἱ προμηθευταὶ τόσον ἀκριβῶς ἐξετέλουν τὸ ὑποῦργημά των, ὡς συχνάκις, πλησιάζοντος τοῦ βασιλέως, οἱ κάτοικοι ἀπεσύροντο ἐν τάχει μὲ ὅσα ἡδύνατο νὰ διασώσωσιν εἰς τὰ βράθια τῶν δασῶν ἢ εἰς ἀπομακρυσμένους τόπους.

Ὁσάκις δὲ οἱ ὑπασισταὶ τοῦ βασιλέως ἐταξείδευον μετ' αὐτοῦ ἢ ἔφερον τὰς διαταγὰς του, ἀπήτουν τὰς αὐτὰς χορηγίας καὶ ἔκαμνον τὴν αὐτὴν λεηλασίαν. Τὰ ἔθιμα ταῦτα, καὶ τοὶ δικαιολογούμενα ὑπ' αὐτῶν τῶν καθηκόντων τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅστις ὄφειλε νὰ ἐφορεύῃ τὰ πάντα, ἀπέβαινον οὐχ ἦτον ἐπαχθῆ εἰς τοὺς τοποτηρητάς του, οἵτινες τόσον ὀλιγώτερον ἡδύνατο νὰ λαμβάνωσι ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους των, ὅσον περισσώτερον ἀπαιτοῦσε παρ' αὐτῶν πρὸς ἴδιον λογαριασμὸν ὁ ἀρχηγός· διότι ὅσοι ἡδύνατο νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς μίαν μόνην συνεισφοράν, δὲν ἡδύνατο νὰ ὑπομείνωσι δύο συγχρόνως. Συνέφερε λοιπὸν εἰς τοὺς ἀξιοματικούς νὰ μετριάζωσι τὰς φορολογίας τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν πρᾶκτόρων του. Ὁ δὲ στρατηγός, ἀφ' ἑτέρου, καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ ὑπὸ τοῦ κοινῶν συμφέροντος τοῦ στρατοῦ, εἰς συντήρησιν τοῦ ὁποῖου ὄφειλε νὰ ἐπαγρυπνῆ, παρεκινεῖτο νὰ ἐμποδίσῃ ἕκαστον ἀξιοματικὸν νὰ κἀκόνῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὴν ἐπαρχίαν του, ἵνα μὴ εὐρεθῇ αἴφνης ἐξηνητημένος ὁ τόπος καὶ καταθλίψῃ λιμὸς τὸ στρατόπεδον.

(1100-1200) Ἐκ τούτου ἔπρεπε νὰ πηγᾶσῃ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν ἀξιοματικῶν του εἰδὸς μιᾶς πάλης ὠφελίμου πραγματικῆς εἰς τοὺς ὑπηκόους μολονότι οὗτε ὁ ἀρχηγός οὗτε οἱ ἀξιοματικοὶ δὲ ἐσυλλογίζοντο νὰ τοὺς ἀνακουφίσωσιν ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας. Οἱ Βάρωνες ἔχοντες ζωηρότερον συμφέρον εἰς τοῦτο, διότι ἐπρόκειτο περὶ τῆς προσωπικῆς των ζωοτροφίας, πρῶτοι ὑψώσαντες τὴν φωνὴν ἀπήτησαν παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ ὑπογράψῃ πρᾶξιν τινα, διὰ τῆς ὁποίας αὐτοὶ περιέστελλον τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξουσίαν νὰ συλλέγῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας των ἀνθρώπους διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν, τῶν γεφυρῶν καὶ τῶν ὁδῶν· περιωρίζετο ἡ ποσότης τοῦ οἴτου καὶ τῶν ζώων, τὴν ὁποίαν ὄφειλον νὰ συλλέγωσιν οἱ προμηθευταὶ του εἰς τὰς περιδρομάς των, καὶ ἀπηγορεύετο ἡ κατάσχεσις τῶν φορητῶν ζώων, τῶν πρὸς μετακόμισιν ἀμαξίων καὶ τῶν ἀγροτικῶν ἐργαλείων. Καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς

ταύτας αὐθεντικὰς πράξεις ἐζημιούτο πᾶς ἀξιοματικὸς ἰδιοκτήτης τῆς ἐπαρχίας, ἣτις δι' αὐτῶν προσβάλλετο· διότι ἡ ἀφαιροῦντο οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς ἐργασίας, ἢ τὰ ἐργατικὰ ὄργανα ἀφαιροῦντο ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἢ ὁ καρπὸς τῆς ἐργασίας ἐχάνετο. Αὕτη δὲ ἡ συνθήκη, τὴν ὁποίαν οἱ τοποτηρηταὶ ἐπέβαλον εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὠνομάσθη ὁ *Μέγας Χάρτης, Magna Charta* (α).

Ὁ Βασιλεὺς ἠθέλησε μετὰ ταῦτα νὰ ἐδικηθῇ, ὑποχρεῶν τὸς Βάρωνας νὰ μὴ ἀπαιτῶσι παρὰ τῶν ὑπηκόων των εἰμὴ τακτικὰς συνεισφορὰς· ἠθέλησε νὰ ἀφίνωσιν εἰς τοὺς ἐμπόρους τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ταξείδευειν· ἠνόνησε τὰς συσσωματώσεις ἐκείνων οἵτινες ἠθέλον νὰ θέσωσιν ἐν κοινῷ τὴν βιομηχανίαν των· ἔλαβε τὰς πόλεις ὑπὸ τὴν προστασίαν του· ἔδωκεν ἐξασφαλιστικὰ γράμματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅχι ἐλέω κινούμενος, ἀλλὰ διὰ τὸ ἴδιον συμφέρον, καὶ διότι πᾶς ὑπὸ τῆς ἐξουσίας του εἶχε τὴν ἐργασίαν πρὸς θεράπευσιν τῶν χειρῶν ἐνὸς μόλου, ἐπροξένοι ζῆμιαν εἰς ὀλόκληρον τὴν κοινότητα τῶν νικητῶν.

Οὕτως ὁ μέγας χάρτης καὶ οἱ μετὰ ταῦτα θεσμοὶ ἀπέβησαν πρὸς ὄφελος τῶν ἠττηθέντων· ἀλλὰ μόναι αἱ ἐκφράσεις των ἀποδεικνύουσιν ὅτι τούτων ἡ ὠφέλεια δὲν ἦτο ὁ ἄμεστος σκοπός, καὶ ὅτι οἱ νικηταὶ δὲν τοὺς ἐτίμων εἰμὴ μόνον ὡς ἐργατικὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα δὲν θέλει τις νὰ ἀπολεσθῶσι παντάπασι. Ἀρθρον τοῦ μεγάλου χάρτου ἀπαγορεύει τὴν καταστροφὴν τῶν οἰκῶν, τῶν δασῶν, τῶν ἀνθρώπων, ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν ἰδιοκτητῶν.

Κατὰ τινὰς ῥητάς ἢ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ ὠρισμένας ἐποχὰς ἐγένετο γενικὴ συνέλευσις καὶ τρόπον τινὰ ἡ ἐπιθεώρησις ὅλου τοῦ στρατοῦ. Ἐκαστος ἀξιοματικὸς, ἕκαστος στρατιώτης ἐπορεύετο εἰς αὐτὴν, παρευρίσκοντο δὲ καὶ οἱ ἐφημέριοι τοῦ στρατοῦ. Ἡ συνέλευσις αὕτη ὠνομάζετο *parliament* (συνδιάλεξις) τὸ ὁποῖον σημαίνει *βουλὴ*· διότι ἕκαστος ἐξηγεῖτο ἐν κοινῷ, καὶ ἐβουλεύοντο περὶ τῶν ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ τόπου κινήματων, περὶ τῆς τοποθετήσεως τοῦ στρατοῦ, περὶ τῶν μέτρων, διὰ τῶν ὁποίων ἡδύνατο νὰ τηρῆται ἡ ἡσυχία ἐν μέσῳ τῶν ὑπηκόων καὶ νὰ κατορθωθῇ ὡστε νὰ δίδωσιν οὗτοι περισσώτερα χρήματα ἢ τροφὰς.

(1200—1300) Οἱ δὲ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ κυρίου των, ἔπρεπε νὰ ζῶσι καὶ αὐτοί. Ὑποκινούμενοι κατ' ἐκάστην καὶ ὑποκεντῶμενοι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς εὐημερίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῆς δυσκολίας τοῦ νὰ ἀπολαύσωσι ταύτην, δὲν ἐβράδυναν νὰ πολλαπλασιάσωσι τὴν δύναμιν τῆς βιομηχανίας των· ὅθεν ἀνεφαίνοντο ἤδη χειροτεχνίαι, καὶ αἱ πόλεις ἤξανον καὶ ἐκραταιοῦντο. Τότε οἱ νικηταὶ δὲν ἐπρόφθινον πλέον νὰ κατα-

γράφωσι τὰ κτήματα ἐκάστου καὶ τὴν ἀφαιρετέαν ποσότητα. Ἡ ἰδιοκτησία ἤξανε καθημερινῶς, καὶ μετ' οὐ πολὺ οἱ συνταχθέντες ὑπολογισμοὶ δὲν ἦσαν πλέον ἀκριβεῖς· συχνάκις ἐχρειάζετο ἡ νὰ καταστροφῶσιν ἄλλοι νέοι, ἢ νὰ ζημιωθῇ ὁ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προγενεστέρων ἐκτιμήσεων εἰσπράττων τὰς συνεισφορὰς. Ἐμελλε λοιπὸν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, νὰ ζητηθῇ πρόσφορον μέσον πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν δυσκολιῶν τούτων, καὶ τὸ μέσον εὐρέθη. Τοῦ κινήτου πλοῦτου ἡ ἐκτίμησις ἀπέβαινε δυσκολωτέρα εἰς τὰς πόλεις· ἐκ τούτου ὑπεχρέωσαν τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων νὰ ἐκλέγωσι μετὰ τῶν ἀριθμῶν τινὰ ἀντιπροσώπων, ἵνα ὑπάγωσιν εἰς τὸ κοινοβούλιον ὅτε συνήρχοντο ὁ στρατηγός, οἱ τοποτηρηταὶ, οἱ ἐφημέριοι καὶ οἱ στρατιῶται, ν' ἀπαντήσωσιν εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, ὅσας ἠθέλε τοὺς κάμει περὶ τῆς κόμης, τῆς πόλεως, τῆς κοινότητος ἐκάστου, νὰ εἴπωσι πόσα τέλη ἡδύνατο νὰ ὑπομείνωσι, καὶ ἐὰν ἠμποροῦσαν νὰ δώσωσι περισσώτερα. Τοὺς ὑπεχρέωσαν δὲ νὰ ὑπογράψωσι πράξεις συνεισφορὰς, ἵνα μὴ ἡδύνατο ἔπειτα νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς εἰσπράκτορας καὶ νὰ ἀναβάλωσιν ἢ νὰ ἀποποιήσωσι τὴν πληρωμὴν, ὑποχρεούμενοι, οὕτως εἰπεῖν, ὑπ' αὐτῆς τῆς ἰδίας των ὑποσχέσεως.

Ἡ κατωτέρα τάξις τοῦ στρατοῦ, οἱ ἱππῶται, μὴ ἔχοντες εἰμὴ μικρὰ μερίδια γῆς, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ λαμβάνωσιν, ὡς οἱ ἀνώτεροί των, κατ' ἀρέσκειαν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῶν ὑπηκόων, εἶχον ἐπιχειρήσει βιομηχανικὰ ἔργα καὶ ἐπρόσθετον οὕτω τὸν καρπὸν τῆς ἰδίας ἐργασίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐλάμβανον μέρος ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ὑπηκόων. Παραδεχόμενοι τὰς τέχνας τούτων, παρεδέχοντο καὶ τὰ ἦθη καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνειμυγνύοντο μετ' αὐτῶν. Εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὅταν ἐσυγκαλοῦντο, συνεκάθιζον εἰς τὸν αὐτὸν τόπον μὲ τοὺς ἀξιοματικούς των, μὲ τοὺς *πνευματικούς καὶ κοσμικούς Κυρίους* (*Lords spirituels et temporels*), ἀλλ' ἀφοῦ καὶ ἀπλοὶ πολῖται καὶ μέλη τῶν κοινοτήτων προσεκλήθησαν εἰς τὴν βουλὴν, οἱ στρατιῶται ἀπεχωρίσθησαν τῶν ἀρχηγῶν των, καὶ ἐνωθέντες μὲ τοὺς πολῖτας, ἐβουλεύοντο μὲ αὐτοὺς εἰς ἄλλον χωριστὸν τόπον.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς κάτω βουλῆς ἢ βουλῆς τῶν κοινοτήτων (*Chambre des communes*) τῆς ἀποτελούσης μέρος τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου. Αἱ πόλεις ἐξελλον ἀντιπροσώπους ὅχι βέβαια μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν, διότι ἔπρεπε νὰ τοὺς διατρέφωσιν ἐξ ἰδίων κατὰ τὴν ὄχι βραχείαν ταύτην διαμονὴν των μακρὰν τῶν ἔργων καὶ ὑποθέσεών των. Οἱ ἀντιπρόσωποι ἀφ' ἑτέρου οὐδὲ αὐτοὶ παρουσιάζοντο εὐχαρίστως· διότι ἠναγκάζοντο νὰ διακόπτωσι τὰς ἀσχολίας, ἐξ ὧν ἔτρεπον τὰς οἰκογενεῖας των, ἵνα ὑπάγωσιν νὰ δηλώσωσι μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, τῶν ὁποίων ἔβλεπον τὴν χεῖρα ὑψουμένην πάντοτε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς

(α) Ὡρα τὸ καίμενον αὐτῆς εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Βλάσκωνος.

των, πόσον εις τὸ ἐξῆς ἠδύνατο νὰ τοὺς ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὸν καρπὸν τῶν κόπων καὶ τῆς βιομηχανίας των, χωρὶς νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσωσιν ὀλοκλήρως.

(1300-1400) Καὶ αὕτη μὲν ἡ σύγκλητος τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κοινοτήτων εὐρέθη κατὰ πολὺ εὐλόγος, καὶ, καθιερωθέντος τοῦ ἐθίμου, ἐπροσκαλοῦντο ἀφύκτως ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ φορολογίας. Κατὰ δὲ τὸν ἰδ. αἰῶνα ἤρχισεν ὁ γραιὸς πρὸς ἀπόκτησιν γῆς καὶ λαφυραγωγίαν νὰ κάμνη ἐκδρομάς ἐκτὸς τῆς χώρας, ὅθεν οἱ ἐν τέλει ἐχρειάζοντο ὄπλα, τροφὰς καὶ πολεμοφόδια, διὸ καὶ συχνάκις ἐσυμβουλεύοντο τοὺς πολίτας.

Βλέποντες ἐκ τοῦ πλησίον καὶ συνεχῶς τὴν νικητὴν, ἤρχισαν οἱ πολῖται νὰ τὸν φοβῶνται ὀλιγότερον δὲν τὸν εἶδαν πλέον ὡς ἐνοπλον κατακτητὴν πλήρη ἀξιώσεων καὶ ἐπαπειλοῦντα τὸν θάνατον, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς κλέπτειν κινδυνεύοντα καὶ ἔτοιμον νὰ συμβιβασθῆ, ὅθεν καὶ ἐνόμισαν νὰ ἐπιβάλωσι συνθήκας. Καὶ ἐπειδὴ εἶχον ἤδη ἀναλάβει πλέον ἐκτεταμένως βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, ἡ ἀπαράιτητος ἀνάγκη τοῦ νὰ ἔχωσι κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν ποσότητά τινα διαθέσιμον τοὺς ἔκαμνε νὰ προσέχωσιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ νὰ ἦναι πλέον εὐαίσθητοι ὡς πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν των. Οἱ ἀντιπρόσωποι ἐξέφραζον τὰ παράπονα τῶν ἐντολέων των καὶ συναγόρουσαν ὑπὲρ αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ θεσμὸς, ὅστις εἶχε συσταθῆ πρὸς εὐκόλυνσιν τῶν ἐσπραξέων, ἀντεστρέφεται κατὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὴν βοήθειαν τοῦ καὶ ἐπρωστᾶτες τοὺς νικηθέντας κατὰ τῆς ἀρπαγῆς τῶν νικητῶν.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον μόνη ἡ παρουσία καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις τοῦ βασιλέως, ἔκαμνε ὥστε ἀμέσως ἐνθυμούμενος ὁ ὑποκείμενος λαὸς τὴν φρικὴν τῆς εἰσδρομῆς, τὴν κατερήμωσιν, τὰς πυρκαϊὰς καὶ τὴν σφαγὴν, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐδέχετο τοὺς ῥαβδισμοὺς, φοβούμενος μήπως ὁ θάνατος τιμωρῆσθαι παρευθῆς τὴν παραμικρὰν ἀντίστασιν. Ἦτο αὕτη ἡ φυσικὴ ὑπακοὴ τοῦ ἀδυνάτου κύπτοντος ὑπὸ τὴν βίαν. Ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ ἤδη παρελθόντος τοῦ χρόνου τούτου, καὶ ὅτε εἶχε σχεδὸν ἐξαλειφθῆ ἡ μνήμη του, ὅτε ὁ τρόμος δὲν ἦτο πλέον ἢ πρώτη ἐντύπωσις καὶ ἠδύνατο οἱ ἄνθρωποι νὰ συλλογίζωνται πρὸ τοῦ νὰ φοβῶνται, ἢ ὑπακοὴ αὕτη ἐξησθενίσθη. Τὸ ἐνόησεν ὁ νικητὴς καὶ ἵνα μὴ τολμήσωσιν οἱ ὑπήκοοι νὰ συμμετρηθῶσι πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ προσμεινώσιν μετὰ τὴν ἀπειλὴν τὸ ἀποτέλεσμα, ἐπεκαλέσθη πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θελήσεώς του, ὅχι πλέον τὴν περιορισμένην ἐξουσίαν του, ἀλλὰ μυστικὴν τινα δύναμιν καὶ παντὸς ἀνθρώπινου κράτους ἀνωτέραν. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπενόηθησαν οἱ ὑπήκοοι νὰ καταμετρήσωσιν τὴν ἐνεργειαν τῶν δεσποτῶν, ἐπενόηθησαν οὗτοι νὰ ὑπεξαιρέσωσιν παντὸς ὑπολογισμοῦ τὴν ἐνεργειάν των.

(1500-1600) Διεκήρυξαν ἐπισήμως τὸ δικαίω-

μά των ὡς ἱερὸν καὶ θεῖον δικαίωμα. Αὐτὸς ὁ θεὸς εἶχε πολεμήσει καὶ νικήσει δι' αὐτῶν, καὶ δι' αὐτῶν ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὴν κατάκτησίν του. Ἐπὶ τοῦ στηρίγματος τούτου παρουσιάζετο ἡ θέλησίς των εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ἠττηθέντων, καὶ πάντες ἐσιώπων τότε ἐνώπιον δακτύλου πρὸς τὸν οὐρανὸν ὑψουμένου, ὡς ἄλλοτε ἐσιώπων ἐνώπιον χειρὸς τεθείσης ἐπὶ τῆς λαβῆς τοῦ ξίφους.

Εἰς τὴν βαρβαρότητα τῶν πρώτων χρόνων τὸ θεῖον τοῦτο ἐπιτίμιον τῆς κατακτηθείσης κυριότητος εἶχε τι ὠφέλιμον, καθόσον διὰ τινος μυστηριώδους ἰσχύος ἀνέστελλε τὸν ληστήν, ὅστις ἤθελε νὰ ἀποκτήσῃ, ἔμπροσθεν ἄλλου ληστοῦ ἤδη κατέχοντος, καὶ οὕτως ἐτελείονε τοὺς πολέμους, οἵτινες χωρὶς τούτου ἤθελαν διαρκέσει αἰωνίως. Τὰ Ἑβραϊκὰ ἔθιμα καθιέρωναν τὴν ἀρχὴν ταύτην, καὶ ἐπὶ τῆς παραδόσεως τούτων ἐσηργήθη τὸ νέον δόγμα τῆς θεϊότητος τῆς Ἐξουσίας. Ἀλλ' ἡ νέα θεωρία δὲν ὁμοιάζε παντελῶς τὴν ἀρχαίαν. Ἀντὶ τοῦ ἰδιοκτημονος, ὁ ὁποῖος στρεφόμενος πρὸς τοὺς θελοντας νὰ τὸν ἐξώσωσι, τοὺς ἐφώναζε «Μὴ ἀποβλέπετε εἰς τὴν ἰδικὴν μου καὶ τὴν ἰδικὴν σας δύναμιν, ὑπάρχει ὀπισθεν μου ἄλλος καὶ ἐμοῦ καὶ ὑμῶν ἰσχυρότερος, ὅς τις ἐξουσιάζει ταῦτα, τῶν ὁποίων δὲν ἔχω εἰμὴ τὴν ἐπικαρπίαν, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον μέλλει νὰ διαφιλωνεῖσθε» «ἄνθρωπος ἔλεγε πρὸς ἄλλους ἄνθρώπους» «σεῖς εἶσθε ἰδικοί μου, θέλησις ἀνωτέρα ἡμῶν σὰς ἔδωκεν εἰς ἐμὲ, καὶ ὁ θέλων νὰ σὰς ἐξουσιάζω ἐγὼ, σὰς βλέπει καὶ μὲ ὑποστηρίζει». Δυσκολωτέρα ἦτο κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν ἡ πεποίθησις.

Καὶ ὅμως οἱ ἄθλιοι ὑπήκοοι ἐπτοημένοι ἐπίστευσαν κατ' ἀρχὰς καὶ ἐταπεινώθησαν, καὶ ὅταν ὁ ἱερεὺς διεκήρυτε τοιαῦτα ἀξιώματα, δὲν ἐτόλμων νὰ ἀμφιβάλλωσιν. Ὁ ἄνθρωπος, διὰ τοῦ ὁποῖου συνήθως ἐξέφραζετο ὁ Θεὸς, ἠδύνατο ποτὲ νὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα χωρὶς νὰ λαλήσῃ θεόπνευστα ῥήματα; Ἀλλ' ἦλθε καιρὸς, καθ' ὃν οἱ θελοντες νὰ ἀναγνωρίζωνται ὡς δεσπότες ἐνόμισαν ὅτι δὲν ἦτο ἀρκετὴ μόνου τοῦ κλήρου ἢ ὑποστήριξις, καὶ παρέσυρον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοὺς νομολόγους, χωρὶς νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι ἡ υπεράσπισις αὕτη δὲν ἤρμοζεν εἰς αὐτοὺς, καὶ ὅτι τὸ δυχύρωμα ἤθελεν ἐντὸς ὀλίγου μεταβληθῆ εἰς ἐχθρικὸν ὀρηκτήριον. Συντεταγμένον ἐν εἶδει μυστηριωδῶν προτάσεων, τὸ θεῖον δίκαιον ἀπέκρουε πᾶσαν ἔρευναν, ἀλλὰ μεθερμηνεύοντο εἰς λογικὰ ἐπιχειρήματα ἐπροκάλει τὰς συζητήσεις καὶ τὸ πᾶν ἐγκατελείπετο εἰς τὴν ἀμφισβήτησιν. Καὶ τῶντι, ἐνῶ οἱ δογματίζοντες δὲν εὕρισκον ἀντιπάλους, πολλοὺς εὗρον τοιοῦτους οἱ διὰ λόγων μαχόμενοι. Πᾶσα πρότασις, ἅμα παρουσιάζετο, ἐγένετο ἄλλην ἐναντίαν. Εἰς τοὺς ἀποδεικνύοντας διὰ συλλογισμῶν, ὅτι οἱ νικηταὶ εἶχον δικαίωμα ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν νικηθέντων, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οὗτοι ἀπεκρίνοντο ὅτι οὐδενὸς ἦσαν κτῆμα. Ἀλλ' ὁ Θεὸς, ἔλε-

γον οἱ πρῶτοι, σὰς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς. Ἀλλ' ὁ Θεὸς, ἀπεκρίνοντο οἱ ἄλλοι, μὰς εἶχε δώσει πολὺν χρόνον πρότερον εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς.

Τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τῶν πραγμάτων καὶ αἱ μεταξὺ δεσποτῶν καὶ ὑπηκόων σχέσεις, ὅτε κατὰ τὸ 1601 δικηγόρος τις, ἀντιπρόσωπος τῶν κοινοτήτων ἀγορεύων περὶ τινος φόρου, τὸν ὁποῖον ἐζήτηι ἡ Βασιλις Ἐλισάβετ, ἤρχισεν οὕτω τὸν λόγον του· «Θαυμάζω ὅτι ἡ Βουλὴ ἐμμένει τώρα εἰς τὴν συζήτησιν, ἐὰν πρέπει νὰ παραχωρηθῆ ὁ φόρος καὶ πότε θέλει πληρωθῆ. Μήπως ἀγνοοῦμεν ὅτι πάντα ὅσα ἔχομεν ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μεγαλειότητά της, καὶ ὅτι νομίμως δύναται νὰ ἀπαιτῆ παρ' ἡμῶν κατ' ἀρέσκειαν πᾶν ὅ,τι βούλεται;» Τοὺς λόγους τούτους διέκοψαν οἱ ἀλαλαγμοὶ καὶ οἱ καγχασμοὶ τοῦ ἀρρακτηρίου. Ὁ Πρόεδρος ἐπέβαλε σιωπὴν, καὶ ὁ δικηγόρος ἀναστὰς ἐκ δευτέρου ὑπεστήριξε τὴν πρότασίν του καὶ διέσχυρισθη ὅτι ἠδύνατο νὰ τὴν ἀποδείξῃ διὰ παραδειγμάτων τῆς ἐποχῆς Ἐδρίκου τοῦ Γ'. καὶ τῶν Βασιλέων Ἰωάννου καὶ Στεφάνου. Τότε οἱ ἀλαλαγμοὶ ἐπανελήθησαν.

Καὶ τῶντι πολλὰ παραδείγματα ὑπῆρχον. Ἀλλ' οἱ γογγυσμοὶ τῆς βουλῆς ἦσαν παραδείγματα ἐνεστώσας καὶ οὐχ ἤττον τῶν ἄλλων ἐπιβεβαιωτικῶν. Ἐδείκνυον οὗτοι ἐναργῶς, ὅτι φράσεις καὶ μαρτυρίαι δὲν ἔσχυον νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς ὑπηκόους Ἀγγλοῦς τὴν πεποίθησιν, ἧτις κατελάμβανε τοὺς προπάτορας των βλέποντας τὸ ξίφος Γουλιέλμου τοῦ Νόθου εἰς τὴν χεῖρα τοῦ υἱοῦ του ἢ τοῦ ἐγγόνου του.

Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον νέφος νομοδιδασκάλων ὑφόνετο ἵνα ἀποδείξωσι τὸ ἀναπόδεικτον, τὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἐξουσία φανερόνεται διὰ τῆς ἐνεργείας. Εἶναι πραγματικὸν γινόμενον, τὴ ὁποῖον οὔτε πλάττει ὁ συλλογισμὸς οὔτε ἀφκνίζει. Πᾶσα ἀρχή, ἧτις διὰ συλλογισμῶν θέλει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὑπαρξίν της, διακηρύττει τὸν θάνατόν της.

Τῷ 1591 πάντες οἱ δικασταὶ τῆς Ἀγγλίας εἶχον ἤδη συντάξει ἐκ συμφώνου θέσπισμα μεταβάλλον εἰς δικαίωματα τὰ πραγματικὰ τῆς κατακτήσεως συμβάντα καὶ ἀνασταίνον διὰ τῆς λογικῆς ὑλικὸν ἔργον, τοῦ ὁποῖου ὁ χρόνος εἶχεν ἤδη διαφθείρει τὴν δύναμιν.

Διεδήλωσαν ὅτι πρὸ τριῶν αἰώνων διεδηλοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι ὁ νικητὴς ἦτο κυριάρχης δεσπότης καὶ ὅτι οἱ νικηθέντες ἦσαν εἰς τὴν διάκρισίν του.

«Ὅτι ἐπειδὴ ἡ χώρα, οἱ ἐγκαταίκοι, ἢ βιομηχανία τοῦ τόπου ὑπῆρχον διὰ τὰς ἀνάγκας, τὴν τροφὴν, τὰς ἀναπαύσεις, τὴν πολυτέλειαν τοῦ κατακτηθέντος στρατοῦ, ἀναμφισβήτητον δικαίωμα εἶχεν ὁ ἀρχιστρατήγος, ἐνεργῶν ἀντὶ τοῦ γραιτοῦ, νὰ διαθέτῃ τὴν ἐργασίαν τῶν καθυποταχθέντων, νὰ τὴν βιάζῃ, νὰ τὴν διακόπη καὶ νὰ τὴν κανονίξῃ κατ' ἀρέσκειαν, νὰ διορίξῃ τὴν κατασκευὴν τῶν ὅσα αὐτὸς ἐπροτίμα καὶ νὰ ἀπα-

γορεύῃ ὅσα αὐτὸς δὲν ἠγάπα· νὰ δίδῃ ἀποκλειστικὰ προνόμια εἰς ἐκείνους τῶν ὁποίων τὸν ἤρεσκεν ἡ δεξιότης»

«Ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε τὸ νόμιμον δικαίωμα τοῦ ἐνὰ ἐμποδίσῃ τὴν μετακομιδὴν τῶν πραγματειῶν, νὰ ἀναστῆλθῃ τὰς πωλήσεις, νὰ κατακρατῆ τὰ πλοῖα ὡς αἰχμάλωτα εἰς τοὺς λιμένας, καὶ νὰ πωλῆ μετέπειτα τὴν ἀπὸ τῶν προσκομιμάτων τούτων ἀπαλλαγὴν»

«Ὅτι οὐδεὶς ὑπήκοος, ἀνευ τῆς συναίνεσεώς του, ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν κατακτηθείσαν γῆν ἐπὶ φόβῳ μήπως ἡ ἰδιοκτησία τοῦ κατακτητοῦ ἐλαττωθῆ ὡς πρὸς τὴν βιομηχανίαν ἢ τὸ σῶμα τοῦ φυγάδος»

«Ὅτι, ἐπειδὴ τὸ συμβούλιον τῶν πολιτῶν πρὸς μόνην τῶν κατακτητῶν τὴν ὠφέλειαν εἶχε καθιδρυθῆ, ἡ παρέμβασίς του εἰς τὰς φορολογίας δὲν ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαία· ὅτι μόνος ὁ στρατηγὸς ἠδύνατο διὰ τινος διαταγῆς τῆς ἡμέρας νὰ λάβῃ ὅθεν ἤθελε καὶ δι' οὐτινος ἤθελε τὰ τρόφιμα, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀνάγκην, καθὼς ὅταν γίνονται φορολογίαι ἐν καιρῷ ἐκστρατείας.»

«Ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ θέτῃ ἐν καταστάσει πολέμου ὁποιαδήποτε πόλιν ἢ κώμην κατ' ἀρέσκειαν, καὶ νὰ ἐνεργῆ στρατιωτικῶς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εἰσδρομῆς, ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων»

«Ὅτι, ἐνὶ λόγῳ, ὁ Βασιλεὺς, ὑπέρτατος φύλαξ τῆς κατακτήσεως, ὀφείλων νὰ ἐπαγουπῆ πρὸς συντήρησίν της, ἔπρεπε νὰ ἦναι δικαστὴς πάσης ἐπιβολῆς καὶ πάσης ἀμύνης· ὅτι ἐπομένως εἶχε δικαίωμα μόνος του νὰ δικάξῃ καὶ μόνος του νὰ τιμωρῆ· νὰ ἀντιπροσωπεύηται εἰς τὰς δίκας του ὑφ' οὐτινος ἠγάπα, καὶ νὰ διορίξῃ κατ' ἀρέσκειαν δικαστήρια πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπὸ τῶν νικητῶν καθιδρυθείσης κοινῆς εὐταξίας.»

Αἱ κυριαρχικαὶ αὗται πράξεις ἐκαλοῦντο τὸ βασιλικὸν προέξημα (la prerogative royale) καὶ οἱ θεσπισαντες τοῦτο ἐνομοθέτησαν συγχρόνως ὅτι ἦτο ἀναμφισβήτητον καὶ ὅτι ἐθεωρεῖτο ἐγκλημα πᾶσα περὶ αὐτοῦ ἀμφισβόλια, prerogativam nemo audeat disputare, μηδεὶς τολμήτω ἀμφισβητεῖν περὶ τοῦ προτερήματος.

Ἀλλ' ἡ ἀπόφασίς των δὲν ἔσχυε κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν συμφερόντων. Ἐὰν τὸ ξίφος τοῦ κατακτητοῦ καὶ αὐτὸς ὁ εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ὑπηκόων παρουσιασθεὶς βραχίον τοῦ Θεοῦ δὲν τοὺς ἐδάμαζον, τί ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ νομολόγος μόνος ὄπλον ἔχων τὸν κλάμόν του; ὅθεν δὲν ἐψήφισαν περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως καὶ ἐτόλμησαν νὰ ἀμφισβητήσωσι.

Φαίνεται ὅτι εἰς τὸ ἔσχατον τῆς δυστυχίας ἢ ἀνάγκῃ τῆς βελτιώσεως ἐνεργεῖ μὲ ὀλιγωτέραν βίαν ἐφ' ἡμῶν, παρ' ὅταν εὕρισκόμεθα εἰς κατάστασιν ὀπωσοῦν ὑποφερτῆν. Ὅταν αἱ πρῶται χρεῖαι ἀπορ-

ροφῶσιν ὄλην τὴν προσοχὴν, τὸ πνεῦμα κουρασμέ-
νον ἀπὸ τὴν παντοτεινὴν περὶ αὐτῶν φροντίδα χα-
λαρόνει, ἅμα αὐταὶ εὐχαριστηθῶσι καὶ δὲν ἦναι
πλέον ἐπιδεικτικὸν ἄλλης ἐνεργείας. Ἄλλ' ὅταν ἡ
ζωὴ δὲν ἦναι τόσῳ δύσκολος, ὁ νοῦς μας, ἤττον
περιωρισμένος, ἀναπτεροῦται, ἐξετάζομεν ἀκριβέ-
στερον τὴν κατάστασίν μας, καὶ ἔχοντες περισσοτέ-
ρας ἐπιθυμίας, ἀνακαλύπτομεν ἐν αὐτῇ περισσότερα
προσκόμματα καὶ ἐπομένως ἡ ἰδέα τῶν μεταβολῶν
μας βασιανίζει. Ἔως οὐ οἱ ὑποτεταγμένοι λαοὶ τῆς
Ἀγγλίας δὲν ἀπελάμβανον ἐργαζόμενοι εἰμὴ εὐτε-
λὲς εἰσόδημα, ὑπέμενον ἀγογγύστως νὰ δεσμεύω-
νται καὶ νὰ ἀπογυμνώνωνται. Ἐπὶ τῶν Γουλιέλμων,
ὅτε οἱ νικηταὶ εἶχον τὸ πᾶν καὶ τίποτε δὲν εἶχον οἱ
νικηθέντες, ὑπέμενον οὗτοι καὶ ἐνεκαρτέρον. Ἐπα-
νεστάτησαν δὲ ἐπὶ Ἰακώβου τοῦ Δ' ὅτε τοῦ πλού-
του τῶν Ἀρδῶν τριπλάσιος ἦτο ὁ πλοῦτος τῶν
κοινοτήτων.

Τότε ἤρχισεν ἡ ἀμφισβήτησις περὶ τῆς κατακτη-
σεως, καὶ φωναὶ ὑψούντο κατὰ τῶν ἀπλουστέρων
πράξεων τῶν κατακτητῶν. Καὶ τρώντι ἡ ἀπλου-
στάτη πασῶν ἦτο ἀναμφιβόλως ὁ φόρος, τὸν ὅποιον
ἀπῆττον πρὸς ζωοτροφίαν τῶν, καὶ τὰ μέτρα διὰ
τῶν ὁποίων ἐνήργουν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας, τῶν
κτημάτων καὶ τῶν προσώπων τῶν ὑπάρχοντων, ἐπὶ
σκοπῶ καὶ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημά τῶν νὰ αὐξήσῃ
καὶ νὰ κάμωσιν ἔκτακτα κέρδη. Ἡ πᾶλη λοιπὸν
ἤρχισε διὰ τῆς προσβολῆς τῶν μέτρων τούτων.

Τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν καὶ βιομηχανίαν ἠθέλησαν
πρὸ πάντων ν' ἀπελευθερώσωσιν οἱ νικηθέντες. Ἡ
βιομηχανία ἐστενοχωρεῖτο πανταχόθεν διὰ τῶν
ἀπαγορεύσεων ἀνεστέλλοντο αἱ ἐπιχειρήσεις· τὰ μο-
νοπωλεῖα ἐνέκροναν τὴν ἐργασίαν καὶ ἀνέτρεπον τὰ
καθιδρυμένα καταστήματα· τὰ δικαστήρια διὰ τῶν
ἀποφάσεών τῶν διέκοπτον ὅλας τὰς ὑποθέσεις· ἡ
αἰφνίδιος φυλάκισις ἐνὸς ἀνθρώπου ἠφάνιζε καὶ αὐ-
τὸν καὶ τοὺς ἀντάποκριτάς του, καὶ ἡ ἀυθαίρετος
δικαιοσύνη προσβάλλουσα ἕνα μόνον βιομήχανον
ἐβλαπτε κατ' ἀντίκρουσιν καὶ ἄλλους τῶν ὁποίων
ἐφείδετο. Ὅταν οἱ ὑπήκοοι ἐφθασαν νὰ συναισθαν-
θῶσι τὴν μεταξὺ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ πλού-
του συνάφειαν, τοὺς δεσμοὺς, οἵτινες διὰ τοῦ συμ-
φέροντος συνέδεον αὐτοὺς πρὸς ἄλλήλους, ἔχοντες
ἐκαστος ἀνάγκη τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων, συνε-
νόησαν, ἐσυσσωματώθησαν εἰς ἓν ἔθνος καὶ ἔγι-
ναν μία δύναμις.

Διότι δὲν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι πρὸ τοῦ
χρόνου τούτου ὑπῆρχεν ἔθνος Ἀγγλικόν. Ναί μὲν ὑ-
πῆρχεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔθνος στρατοπεδεῦον, ἔθνος
ξένον, ἀλλ' οἱ αὐτόχθονες οὐδὲν ἄλλο εἶχον κοινὸν
μεταξὺ τῶν παρὰ τὴν δυστυχίαν. Ἐκαστος μεμο-
νωμένος ἐδούλευε τὸν Κύριόν του, τίποτε δὲν ἔκαμνε
διὰ τοὺς ὁμοίους του, καὶ τίποτε δὲν ἀπελάμβανεν
ἀπὸ αὐτοῦ, ἐνὶ λόγῳ δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ πλῆθος ἀ-
συνάρτητον καὶ διεσπαρμένον. Ἄλλ' ἡ βιομηχανία

δι' ἀμοιβαίων ἐκδουλεύσεων τοὺς συνήνωσε καὶ τοὺς
ἐνέπνευσε τὴν ἐπιθυμίαν τῆς κοινῆς ἐλευθερίας.
(ἀκολουθεῖ) Π. Β. Α.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Περὶ τῶν φαινομένων καὶ τῆς ἀρχῆς ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Συντεθὲν μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰατροῦ

ΛΕΛΟΥΤΟΥ,

Μεταφρασθὲν δὲ ὑπὸ

Π. ΛΑΖΑΡΑ (1).

« Τίποτε δὲν ὠρίσθη τόσον συχνῶς καὶ τόσον
διαφόρως ὅσον ἡ ζωὴ. Τοιαύτη εἶναι ἡ τύχη τῶν
μὴ δυναμένων νὰ ὀρισθῶσι

Ἡ ζωὴ, εἶπαν, εἶναι ἀρχὴ ἐσωτερικῆ ἐνεργείας. — Ἡ ζωὴ εἶναι ἡ πρὸς καιρὸν συνένωσις τοῦ ἐνδομέχου αἰσθητηρίου καὶ τοῦ ὑλικῆ συγκριματός διὰ τινος Ἐνδόμου τοῦ ὁποίου ἀγροεῖται ἡ οὐσία.

*Ἡ ζωὴ εἶναι ἡ διοργάνωσις ἐν ἐνεργείᾳ ἡ εἰ-
δικὴ ἐνεργητικότης τῶν διοργανωμένων σωμά-
των.*

*Εἶναι ἄθροισμα φαινομένων διαδεχομένων τὸ
ἐν τῷ ἄλλο ἐπὶ τινι τακτικῶν χρόνον εἰς σῶμα
διοργανωμένων.*

*Εἶναι διηρηκτῆς ὁμοιότης φαινομένων, ἀπέ-
ρριπται τῆς διαγορητότης τῶν ἐξωτερικῶν ἐπερερ-
γείων.*

Ἐγὼ σκοπὸν δὲν ἔχω νὰ προσθέσω ὀρισμὸν εἰς
τούτους καὶ πολλοὺς ἄλλους ὀρισμοὺς, ἀπαξάπαν-
τας ἐξίσου σχεδὸν ἐλλείποντας καὶ ἀνεπαρκεῖς.

Περιορίζομαι εἰς μίαν διασημάνσιν.

Ἡ ζωὴ εἶναι εἰς ἓκ τῶν τρόπων τῆς ὑπάρξεως·
καὶ τοῦτο ἔχουσι κοινὸν εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν
ὑπάρχουσι τὰ οὕτω καλούμενα διοργανωμένα σώ-
ματα, δηλαδή τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα.

Ἡ ζωὴ δύναται νὰ ἐξετασθῇ πρῶτον κατὰ τὴν
ἐξωτερικὴν τρόπον τινὰ αὐτῆς ὄψιν, καθ' ὃς ὅρους
αὕτη εἶναι συνδεδεμένη ὀργανικῶς, καὶ κατὰ τὰς
πράξεις δι' ὧν ἐμφαίνεται.

Δύναται δεῦτερον, κατὰ τὰς ιδιότητας, τὰς δυ-
νάμεις, ἃς ἐπιτρέπεται νὰ ἐξάγωμεν ἐκ τούτων τῶν
σχημάτων, τῶν ὄρων, τῶν πράξεων· κατὰ τὴν ἀρ-
χὴν, εἰς ἣν ἀναρτῶνται αὐταὶ αἱ ιδιότητες, αἱ δυ-
νάμεις· καθ' ἃ περὶ αὐτῶν τούτων καὶ τῆς ἀρχῆς
ἐξετέθησαν συστήματα.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ἐν πρώτοις τὴν ζωὴν

(1) Ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως κατὰ τὸ 1831 εἰς τὴν
ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίαν τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν. — Ὅρα
τὴν ἐφημερίδα αὐτῆς σελ. 333.

κατὰ τὸ ἐπιφαινόμενον, κατὰ τὰ ἐκτὸς αὐτῆς, ἤγουν
ὡς πρὸς τοὺς ὄρους καὶ τὰς πράξεις, ἅτινα χαρα-
κτηρίζουσιν αὐτὴν εἰς τὰ μὲ ταύτην κεχορηγημέ-
να ὄντα.

Ὁ πρῶτος καὶ ὡς εἶπεν ὁ πλέον προσβάλλον τῶν
ὄρων τῆς ζωῆς, εἶναι τὰ σχήματα εἴτε γενικὰ εἴτε
μερικὰ, εἴτε ἐξωτερικὰ εἴτε ἐσωτερικὰ, εἴτε σύνθε-
τα εἴτε στοιχειώδη, τῶν ὄντων, εἰς τὰ ὁποῖα αὕτη
ἀποδίδεται, δηλαδή τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων.

Ἀλλὰ τὰ σχήματα ταῦτα, ἀρκεῖ μόνον, οὕτως
εἶπεν, νὰ μνημονεῖται τις. Ἐνῶ ἐκεῖνα τῶν ὀρυκτῶν,
τῶν σωμάτων, ἅτινα καλοῦνται ἀνόργανα καὶ ἀ-
δρανῆ, εἶναι γωνιώδη καὶ γεωμετρικὰ, τὰ τῶν φυ-
τῶν καὶ ζῶων, ἀπεναντίας, ὑπάρχουσιν ὀμαλὰ,
στρογγύλα, λαμβάνουν παντὸς εἶδους καμπύλας,
ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ ἀνάξῃ εἰς σχήματα
κανονικὰ γεωμετρικῶς. Καὶ τοῦτο γίνεται, ὡς ἔλε-
γον, εἰς τε τὰ ἰδιαίτερα, τὰ βαθέα, τὰ ἀρχικὰ σχή-
ματα, τοῦ φυτοῦ καὶ τοῦ ζώου, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ
καθόλου καὶ ἐξωτερικὰ τῶν αὐτῶν.

Μὲ τὰ στρογγύλα ταῦτα σχήματα τῶν ζῶωντων
σωμάτων συνευθύνεται μαλθακότης τις, ἐλαστικό-
της τῆς ὕψης καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῶν, ἀποτελού-
μεναι ἐκ τῆς μίξεως ἡ μᾶλλον ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ
ὕγρων καὶ στερεῶν μορίων συνδυασμοῦ, ἐν ᾧ, τού-
λάχιστον εἰς τὰ ζῶα, τὰ ὑγρά ὑπερτεροῦσι κατὰ
πολύ.

Καὶ ἡ μίξις αὕτη τῶν ὑγρῶν μορίων μετὰ τῶν
στερεῶν δὲν γίνεται ὁμοιοτρόπως εἰς τὰ ὀργανω-
μένα ἢ ζῶοντα σώματα καὶ εἰς τὰ ἀνόργανα ἢ
ἀδρανῆ. — Εἰς τὰ τελευταῖα, τὰ ὑγρά, ὅταν τινὰ
ἐξ αὐτῶν ὡσι μεμιγμένα μετὰ τῶν στερεῶν, εὐρί-
σκονται ἐκεῖσε ἠθροισμένα δι' ὀμάδων, μεγάλων ἢ
μικρῶν, ἀκανονίστως διατεθειμένων καὶ ἄνευ τινὸς
νόμου κατὰ τὸ φαινόμενον. — Εἰς δὲ τὰ ζῶοντα σώ-
ματα, ἐξ ἐναντίας, ἐκεῖνα ἐμπεριέχονται, συντη-
ροῦνται, καὶ μαλιστα κινουῦνται εἰς τὰ ἐκδοχεῖα καὶ
τοὺς ὀχετοὺς, τῶν ὁποίων ἡ ὀργάνωσις ὑπάρχει
καταφανῆ καὶ ἐντελεστάτη. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν δο-
χείων καὶ ὀχετῶν, τὰ μὲν ἐγκλείουσι καὶ μετακο-
μίζουσιν οὐσίας ὑγράς ἢ ὅσον οὕπω τοιαύτας, ἐλ-
θούσας ἐξῶθεν ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς θρεπτικαί. Τὰ
δὲ ἐξαιρέτως, καὶ τοῦτο καθιστᾷ τὴν κυρίως κλη-
θεῖσαν κυκλοφορίαν, κατακλείουσι καὶ μεταφέρουσι
τὰ ὑγρά εἴτε λευκὰ εἴτε ἐρυθρὰ τὰ προερχόμενα
ἀμέσως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐξ αὐτῶν τῶν
οὐσιῶν, ἤγουν τὸν ὀπὸν, τὴν λύμφην ἢ λέμφος,
τὸν χυλὸν, τὸ αἷμα· ὑγρά ταῦτα προωρισμένα εἰς
τὴν θρέψιν τῶν ὀργάνων καὶ τὴν διατήρησιν τῆς
ζωῆς. Καὶ ἄλλα τέλος πάντων παρέχουσι δίοδον εἰς
τὰ ὑγρά καὶ τὰς ὕλας τῆς ἐκκαθάρσεως καὶ τῆς
ἐκκρίσεως. — Τὸ πολλαπλοῦν καὶ ποικίλον τοῦτο
παρασκεύασμα τῆς κινήσεως τῶν ὑγρῶν εἰς τὰ ἔμ-
βια ἢ ἐνζῶα ὄντα, μόνις ἐσκιαγραφημένον, καὶ μό-
λις φαινόμενον ὑπάρχον εἰς τὰ κατώτερα μεταξὺ

αὐτῶν, ἀποβαίνει τοσοῦτω μᾶλλον φανερόν, το-
σοῦτω μᾶλλον ἐντελές, καθόσον ἀνατρέχει τις
ὕψηλότερα εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὄντων, ἐκ τῶν
φυτῶν εἰς τὰ ζῶα, καὶ εἰς ταῦτα καὶ εἰς ἐκεῖνα,
ἐκ τῶν ἀπλουστέρων εἰς τὰ πλέον σύνθετα. —
Ἡ ὑπαρξίς τούτου συνδέεται μετ' ἐκείνης ἐνὸς
ἐτέρου παρασκευάσματος, οὕτινος ἡ ἀξιολογότης
εἶναι ἐπίσης μεγάλη, καὶ τὸ ὅποιον τελειοποιεῖ-
ται καὶ τοπίζεται ὁμοίως ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον,
καθόσον τὰ ὄντα, ἐν οἷς ἐξετάζεται, εἶναι κεχορη-
γημένα μὲ πλουσιωτέραν ὀργάνωσιν· δηλονότι τὸ
παρασκεύασμα τῆς ἀναπνοῆς, οὕτινος τὸ ἔργον εἶναι
νὰ συνάγῃ ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ οὐσίαν τινὰ ἀερώδη
(zareuse) τὴν πλέον ἴσως ἀπαραίτητον εἰς τὴν τῆς
ζωῆς διατήρησιν· καὶ αὕτη εἶναι ἐν μὲν τοῖς φυτοῖς,
ὁ ἀνθραξ, ἐν δὲ τοῖς ἐμφύχοις, τὸ ὀξυγόνον.

Καθόσον δὲ ὡσαύτως ἀναβαίνει τις τὴν κλί-
μακα τῶν ἐμβίων ὄντων, ἡ ἀκριβέστερον εἶπεν ἐν-
ταῦθα, τὴν κλίμακα τῶν ζῶων, καθορᾷ ἐμφανιζό-
μενα μίαν τινὰ νέαν κατάστασιν τοῦ βίου, ἐν τῇ νέον
σύστημα ὀργάνων, ὅπερ δίδει εἰς αὐτὸν τοῦτον νέον
χαρακτῆρα, τὸν καθιστᾷ μᾶλλον ἐνεργόν, προσω-
πικώτερον, προσθέτον ἐκεῖ ὅ,τι αὐτὸς φαίνεται μὴ
δυνάμενος νὰ κατέχῃ εἰμὴ ἐκ τούτου τοῦ συστή-
ματος, δηλαδή τὴν αἰσθητικότητα. — Τὸ νέον
τοῦτο, τὸ ὑπέριστατον τοῦτο ὀργανικὸν σύστημα μό-
λις ἔρχομαι εἰς ἀνάγκη νὰ ὀνομάσω· εἶναι τὸ νευ-
ρικὸν σύστημα, τὸ ἐπικαλούμενον προσέτι, διὰ
τοὺς ἄρτι ῥηθέντας λόγους, καὶ σύστημα αἰσθη-
τικόν, καὶ σύστημα ἐπεγεργικόν (excitateur).

Εἰς τὴν πρώτην ταύτην καὶ λίαν σύντομον πα-
ραλληλίαν τῶν ἀδρανῶν σωμάτων καὶ τῶν ἐμπων
ὄντων, ἐξεφώνησα δις ἢ τρίς ἤδη τὴν λέξιν Ὀρ-
γάνων, καὶ, νομίζω, ἐκείνην παρομοίως *Λειτουργί-
ων* (fonctions). — Αἱ δύο αὐταὶ λέξεις, ἡ μᾶλ-
λον τὰ δύο πράγματα, τῶν ὁποίων εἶναι παρα-
στατικά, συνιστῶσιν, ἀρμύζει ἐνταῦθα νὰ τὸ εἶπω,
τὴν μεγάλην, τὴν μεγίστην διαφορὰν, ἣτις ὑπάρ-
χει μεταξὺ δύο τούτων σειρῶν ὄντων.

Εἰς μὲν τὰ ἀδρανῆ σώματα, εἰς τὰ ὀρυκτὰ, δὲν
εὐρίσκεται εἰμὴ μία μάζα ὁμοιογενῆς, ἣτις πραγ-
ματικῶς δὲν ἐπιδεικνύει οὔτε διαφορὰς, οὔτε μέρη.
Εἰς δὲ τὰ μέτοχα ζωῆς ὄντα, ἀπεναντίας, ὑπάρ-
χουσιν οὐσιωδῶς μέρη, μεγίστης διαφορᾶς εὐδια-
κριτώτατα· εἶναι ἐργαλεῖα εἰδικὰ, ὄργανα, ἔχοντα
χρήσεις, λειτουργίας χωριστάς μὲν, ἀλλὰ τεινούσας
πάσας εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὅστις εἶναι ἡ
ζωὴ τοῦ ἀτόμου.

Ὅταν τις ἐμβατεύων περαιτέρω εἰς τὴν ἔρευναν
τῶν ὑλικῶν ὄρων, οἵτινες χαρακτηρίζουσι τὰ ζῶον-
τα σώματα, προσδιορίζη τὴν ἐνδοτάτην ὕφασιν
εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ὀργάνων αὐτῶν, συγκριτικῶς
πρὸς ἐκείνην τῶν ἀδρανῶν σωμάτων, ἰδοῦ, κεφα-
λαιωδῶς καὶ ἐν βραχυλογίᾳ, τὰ εἰς ἃ φθάνει γι-
νόμενα. Εἰς τὰ ζῶοντα σώματα, τὰ στοιχεῖα, ἡ ἄ-

μεσοί ἀρχαί τῶν ὀργάνων εἶναι οὐσιωδῶς διάφορα παντὸς ἐκάστου ὅ,τι ἀπαντᾶται εἰς τὰ μὴ ὀργανικὰ σώματα. Αἱ ἀρχαὶ αὗται, γνωστὰ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἄμυλον, Κόλλα, Κόμι, Δεύκωμα, Ίνωμα (fibrine), Πήκτωμα (zélatine) καὶ ἄλλ. δίδουσιν ἀφορμὴν, μάλιστα εἰς τὰ ζῶα, εἰς πολυαριθμώτατα σύνθετα, τὰ ὅποια συνιστῶσι τοὺς ἰστούς (tissus) καὶ τὰ ὄργανα.

Ὅταν δὲ ἀναλύωμεν καὶ ἐπανάγωμεν αὐτὰ εἰς τὰ ἀπλᾶ αὐτῶν στοιχεῖα, εἰς τὰς ἐμμέσους ἢ ἀδιαιλύτους αὐτῶν ἀρχάς, εὐρίσκουμεν ὅτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι ἤττον πολυάριθμα παρ' ἐκεῖνα τῶν ἀνοργάνων σωμάτων. — Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων τῶν ζῶντων σωμάτων τὰ ἀπαντῶμενα ἐν αὐτοῖς κατ' ἀναλογίαν ἀσυγκρίτως μεγαλύτεραν, εἶναι τέσσαρα τὸν ἀριθμὸν ἤγουν, τὸ Ὄξυγόνον, τὸ Ἰδρογόνον, ὁ Ἄνθραξ, καὶ τέλος τὸ Νιτρογόνον ἢ Ἄζωτον· τὸ τελευταῖον τοῦτο στοιχεῖον ἀνήκει τρόπον τινὰ ἰδίως εἰς τὰ ζῶντα σώματα. Τὰ ἀδρανῆ σώματα δὲν περιέχουσιν αὐτό· εἰς τὴν Χημικὴν ἀνάλυσιν δὲν παριστάνουσιν εἰμὴ τὰ ἄλλα τρία, τὸ Ὄξυγόνον, τὸ Ἰδρογόνον καὶ τὸν Ἄνθρακα. Προσέτι, εἰς τὰ ἀδρανῆ ταῦτα σώματα, τὰ ἀπλᾶ στοιχεῖα δὲν μιγνύονται εἰμὴ ἀνά δύο, καὶ αἱ μίξεις αὗται διατηροῦσι τὸν δυαδικὸν χαρακτήρα των καὶ ὅταν τρία ἢ τέσσαρα στοιχεῖα ἐμδαίνωσιν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ σώματος.

Εἰς τὰ ζῶντα σώματα, τοῦναντίον τὰ στοιχεῖα συζευγνύονται ἀνά τρία, ἢ ἀνά τέσσαρα, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν σύνθετα κέκτληται ἀπείρως ἐλάττωνα τὴν κολλητικότητα παρὰ τὰ σύνθετα ὀρυκτά.

Ἡ γέννησις, ἢ ἀρχὴ τῶν ζῶντων σωμάτων δὲν εἶναι, ὡσαύτως, ἢ αὐτὴ μ' ἐκεῖνη τῶν στερουμένων ζωῆς· καθότι ταῦτα μὲν δὲν γεννῶνται, ἀλλὰ σχηματίζονται καθ' ὅρους προσδιορισμένους, εἴτε δι' ἐπισυναγωγῆς (agrégation) τινῶν ἀπλῶν στοιχείων, εἴτε διὰ μηχανικῆς αὐτῶν ἀποσπάσεως ἀφ' ἐτέρων ὄγκων ἐσχηματισμένων ἤδη· τὰ δὲ ζῶντα σώματα, ἐξ ἐναντίας, ἵνα παρέλθωμεν ἐνταῦθα σιωπῆ τὸ μυστήριον τῶν αὐτομάτων γενέσεων καὶ τὰς περὶ τούτου ἀμφισθητήεις τῆς ἐπιστήμης, γεννῶνται ἐξ ἐνὸς ἀτόμου ζῶντος, διὰ σχίσσεως, διὰ θαλλοῦ (bouture), διὰ σπέρματος, ἢ γενικώτερον καὶ χαρακτηριστικῶς διὰ γενέσεως.

Μετὰ τὴν γέννησιν ἔρχεται ἡ ἀνάπτυξις. Ἐρρέθη, καὶ ἐγὼ δὲν κάμνω εἰμὴ ἀνάμνησιν, ὅτι εἰς μὲν τὰ ἀδρανῆ σώματα ἡ ἀνάπτυξις, ἥτις πραγματικῶς ἐν αὐτοῖς δὲν εἶναι παρ' αὐξήσις, τελείται δι' ἐπιπροσθήκης (juxta position) καὶ ἐξωθεν ἐνδοθι· εἰς δὲ τὰ ζῶντα σώματα, ἐξ ἐναντίας, γίνεται ἐνδοθεν ἐξωθι, διὰ ἐνυποδοχῆς (intussusception) θρέψεως, ἀφομοιώσεως, δυνάμει τῆς ἀγγειώδους διοργανώσεως, τῆς ὁποίας δὲν ἠδυνήθην εἰμὴ νὰ ὑποδείξω ἀπλῶς τὸν θαιμάσιον μηχανισμόν.

Τέλος πάντων, γενομένης τῆς ἀναπτύξεως, μετὰ τινα χρόνον βίου καὶ μίαν περίοδον παρακμῆς, τὰ ζῶντα σώματα, φυτὰ καὶ ἔμφυχα, παύουσι τοῦ ζῆν' ἀποθνήσκουσι, μέγιστον κατὰ τοῦτο διαφέροντα τῶν ἀδρανῶν σωμάτων, τὰ ὅποια εἶναι μὲν δεκτικὰ ἀλλοιώσεως καὶ διαλύσεως, ἀλλὰ δὲν ἀποθνήσκουσι.

Ὁ θάνατος, ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν κατὰ τὸ φαινόμενον, εἶναι τὸ τέλος τοῦ ἀτόμου, ἢ ὅλη φθορὰ τοῦ διοργανισμοῦ του· εἶναι ὡσαύτως κατὰ συνέπειαν ἢ ἐντελής διάλυσις τῆς ὕλης αὐτοῦ τούτου· ὥστε, μετὰ τινα χρόνον μᾶλλον ἢ ἤττον μακρὸν δὲν ἀπομένει του πλέον οὐτ' ἄμερές τι, καὶ τοῖ ἀποδοθέντος εἰς τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα, ἢ εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν στοιχεῖα.

Ἄχρι τοῦδε συνεκεφαλαίωσα ὅπως ἠδυνήθην διὰ βραχέων, καὶ καθόσον ἡ φύσις καὶ τὰ ὄρια τοῦ πηνήματος τούτου μὲ κατ' ἀνάγκη, τοὺς ἐξωτέρους χαρακτήρας καὶ τρόπον τινὰ τὰς ἐπιφάσεις τοῦ βίου. Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι εἰμὴ προεισαγωγαί, αἰτινες σχηματίζουσι μόνον, οὕτως εἰπεῖν, τὸν φλοῖον τοῦ ζήτηματος.

Τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὰ ἐπέκεινα· καὶ τοῦτο ἔγεινεν, ἢ τοῦλάχιστον ἐνομίση ὅτι ἔγεινε· συνίσταται εἰς τὴν ἀνερεύνησιν καὶ τὸν προσπορισμὸν (déduction) τῶν ἰδιαιτέρων δυνάμεων, ἐξ ὧν πηγάζουσιν αἱ κινήσεις, αἱ πράξεις, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν.

Προκειμένου δὲ περὶ θανάτου, ὡς ἤδη εἴρηται, ἤγουν περὶ οὐδενώσεως τοῦ ἀτόμου, φυτοῦ ἢ ζώου ἴαν εὐκαίρως δύναται νὰ τεθῆ τὸ ζήτημα τὸ περὶ ὄρων δυναμικῶν, ἐνδεκτικῶν (virtuels), ζωτικῶν, ἐν μίξ λέξει, τοῦ βίου. Καὶ τῷ ὄντι ἐν τῷ θανάτῳ ἐξαστράπτει κάλλιον καὶ μᾶλλον ἢ ἐναντιότης, ὁ ἀνταγωνισμὸς, ὅστις ὑπάρχει ἢ φαίνεται ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἐν γένει δυνάμεων τῆς φύσεως, ἐκεῖνων, τουτέστι, τῶν διεπουσῶν ἀποκλειστικῶς τὰ ἀδρανῆ σώματα, καὶ τῶν ἐν μέρει, αἰτινες ζωογονοῦσι καὶ προφυλάττουσι τὰ ἔμβια ὄντα.

Τὸ ἐναργὲς δῆπου τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου ἐνέπνευσε δύο ἐκ τῶν ὀρισμῶν τῆς ζωῆς, οἵτινες οὐσιωδῶς εἶναι εἰς καὶ ὁ αὐτός· ἐκεῖνον, δηλαδὴ, τοῦ Σταλίου, ὅστις λέγει ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν συντηρητικῶν ἰσχυρισμῶν τῆς ψυχῆς· καὶ τὸν ἕτερον τοῦ Βιχάτου (Bichat), καὶ ὅν ἡ ζωὴ εἶναι τὸ σύνολον τῶν λειτουργιῶν (fonctions), αἰτινες ἀντέχουσιν εἰς τὸν θάνατον.

Αἱ δυνάμεις, αἰτινες ἐμφυχοῦσι τὰ ζῶντα σώματα, ἀντέχουσιν εἰς τὰς καθόλου δυνάμεις τῆς φύσεως, ἵνα προφυλάξωσι τὰ σώματα ἀπὸ τὸν ὀλεθρον ἢ τὴν ἐλάθην, ἥτις εἶναι ἀρχὴ ὀλέθρου. Ὄθεν αὐταὶ ἀντέχουσιν διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν μυῶν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς βαρύτητος, ἵνα ἀσφαλίσωσι τὰ ἔμφυχα ζῶντα σώματα ἀπὸ θανατηφόρων πτώσεων. Ἀντέχουσιν ἐν ἄλλαις περιστάσεσι καὶ δι' ἄλλων

ὀργανικῶν ἐνεργειῶν, εἰς τὰ ὀλέθρια ἐπενεργήματα ψύχους ἢ θάλπους υπερβολικοῦ. Ἀνενεργοῦσι κατὰ τῶν χημικῶν, μοριακῶν, ἀποτελεσμάτων πολυαριθμῶν βλαβερῶν οὐσιῶν, καὶ φέρ' εἰπεῖν, τῶν τοξικῶν ἢ δηλητηρίων.

Οἱ φιλόσοφοι, ἢ, κάλλιον, οἱ φυσιολόγοι, οἵτινες ἐπειράθησαν νὰ συστηματῆσωσι τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν δυνάμεις τῶν ζῶντων σωμάτων καὶ νὰ τὰς διασεύωσιν ἀπὸ τῶν γενικῶν τῆς φύσεως δυνάμεων, ἔδωκαν εἰς αὐτὰς ὀνόματα διάφορα, ἕκαστος κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐπόψεως, εἰς δέτέθη, καθ' ὃν τρόπον θεώρει τὸν βίον, καὶ καθ' ἣν σειρὰν ἀντικειμένων ἐσκόπευε νὰ προσδιορίσῃ.

Κατὰ τοὺς μὲν, ὑπάρχει πρὸ πάντων μία δύναμις πλαστικὴ ἢ δύναμις μορφώτρια, αἴτιον πητικῶν τῶν κινήσεων, ὅσαι συνοδεύουσι τὴν μὲρψασιν, τὴν θρέψιν τὴν ἔκκρισιν. Κατὰ τοὺς δὲ, μία δύναμις συντηρητικὴ ζωτικῆς ἀντιστάσεως εἶναι τρόπον τινὰ τὸ θεμέλιον τῆς ζωῆς, ὁ ὅρος τῆς διατήρησεώς της, τῶν ἀγώνων της καθ' οὗτινος δὲν εἶναι αὐτὴ αὐτῆ. Κατ' ἄλλας δὲ δόξας, προάγονται τὸ διεγερτὸν ἢ ἡ διεγερτικότης (incitabilité), τὸ ἐρεθιστὸν ἢ ἡ ἐρεθιστικότης (irritabilité), τὸ ἐξεγερτὸν ἢ ἡ ἐξεγερτικότης (excitabilité), δυνάμεις ἢ ἰσχύες τιθέμεναι εἰς κίνησιν ὑπὸ τῶν ἐντυπώσεων τῶν ἐρχομένων εἴτε ἐσωθεν, εἴτε ἐξωθεν. Μετέπειτα δὲ τέλος πάντων, ἀπὸ τοῦ Ἀλλέρου, ἀντὶ τούτων τῶν δυνάμεων τάττονται ἡ αἰσθητικότης καὶ συσταλτικότης (Sensibilité, Contractilité) μία αἰσθητικότης ὅτε μὲν αἰσθητομένη, ὅτε δὲ μὴ· μία συσταλτικότης ἄλλοτε μὲν φαινομένη, ἄλλοτε δὲ μὴ, ἢ φαινομένη μόνον διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἢ παραγομένων ἐαυτῆς.

Θεωρῶ ὡς μικροῦ λόγου ἄξια, τὸ ὁμολογῶ, τὰ ζητήματα τοῦ προσδιορισμοῦ, τῆς συστηματῆσεως, τῆς προσηγορίας τῶν δυνάμεων ἢ ἰσχύων τῆς ζωῆς, καθὼς ἐκεῖνα, ἐν οἷς αἱ λέξεις ὑπερβαίνουσι καὶ τὰ πράγματα· ὡς ἐπιτοπλεῖστον δὲν δύναμαι, ἀναπολῶν αὐτὰ, νὰ μὴν ἐνθυμηθῶ καὶ τὸν Μολιέρον καὶ τὸν Ἀργάντον καὶ τὸ ὄπιον, τὸ ὁποῖον φέρει ὕπνον καθότι ἔχει δύναμιν ἢ ἐνέργειαν ἀποκοιμιστικὴν. Οἱ προσδιορισμοὶ οὗτοι, αἱ προσηγορίαι τῶν δυνάμεων ἢ τῶν ἰσχύων τῆς ζωῆς δὲν ἔχουσιν ἄξιαν εἰμὴ καθόσον παριστάνουσιν ἀκριβέστερον τὰς πράξεις τῶν γεγονότων, εἰς τὰ ὅποια ἐφαρμόζονται, καὶ καθόσον, ἀφ' οὗ χορηγήσωσι τὸ μέσον τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀθροίσεως ἐπὶ παραστάσεως αὐτῶν, ἐπιδίδουσι, τούτου ἕνεκα, ἐκεῖνο τῆς θέσεως ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ἐὰν οὐχὶ τῆς ἐπὶ τὸ κάλλιον διαλύσεως, τοῦ διπλοῦ προβλήματος τὸ ὁποῖον ἐμπερικλείει ἐκεῖνο αὐτὸ τῆς ζωῆς· προβλήματος διπλοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀκόλουθον·

Α'. Ἐχει ἢ ζωὴ μίαν ἀρχὴν διακεκριμένην, ἀφ' ἐνὸς μὲν, ἀπὸ τῆς ὕλης καὶ τῶν δυνάμεων της· ἀφ' ἐτέρου δὲ, ἀπὸ τῆς δυνάμεως, ἀπὸ τῆς οὐσίας τῆς (τόμ. Α. Φυλλ. Ε.)

συλλογιζομένης· ἀρχὴν τὴν ὁποῖαν νὰ ἦναι δυνατόν νὰ καλέσῃ τις καθ' ὑπεροχὴν Ζωτικὴν ἀρχὴν.

Β'. Ὅποια δῆποτε καὶ ἂν ἢ ἡ ἀπόκρισις εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ, ἡ ἐννοια τῆς ζωῆς ἐμπεριλαμβάνει τὴν ἐννοίαν τῆς αἰσθητικότητος; τὰ ζῶντα σώματα ὑπάρχουσιν ἐξ ἀνάγκης σώματα αἰσθανόμενα, αἰσθανόμενα εἰς πᾶσαν πράξιν των καὶ διὰ πάντων τῶν μερῶν αὐτῶν;

Οἱ μᾶλλον ἀντιλέγοντες εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς, ἀρχῆς εὐαρμόστου εἰς τὴν ὑπαρξιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν τε φυτῶν καὶ ζῶων, εἶναι ὅσοι ὄχι μόνον ἀρνοῦνται αὐτὴν τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι, ἂν καὶ παραδέχωνται ἰσχύας, ἰδιότητας μερικῆς εἰς τὰ ζῶντα σώματα, ὑπάγουσιν αὐτὰς ταύτας εἰς τὰς καθόλου δυνάμεις τῆς φύσεως, ὡς ἐνεργοῦσας μόνον ἐν ἐκεῖνοις κατὰ διατάξεις καὶ συνδυασμοὺς διαφόρους τῆς ὕλης.

Εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ θεωρεῖν τὴν φύσιν τῆς ζωῆς, δύναται τις ἐγγύθεν ἢ πόρρωθεν νὰ προσεγγίσῃ τὰς δόξας, τὰ συστήματα, αἵτινα ἐστάθησαν ἐξάκουστα διὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Ἐπικούρου καὶ Λουκρετίου, καὶ ὅσα προέβαλον, κατ' ἔποψιν πολλῶν διάφορον καὶ μετὰ ἠθικῶν γνωμῶν ἀνομοίων οὐχ ἤττον, ὁ Καρτέσιος, ὁ Σπίλιος, ὁ Βορέλλιος, ὁ Βοεράδιος, οἱ ἱατρο-χημικοὶ, οἱ ἱατρο-μηχανικοὶ, εἴτε ἱατροὶ, εἴτε φιλόσοφοι, τοὺς ὁποίους διεδέχθη ὡς πρὸς τὴν δοξασίαν των περὶ τῆς ὑλικότητος τῶν ζωτικῶν ἐνεργειῶν ἀριθμὸς τις νεωτέρων Φυσικῶν καὶ Φυσιολόγων.

Κατὰ τοὺς εὐρέτας τῶν συστημάτων τούτων ὅ,τι γίνεται, καθ' ὅσον βίος, εἰς τὰ ζῶα ὄντα, εἴτε τὰ ζῶα, εἴτε τὰ φυτὰ ἐπίσης εἶναι φαινόμενα μηχανικά, ὑδραυλικά, χημικὰ προαγόμενα ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν διαφόρων δυνάμεων τῆς φύσεως καθὼς καὶ ἐξ ἐκείνης αὐτῆς τῶν ἀερίων βευστῶν, ἤγουν τοῦ φωτός, τοῦ θερμαντικοῦ, τῆς ἠλεκτρικῆς, καὶ τοῦ μαγνητικοῦ βευστοῦ· καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, ὅπερ νὰ μὴν ὀφείλῃ καὶ δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν διαφόρων αὐτῶν δυνάμεων.

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν συγγραφέων καὶ αὐτοῦργῶν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος συστημάτων, εἰ μὲν εἴσεται πᾶσαι αἱ πράξεις τῆς ζωῆς δὲν δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ῥηθέντων βευστῶν ἢ διὰ τῶν νόμων τῆς Μηχανικῆς καὶ τῆς Χημείας, τὸ αἴτιον εἶναι ὅτι ἡ ἐπιστήμη τοῦ βίου δὲν εἶναι ἱκανῶς προβεβηκυῖα, ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς ὀλόκληρον τὸ ἀποθησόμενον. Πλὴν ἀλλὰ θέλει φθάσει αὐτόθι ἀφεύκτως, ἐὰν μάλιστα πεισθῆ καλῶς ὅτι πρὸς ἔρευναν τῆς ἀληθείας εἰς ἄλλην παρά ταύτην ὁδὸν δὲν πρέπει νὰ τραπῆ.

Εἰσὶν ἕτεροι φιλόσοφοι, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἕτεροι φυσιολόγοι, οἵτινες δοξάζουσιν, ἀπ' ἐναντίας, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει σχέσις παραδεικτέα μεταξὺ τῶν ὄρων καὶ τῶν δυνάμεων τῆς ζωῆς ὕλης καὶ

εκείνων τῆς ἀδρανούς. Αἱ δύο αὐταὶ φύσεις ὡς πρὸς τοὺς ὄρους καὶ τὰς δυνάμεις εὐρίσκονται οὐσιωδῶς διεσταλμέναι καὶ διαμαχόμεναι, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ζῶη συνίσταται κατὰ συνέπειαν ἀναγκαίᾳ εἰς αὐτὸν μάλιστα τὸν ἀνταγωνισμόν. Ἐντεῦθεν, ὡς προεῖπα, προέκυψεν ὁ ὀρισμὸς τῆς ζῶης, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ διασημότερος παραστάτης, τουλάχιστον παρ' ἡμῖν, τῆς φυσιολογικῆς ταύτης σχολῆς, ὁ Βιχάτος (Bichat).

Πλὴν οἱ φυσιολόγοι οὗτοι, ἅμα ἀπεφάνθησαν ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς ζῶης εἰσὶν οὐσιωδῶς διακεκριμέναι τῶν δυνάμεων τῆς μὴ ζώσης φύσεως, καὶ μετ' ἐπιστάσεως ἀπρὴθιμῶσαν, ἐστάθμισαν, προσδιώρισαν τὰς δυνάμεις ταύτας, ἐσταμάτησαν καὶ διεκλήρυσαν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει νὰ σταθῇ μετ' αὐτῶν. Πέραν δὲ τούτων τῶν δυνάμεων τῶν ἐνυπαρχουσῶν εἰς τὰ ὄργανα καὶ μὴ οὐσῶν τρόπον τινὰ εἰμὴ αὐτὰ ταῦτα τὰ ὄργανα ἐνεργοῦντα, δὲν ἀνερευθῶσιν ἐὰν ἢ τίποτε ἄλλο πράγμα, δὲν παραδέχονται ὅτι δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἕτερόν τι, μία τυχὸν ἀρχὴ αὐτῶν τῶν δυνάμεων. Ἡ διδασκαλία αὕτη, ἣτις καθὼς ἄρτι εἶπον, εἶναι ἐκείνη τοῦ Βιχάτου, ἀποκατέστη διδασκαλία τῆς σχολῆς, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἐγένετο ἀρχηγός, τῆς ἱατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων τῆς σχολῆς τῶν ὀργανολατρῶν (organicistes), τῶν ὁποίων ὁ Βρουσσαῖσος μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἐπεστήριξε καὶ διέδωκε τὰς ἀρχάς. (ἀκολουθεῖ)

ΙΣΤΟΡΙΑ Γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων κτλ.

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φυλλάδιον)

Μεταξὺ τῶν ξένων ἐθνῶν μεθ' ὧν ὁ Ὀδυσσεὺς συνεκοινωνήσῃ περιηγούμενος, οἱ Φαίακοι ἐπαξιοῦνται ἐπὶ τινος τῆς προσοχῆς μας. Φαίνεται ὅτι ἦσαν φιλοπονώτεροι καὶ μᾶλλον πολιτισμένοι τῶν Ἑλλήνων, ἐγίνωσκον ἐπὶ τὸ βέλτιον τὰς τέχνας, ἐπιτηδεύοντο τὰ ναυτικά καὶ προσεκολλῶντο τῇ ἐμπορίᾳ. Κατόικον δὲ τὴν νῆσον Σχέριαν, τὴν αὐτὴν τῇ Κερκύρα ὑποτιθεμένην, ἀναγκασθέντες νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν ἐν Ὑπαιρίᾳ πρῶην αὐτῶν ἔκπῃσιν, διὰ τοὺς ἐνοχλοῦντας αὐτοῖς γειτονικοὺς Κύκλωπας. Ἡ διήγησις αὕτη ἡ μεταφερομένη ἀπὸ δυσμᾶς πρὸς ἀνατολάς, καὶ λαοῦ καλλιεργημένου καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων, εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἀξιολογητέως καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀρχαίαν του ἐποχῆν. Ὁ Ὀμηρὸς ὀνομάζει τοὺς Σίκουλους καὶ Σίκαρους ἱστορικά ὀνόματα· ἡ νῆσός του ὁμῶς Τρινακρία, εἶναι μᾶλλον μυθώδης ἢ ἀληθής· αὐτὸς ἐνοικίζει συνάδων τὰ μυθωδέστερα φαντασίας καὶ ποιήσεως, διότι βλέπομεν οἰκίητορα, ποίμνια καὶ ἀγέλας τοῦ Ἡλίου. Πρὸς τούτοις παρατηροῦμεν ὅτι τὴν ὀνομάζει καὶ Θρηνακίαν ῥῆμα αὐτῷ ἀλλότριον καὶ ὄχι Ἑλληνικῆς παραγωγῆς. Τῶντιν ἐστὶν πιθανώτερον ὅτι ἡ Σικελία ὀνομάσθη Τρινακρία ἢ τρίλοφος (three peaked) ἐκ δεισιδαιμονίας μᾶλλον ἢ ἄλλης τινὸς

γνώσεως τοῦ σχήματος αὐτῆς, μολὶς γνωστοῦ εἰς τὰς νηπιώδεις γνώσεις τῆς Ναυτικῆς.

Εἶναι δὴλον ὅτι αἱ τοῦ Ὀμήρου γνώσεις δὲν ἐξετείνοντο δυτικώτερον τῆς Ἑλλάδος· ὁ Ἡσίοδος ὁμῶς ὁ μίᾳ ἐκατονταετηρίδος αὐτοῦ μεταγενέστερος (750 π. Χ.) μᾶς ἐκπλήττει ἀναφῶν τὸν «Βασιλέα Λατίρον, ὅστις ἐδιοικοῦσεν ἅπαντας τοὺς Τυρσετίους». Ἡ γνώσις αὐτοῦ περὶ τὴν δύσιν δεικνυται τῶντιν ἐκτεινομένη πέραν τῆς Ἰταλίας· διότι μετὰ τῶν Σκυθῶν καὶ Αἰθιοπῶν, ἀναφέρει καὶ τοὺς Ἀγγοῦριους, πιθανὸν κατέχοντας ἅπασαν τὴν ἐξ Ἰσπανίας μέχρις Ἀλπεων παραλίαν. Ὁ Ἡσίοδος παρομοίως ἀναφέρει τὸν Ἰστρον ἢ τὸν Δούναβιν, τὸν Φάσιν καὶ Ἐριδαῖον, ὄνομα συνηθέστατον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῦσιν, ὥστε ἤθελεν εἶσθαι τολμηρὸν ἐὰν ὑποθέσωμεν νῦν ὅτι ἐφημιζέτο τοῦ ποταμοῦ Πάδου. Ὁ Νεῖλος, γνωστὸς τῷ Ὀμίρῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Αἰγύπτου, παρὰ τοῦ Ἡσίοδου ἀκριβῶς περιεγράφῃ τοῖς ἑπτὰ αὐτοῦ στόμασι.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ποτὲ δὲν καυχᾶται ὅτι ἦτον ὁ πρῶτος εἰς τὸν δυτικὸν Ὠκεανὸν πλεύσας, πλὴν πρῶτος ἀπέφυγε τοὺς Πλάγητας, ἐξαιρουμένου τοῦ Ἰάσονος, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ἥρα εὐμενὴς τὸν ἐβοήθησε νὰ ὀδηγήσῃ τὴν Ἀργῶν διὰ τῶν Σκοπέλων. Ἡ διήγησις αὕτη τοῦ Ἀργοναυτικοῦ Πλοιάρχου ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, διεγείρει ἐν τῇ καρδίᾳ λύπην ἕνεκα τῶν ἀτελῶν τοσοῦτο ἀξιολογητέως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παλαιᾶς Γεωγραφίας λειψάνων. Πολλοὶ πεπαιδευμένοι ἐσυμφώνησαν μετὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἰεῦονέρου ὅτι τὸ Ἀργοναυτικὸν ποίημα τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ὀρφέα, ἀναφέρεται ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Ὀμήρου ἀρχαιοτάτῃ· ἀλλ' ὑπερτέρα τις ἐσωτερικὴ βεβαιότης καὶ ἐξουσία τὴν ἀποδίδει σφόδρα μεταγενεστέρας. Φαίνεται μολοντούτο ὅτι ἐσυντέθη κατ' ἀρχὰς ἀπὸ παλαιᾶς καὶ ἐπικρατούσας παραδόσεις, καὶ ἕνεκα τούτου δυνάμεθα νὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν ὡς δεικνύουσαν τρόπον τινὰ τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἑλλήνων Γεωγραφικὴν γνῶσιν.

Ἰάσων καὶ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ἐπὶ τῆς ἀληθείας τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ· οὔτε δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν αὐτὴν ὡς μῦθον. Τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο συσταῖον καθ' ἑαυτὸ τὴν θάσιν τῆς ἱστορίας οὐδὲν ἄλλως ἐπιθανολογεῖτο. Ἀρχαῖοι συγγραφῆς ὁμοθυμῶς ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ Ἰάσων ἐναυπήγησε τριήρη μεγίστην, ὅπλισε στόλον μετὰ τῶν ἀνδρειότερων ὀπλιτῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν Κολχίδα κατὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ὡς ἐπιτοπλεῖστον χρονολογεῖται τὸ 1263 πρὸς τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς. Αἱ σωζόμεναι παραδόσεις δεικνύουσι τὸν Ἰάσωνα ὄχι τὸν πρῶτον Ἕλληνα πειραθέντα τοῦ πλοῦ τούτου. Ἡ Συνόπη ὑποθέτουσιν ὅτι ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Ἄπιν ἢ Ἐπαφον τὸν μετοικήσαντα ἐξ Ἀργους εἰς Αἰ-

γυπτον τῷ 1866 π. Χ. Ὁ Φρύξος καὶ ἡ Ἑλλήν οὐς ἡ ἱστορία δοξάζει μυθώδεις, ἐξούσαν ἴσως ἕνα αἰῶνα πρὸ τοῦ Ἰάσονος. Τὸ Κύθωρον ἀναφερόμενον παρὰ τοῦ Ὀμήρου, ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ Τιῦ τοῦ Φρύξου, καὶ τὸν κτισθέντα παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἐν Ἀθῶνῃ, πρὸς Ἀνατολάς τοῦ Τρεβιζόντου, λέγει ὁ Παυσανίας ναὸν σχεδιογράφησαντα τὸν τῶν Διοσκουῶν δὲ οἰκοδομήθη ἐπανακυψάντων εἰς τὴν οἰκίαν. Ἡ παράδοσις τῆς τοῦ Ἰάσονος ἐκστρατείας διετηρεῖτο ἐν Κολχίδι καὶ Ἀρμενίᾳ, ὅπου λέγουσιν ὅτι ἐθεμελιώσε πόλεις, μάλιστα ἐνόμιζον ὅτι εἰσεχώρησε καὶ μέχρι Μηδίας. Ὁ Παρθένιος ποταμὸς ὁ παρὰ τοῦ Εὐξείνου χυόμενος, καὶ οἱ Αἰλιζῶνες οἱ οἰκούντες τὰ παραθαλάσσια αὐτοῦ, ἐνθυμίζουσι διὰ μίᾳ τὴν Βοιωτίαν καὶ Σάμον ὅπου τὰ ἴδια ὀνόματα ὑπάρχουσι. Καὶ ὡς γενικὴν ἀπόδειξιν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐγίνωσκον ἀρχαίως τὸν Εὐξείνιον, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, αἱ ἐν ἐκείνῃ τῇ θαλάσῃ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι προηγούντο ὑπὲρ τοὺς δύο αἰῶνας ἐκείνων τῆς Σικελίας καὶ τῆς Δύσεως.

Αἱ ἐγγώριοι παραδόσεις περὶ τοῦ Ἰάσονος, καὶ τὰ μνημεῖα τῆς περὶ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου προχωρήσεως, ἦσαν πολυάριθμα καὶ θετικώτατα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἵνα ἄρως τὰς περὶ ὑπάρξεως τοιοῦτου ἥρωος ἀμφιβολίας. Ἄπαντες οἱ συγγραφῆς τὸν φέρουσιν εἰς τὴν πόλιν τῆς Οἴτης. Ὅτι ἔμελλε νὰ ἀρπάσῃ τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα συναδεῖ τῷ ἦθει τοῦ αἰῶνος, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐπιβληθεῖσα ἐπιχειρήσις ἔμελλε, παρελθόντος τοσοῦτο χρόνου, νὰ ἦται ἢ νὰ φαίνεται μῦθος, δὲν ἦτον ἀπροσδόκητον. Ἡ ἀνάμιξις μύθου ἐν τῷ τοιοῦτω ἀποδεικνύει τὴν ἀληθῆ ἀρχαιότητα, ὡς πολλοὶ τῶν ἀρχαίων μύθων ἐκφύονται τοῦ ἀμφιλόγου τῆς γλώττης· ὀλίγον προσέχων ὁ ὀξύνοος, διακρίνει τὴν ἱστορίαν περὶ τοῦ χρυσοῦ δέρατος παραχθεῖσαν ἐκ δυσκαταλήπτου ἢ ἀλληγορικοῦ λόγου· ἡ λέξις σημαίνουσα πλοῦτον ἢ θησαυρὸν ἐν τῇ Φοινικικῇ γλώσσῃ (μᾶλλον) ἐξομοιοῦται τοῦ Ἑλληνικοῦ ῥήματος (μαλλίον). Οἱ Φοίνικες πιθανὸν ὅτι μετέσχον τῆς ἐκστρατείας· καὶ ὁ Ναυκλῆρος Ἀγχαῖος λέγουσι ὅτι ἦτο τοῦ αὐτοῦ ἔθνους.

Περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἰάσονος ὑπῆρχεν οὐδέμια ἐγγώριος παράδοσις, οὔτε μνημεῖα διαρκούσης φύσεως ὑπῆρχον, ἅπασαι δὲ αἱ περισθεῖσαι ἡμῶν γνώσεις περὶ τῆς ἐκστρατείας του ἐγράφησαν πολλοὺς αἰῶνας μετὰ τὸ ἐπιχειρήμα. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ὁ Ἡρῶς τῶν Ἀργοναυτῶν, ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς τοῦ Ὀμήρου, ἐπλάσθη πρὸς ἀνακάλυψιν ἀπάντων τῶν θαυμάτων τοῦ ποιητικοῦ κόσμου· καὶ ἡ ἱστορία τῶν συμπλοτῆρων του καθίσταται τὸ ὄχημα δι' οὗ ὁ συγγραφεὺς διαδίδει ἕλον τὸ μέτρον τῆς Γεωγραφικῆς του γνώσεως.

Ὁ Εὐξείνιος Πόντος, ὡς φαίνεται παρὰ Μιμήρω, ἀρχαίως ὀνομάζετο ὁ Ὠκεανός· τὰ ἀνατολικά καὶ δυτικά αὐτοῦ παραθαλάσσια πραγματικῶς ἠγνοῦν-

το ἐκ τοῦ Ὀμήρου. Οἱ πρῶτοι λοιπὸν πανηγυριστῶν συμβεβηκότων τοῦ Ἰάσονος φυσικῶς ἐξετείνον τὰς περιπλανήσεις αὐτοῦ περὶ χώρας ἐν αἷς ἡ ἀμάθεια τοῦ αἰῶνος δὲν ἔθετεν ὄρια εἰς τὴν προσποίησιν, καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἐδιδάχθησαν νὰ πιστεύωσιν ὅτι οἱ Ἀργοναῦται ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὄχι διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ὠκεανοῦ. Ὡς δὲ ἡ πρόδοσις τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων βαθμηδὸν ἀπέδειξε τὸ ἀδύνατον τοιοῦτο ἀπόπλου, πολλὰ λεπτομέρειαι προσετέθησαν, ὅπως ἐπιστηρίξωσι τὰς πρώτας σειρὰς τῆς ἱστορίας του. Αἱ περὶ τοσοῦτου αἰῶνος συσσωρευθεῖσαι ὑπὸ ποιητικῆς ἀγχινοίας ὁμοφωναί οὐδὲν ὀλοῦς προσεγγίζουσι τὸ ἀξιόπιστον τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας.

Ὁ Συγγραφεὺς τῶν Ὀρφεϊκῶν Ἀργοναυτικῶν φαίνεται ἀτελῶς ἐγίνωσκε τὰ περίξ τοῦ Εὐξείνου πόντου ἔθνη. Φέρων τὸν Ἡρώα του πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τὴν Κολχίδα, ἀναφέρει τοὺς Ταυρίους, Αὐαλίους, Νομάδας, καὶ τὸ Κασπιακὸν ἔθνος. Εἰς τὴν Μαιώτιδα λίμνην, ἐκτὸς τῶν Κυρτῶν Σκυθῶν εὐρίσκει τοὺς Μαιώτας, Σκυρομαθίους, Γέτας, Γυμράτας, καὶ Ἀριμάσσας, ἕνα λαὸν μετὰ τὴν ἀμορρίαν τῶν Κυκλώπων, πλησίον ὁμῶς βοσκημάτων. Ὁ μυθώδης πλοῦς ἀρχεται, ὡς ὤφειλεν, ἐκ τῆς ἐσχάτης ἄκρας τῆς μεσογείου ταύτης θαλάσσης, μέχρι τοῦ τέλους τῆς θετικῆς τοῦ συγγραφεῖς γνώσεως. Οἱ Ἀργοναῦται πλεύσαντες τὴν Μαιώτιδα εἰσῆλθον εἰς μέγα κόλπον φέροντα εἰς τὸν Χρόνιον Ὠκεανόν. Καὶ διετέλεσαν ἐλαύνοντες διὰ ὀλοκλήρους ἐννέα ἡμέρας καὶ νύκτας ὅτε ἔφθασαν τὴν δεκάτην εἰς τὴν Χρόνιον θάλασσαν πέραν τῶν Ριφέων ὄρεων. Κινδυνεύσαντες δὲ ἕως τότε, ἀπέβησαν διὰ συμβουλῆς τοῦ Ἀγχαίου καὶ ἔσυραν εἰς τὴν ξηρὰν τὸ πλοῖον. Διαπλέοντες μετὰ ταῦτα ἐπὶ ἑξ ἡμέρας ἔφθασαν τοὺς Μακροβίους, (οὕτως ὀνομαζομένους διὰ τὴν μακροβιότητά των,) τοὺς Ὀρειβάτας, καὶ ἀκολουθῶντες τοὺς Κιμμερίους. Οἱ περιηγηταὶ μας ἐπομένως ἐπλησίασαν τὰς Ἀχεροντίους ὄχθας, τὴν Ἐρμιόνην καὶ τὰς κατοικίας τῶν δικαιοτάτων πλησίον τῶν ὁποίων ἔπονται τὰ καταχθόνια. Καταλιπόντες δὲ ταύτας, εἰσῆλθον εἰς τὸν δυτικὸν Ὠκεανὸν μετὰ ζέφυρον ἄνεμον· πρὶν ὁμῶς προχωρήσουν, τὸ πλοῖον Ἀργῶ ἐπρόφερε παραινεντικὸν λόγον, καὶ προσέειπε τὴν τιμωρίαν τῶν ἐγκλημάτων. Μετὰ μεγίστης δυσκολίας διέβησαν τὸν Ἰερίδα, ἢ τὰς Ἰερίδας (τοῦ ποιητοῦ χρωμένου πότε ἐνικῶ καὶ πότε πληθυντικῶ ἀριθμῶ) καὶ ἀμέσως ἠγέρθη ἀνεμοζάλη ἣτις τοὺς ὠθοῦσε διὰ ἕνδεκα ἡμέρας εἰς τὸν εὐρύτατον Ὠκεανόν, ἀγνοοῦντες ποῦ νὰ διευθυνθῶσι. Τέλος ὁ Ἀγχαῖος ἀνεκάλυψε τὴν Νῆσον τῆς Ἀήμητρος, γινωσκομένην ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων αὐτῆς δένδρων τοῦ ἐλάτου· ἀλλὰ εὐρεθίσσης αὐτῆς δυσαναβάτου ἠναγνάσθη νὰ διευθυνθῇ εἰς τὴν νῆσον τῆς Κίρκης, ἐν ἣ ἔφθασεν εἰς τρεῖς ἡμέρας. Ἐντεῦθεν οἱ Ἀργοναῦται ἔφθασαν τὰς ὄχθας τοῦ Ταρτίσσου

καὶ τὰς Ἡρακλείους Στήλας, διέβησαν τὰς Σαρδινίους καὶ Τοσκανικὰς θαλάσσας, καὶ ἐγκαίρως ἀπηλάχθησαν τῶν φλογῶν τῆς Αἴτνης διὰ τῆς βοήθειας τῆς Θετίδος.

(ἀκολουθεῖ)

Γ. Δ. Κ.

ΑΝΕΚΑΟΤΟΝ.

Ἄγγλος τις λοχαγὸς καταφαγῶν ὄλην αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, κατέφυγεν ὑπὸ τὴν προστασίαν παλαιοῦ τινος φίλου, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ οἰκοδεσπότης οὗτος μέλλων νὰ μεταβῆ διὰ τινὰς μῆνας εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ συμπαραλάβῃ μεθ' αὐτοῦ τὸν λοχαγὸν ἔντα ἀσθενῆ, ἀφῆκεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν φροντίδα γραίας τινος ὑπηρετίδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύετο τὴν φύλαξιν τῆς οἰκίας αὐτοῦ ὡς ἀνεχώρει· πρῶτον δὲ τινὰ ἢ καλὴν γραίαν ὄνειρευθεῖσα κατὰ τὴν παρελθούσαν νύκτα εἶπε ὁ λοχαγὸς ἀπέθανεν, εἰσηλθε πολὺ ἄνωρ εἰς τὸν θάλαμον αὐτοῦ διὰ νὰ βεβαιωθῆ, ἀλλὰ βλέπουσα αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, ἐξῆλθε διὰ νὰ φροντίτῃ διὰ τινὰς ὑποθέσεις αὐτῆς, λησμονήσασα νὰ κλείσῃ τὴν θύραν.

Οἱ καθαρισταὶ τῶν καπνοδόχων συνειζύουσι ἐν Λονδίῳ νὰ εἰσέρχωνται λαθραίως εἰς τὰς ἀκατοικήτους οἰκίας διὰ νὰ συνάγωσι τὴν ἀσβόλην, τὴν ὁποίαν ἐμπορεύονται· δύο λοιπὸν ἐξ αὐτῶν παρατηρήσαντες πρὸ τινῶν ἡμερῶν τὴν ἀπουσίαν τοῦ οἰκοδεσπότητος, καὶ θηρεύοντες τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην, ἅμα εἶδον ἐξεληθῶσαν τὴν γραίαν, εἰσηλθόν καὶ εὐρόντες ἠνεωγμένον τὸν θάλαμον τοῦ λοχαγοῦ, χωρὶς νὰ παρατηρήσωσιν αὐτὸν κείμενον ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐπήδησαν ταχέως ἀμόφτεροι ἐνδὸν τῆς καπνοδόχου· ἡ δὲ θεὰ τῶν δύο μαύρων τούτων ὄντων, φωτιζομένου μάλιστα τοῦ θαλάμου ἀμυδρῶς, ἐπροξένησε τοσοῦτον τρόμον εἰς τὸν λοχαγὸν, ὥστε περιτυλιχθεὶς εἰς τὰς σινδόνας αὐτοῦ, δὲν ἐτόλμα νὰ κινηθῆ.

Ἐν τῷ μεταξύ ἔφθασε καὶ ὁ ἰατρός τοῦ ἀσθενοῦς, καὶ πλησιάσας μετὰ σοβαρότητος εἰς τὴν κλίνην ἔκραζεν αὐτὸν ἐξ ὀνόματος· ὁ λοχαγὸς ἀναγνωρίσας τὴν φωνὴν τοῦ ἰατροῦ, ἀνέστυρε μὲν τὴν σινδόνα καὶ ἐθεώρησεν αὐτὸν μετὰ παραφόρου βλέμματος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ὁμιλήσῃ· ὁ δὲ ἰατρός λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἠρώτησεν αὐτὸν, πῶς ἔχει; κακῶς, ἀπακρίθη ὁ λοχαγὸς, ἀπόλωλα, οἱ δαίμονες ἐτοιμάζονται νὰ με ἀρπάσωσιν ἐδῶ! ἐδῶ! εἶναι κεκρυμμένοι (δεικνύων τὴν καπνοδόχον)· ἀλλ' ὁ ἰατρός, ὅστις ὦν ἄνθρωπος τοῦ συρμοῦ, δὲν ἐπίστευε τὴν ὑπαρξίν τῶν δαιμόνων, σείων τὴν κεφαλὴν καὶ ἐξετάζων τὸν σφυγμὸν τοῦ πάσχοντος, αἰ ἰδέαι σου, λέγει πρὸς αὐτὸν, λοχαγε, εἶναι συγκεχυμένα· πάσχεις ἀπὸ ἐξάφην ἐγκεφάλου· παῦσον τοὺς λήρουν, ἰατρέ, ἀπεκρίθη τρέμων ὁ λοχαγὸς, παρῆλθεν ὁ καιρὸς τῶν ἀστεϊσμῶν· δύο δαίμονες εἶναι κεκρυμμένοι ἐνδὸν τῆς καπνοδόχου· αἰ ἰδέαι σου

εἶναι ἀσυνεπείς, ἐπανέλαβεν ὁ ἰατρός, καὶ ἰδοὺ θέλω σὲ ἀποδείξει τοῦτο πραγματικῶς.

Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἰατρός ἐγερθεὶς ἐπλησίασε πρὸς τὴν καπνοδόχον, οἱ καθαρισταὶ πληρώσαντες ἤδη ἀσβόλης τὸν σάκκον αὐτῶν, ἔρριψαν κάτω, κατόπι δὲ ἐπήδησαν καὶ αὐτοί· καὶ ὁ μὲν λοχαγὸς καλυφθεὶς ὑπὸ τὸ ἐφάπλωμα αὐτοῦ, ἀπεσύρθη ἡσύχως πρὸς τοὺς πόδας τῆς κλίνης καὶ ἐκρύβη ὑπ' αὐτὴν, φωνάζων πρὸς τοὺς δαίμονας νὰ εὐχαριστηθῶσι λαμβάνοντες ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἰατρὸν, ὅστις δὲν πιστεύει εἰς τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν· ὁ δὲ ἰατρός ἀκίνητος ἐκ τοῦ τρόμου αὐτοῦ, ἐζήτει νὰ ἐνθυμηθῆ προσευχὰς τινὰς, τὰς ὁποίας ἐγνώριζε νέος ἔτι ὦν· σρέφων δὲ πρὸς τὸν ἀσθενῆ διὰ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ βοήθειαν, ἐξεπλάγη μὴ βλέπων αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ· παρατηρήσας δὲ κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν, ὅτι ὁ εἰς τῶν καθαριστῶν ἐσήκωνεν ἐπὶ τῆς βράχης αὐτοῦ τὸν σάκκον τῆς ἀσβόλης, ἐπίστευσε, ὅτι ἐνδὸν τοῦ σάκκου τούτου ὑπάρχει ὁ λοχαγὸς, καὶ τρέμων μὴ τεθῆ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν σάκκον τοῦ ἐτέρου δαίμονος, δι' ἑνὸς πηδήματος εὐρέθη κάτω τῆς κλίμακος τῆς οἰκίας, καὶ ἐξελθὼν εἰς τὴν ὁδὸν ἔκραξε μεγαλοφώνως βοήθεια! βοήθεια! οἱ δαίμονες ἤρπασαν τὸν φίλον μου λοχαγόν.

Τὸ πλῆθος συνέβρυσεν πανταχόθεν, ὁ ἰατρός δακτυλοδεικτεῖ τὴν οἰκίαν καὶ ἐνθαρρύνει τὸν λαὸν νὰ εἰσελθῆ, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐτόλμα ν' ἀναβῆ πρῶτος· οἱ δὲ καθαρισταὶ ἀκούοντες τὴν εἰς τὸν δρόμον παραγῆν, καὶ φοβηθέντες μὴ συλληφθῶσιν, ἀφίησιν τὸν σάκκον τῆς ἀσβόλης ἐν τῷ μέσῳ τῆς κλίμακος τῆς οἰκίας, καὶ ἀναβάντες ἐκρύβησαν ἐπὶ τῆς στέγης· ὁ δὲ λοχαγὸς στενοχωρούμενος ὑπὸ τὴν κλίνην καὶ μὴ βλέπων πλέον τοὺς δαίμονας, ἐξελθὼν ὤρμησε νὰ φύγῃ ταχέως ἐκ τῆς οἰκίας ταύτης· τρέχων δὲ βιαίως καὶ κυριευμένος ὑπὸ τοῦ φόβου, δὲν εἶχε παρατηρήσει τὸν ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος σάκκον τῆς ἀσβόλης, καὶ προσκόψας συνκυλίσθη μετ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐσχάτης βαθμίδος τῆς κλίμακος· πληρωθεὶς δὲ ἀσβόλης ἐγείρεται καὶ φεύγει δρομέως ἐξω τῆς θύρας· ἡ δὲ φρίκη τοῦ λαοῦ ἀξάνει ὑπὸ τῆς θέας τοῦ κατεσβουλωμένου ὄχρου καὶ τρέμοντος λοχαγοῦ· ὁ ἰατρός ἀναγνωρίζει μὲν τὸν φίλον αὐτοῦ, ἀλλ' ὄλος κάτοχος ὑπὸ τοῦ τρόμου κρύπτεται εἰς τὸ πλῆθος διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν θέαν αὐτοῦ· ἐπὶ τέλους ἡ ἀσυννομία προσφάσασα εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, συλλαμβάνει τοὺς καθαριστὰς τῶν καπνοδόχων καὶ δεικνύουσα αὐτοὺς εἰς τὸ πλῆθος, κατέπαυσε τὸν θόρυβον καὶ τὸν τρόμον, καὶ πάντες ἐπέστησαν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ συμβεβηκότος, πλὴν τοῦ ἰατροῦ, ὅστις ἐπέμεινε λέγων, ὅτι οἱ καθαρισταὶ οὗτοι ἦσαν ἀληθεῖς δαίμονες, καὶ ἐπὶ τέλους κυριευθεὶς ὑπὸ τῆς μονομανίας ταύτης ἀπέθανε παράφρων ἐν τινι τῶν νοσοκομείων τῆς πρωτεύουσας. (Ἄποθ. τῶν ὠφελ. καὶ τερπ. γνῶσ.)

Η ΚΑΛΥΒΗ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ ΘΩΜΑ. Συνέχεια, (ἴδε δ' φολιάδ.) εἰς ἐκείνην τὴν μίαν στιγμὴν, τὴν Ἐλίξαν. Τὸ δωματίον τῆς εἶχε μίαν θύραν πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ. Ἐλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ βρέφος τῆς καὶ ἀνεπήδησε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ὁ ἔμπορος τὴν διέκρινεν ἐντελῶς, τὴν στιγμὴν ὅτε ἔχαντο ἀπὸ τὴν δρασίν πορευομένη πρὸς τὴν ὄχθην, καὶ πεζεύσας καὶ φωνάζας δυνατὰ τὸν Σαμουὴλ καὶ τὸν Ἀνδρέαν, ἔτρεψεν ὀπισθὲν τῆς, ὡς κύων θηρευτικὸς ὀπισθεν δορκάδος. Εἰς τὴν ὀλιγοτάτην ἐκείνην στιγμὴν τῆ ἐφαινετο ὅτι οἱ πόδες τῆς μόλις ἔψαυον τὸ ἔδαφος, καὶ διὰ μιᾶς στιγμῆς ἔφθασαν εἰς τὸ χεῖλος τῶν ὑδάτων. Δεξιόθεν ἔφθασαν ὀπισθὲν τῆς, αὐτὴ δὲ ἐμψυχωθεῖσα ὑπὸ τῆς δυνάμεως ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς δίδει εἰς τὴν στιγμὴν τῆς ἀπελπισίας, μὲ μίαν ἄγριον κραυγὴν καὶ ἐν ταχύτατον πήδημα, μετέθη ἀκράτητος ἀπὸ τὸ παρα τὴν ὄχθην τεταραγμένον βεῖθρον εἰς τὸν ἀντικρυ συσσωρευμένον παραγέτον. Ἦτο ἐν ἀπελπιστικὸν πήδημα, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ συμβῆ εἰς ἄλλην τινὰ περίπτωσιν, εἰμὴ εἰς τὴν ἀφροσύνην καὶ τὴν ἀπελπισίαν· ὁ δὲ Χόλης, ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ Ἀνδρέας, καθὼς εἶδον τὸ τοιοῦτον, ἔρριψαν ἐκπληκτικὰς φωνὰς καὶ ὕψωσαν τὰς χεῖράς των.

Τὰ ὑπερμεγέθη τεμάχια πάγου, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατέπεσε, κατεκρημνίζοντο καὶ ἐρίγγυον ἀπὸ τὸ βάρος τῆς, ἀλλὰ δὲν διέμειναν ἐκεῖ οὐδὲ στιγμὴν. Μὲ ἄγριὰς φωνὰς καὶ ἀπελπισμένην ἐνέργειαν ἐπήδησεν εἰς ἄλλο τεμάχιον, καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς ἄλλο, ὀλισθαίνουσα, πηδοῦσα, γλιστροῦσα καὶ ἐγειρομένη ἀδιαλείπτως. Τὰ ὑποδήματά τῆς κατεφθάρησαν, οἱ πόδες τῆς ἔμειναν γεγυμνωμένοι καὶ τὸ αἷμα ἐξάραττε πᾶν βῆμα τῆς· ἀλλὰ δὲν ἔβλεπε τίποτε, οὐδὲ ἠσθάνετο παντελῶς, ἕως οὗ ζοφερῶς, ὡς εἰς ἐνύπνιον, εἶδε τὸ μέρος τοῦ Ὄϊου καὶ ἀνθρωπὸν τινὰ, βροηθούντα αὐτὴν νὰ ἀναβῆ τὴν ὄχθην.

— Εἶσαι μία καλὴ νέα ὁποία καὶ ἀν ἦσαι! εἶπεν ὁ ἄνθρωπος, ἐπισυνοδεύων τὰς λέξεις του μὲ ὄρκον.

Ἡ Ἐλίξα ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὅστις κατεῖχεν ἐν κτήμα δχιμακρὰν τῆς παλαιᾶς οἰκίας τῆς.

— ὦ, κύριε Σίμς, σῶσέ με, σῶσέ με, κρύψε με! εἶπεν ἡ Ἐλίξα.

— Πῶς, τί εἶναι τοῦτο; εἶπεν ὁ ἄνθρωπος. Καὶ πῶς, δὲν εἶσαι τοῦ Σχέληθ!

— Τὸ τέκνον μου! τοῦτο τὸ παιδί, μοῦ τὸ ἐπώλησεν! Ἐκεῖ εἶναι ὁ κύριός του, εἶπε δακτυλοδεικτούσα τὴν ὄχθην τῆς Κεντούκης. ὦ κύριε Σίμς! ἔχεις κἀνὲν μικρὸν παιδίον;

— Τυφόντι ἔχω, εἶπεν αὐτὸς, καθὼς βαναύσως πλὴν ἀγαθῶς τὴν ἐβοήθει νὰ ἀναβῆ τὴν ἀνωφερῆ ὄχθην. Ἐχεις δίκαιον ὅμως, καλὴ κόρη μου.

Ὅταν ἀνέβησαν τὴν κορυφὴν τῆς ὄχθης, ὁ ἄνθρωπος ἐπρόσθεσεν.

— Ἐχω εὐχαρίστησιν νὰ σὲ βοηθήσω κατὰ τι, εἶπε, δὲν εἶναι κἀνὲν μέρος ὅπου νὰ ἠμπορῶ νὰ σὲ πάρω τὸ καλῆτερον εἶναι νὰ σὲ εἶπω, νὰ ὑπάγγης ἐκεῖ, εἶπε δεικνύων ἀπομεμονωμένην τινὰ καὶ μεγάλην οἰκίαν, ἥτις ἔκειτο εἰς τὸν κυριώτερον δρόμον τοῦ χωρίου. Πήγαινε ἐκεῖ, εἶναι καλοὶ ἄνθρωποι.

(Τόμ. Α. Φυλλ. Ε.)

Δὲν εἶναι κἀνένας κίνδυνος, ἀλλὰ θὰ σὲ βοηθήσουν, εἶναι συνειθισμένοι εἰς τὰ τοιαῦτα.

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογήσῃ! εἶπεν ἡ Ἐλίξα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τῆς.

— Δὲν πειράζει, δὲν πειράζει, εἶπεν αὐτὸς. Δὲν ἔκαμα κἀνὲν μεγάλο πρᾶγμα.

— Εἶμαι βεβαία, ὅτι δὲν θὰ τὸ εἰπῆς κἀνεὸς!

— Πήγαινε, κόρη μου! Καὶ πῶς με νομίζεις; Βέβαια δὲν θὰ εἰπῶ τίποτε, εἶπεν αὐτὸς. Ἐλα τώρα, πήγαινε, σὰν καλὴ καὶ φρόνιμος νέα ὁποῦ εἶσαι, ἐκέρδιες τὴν ἐλευθερίαν σου, καὶ θέλεις τὴν ἔχει καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐμέ.

Ἡ γυνὴ συνέσφιγξε τὸ βρέφος εἰς τὸν κόλπον τῆς καὶ ἐξηκολούθησεν εὐσταθῶς καὶ ταχέως τὸν δρόμον τῆς. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἴστατο καὶ τὴν ἐθεώρει ὀπισθεν βαδίζουσαν.

— Ὁ Σχέλης τώρα ἴσως δὲν θὰ φοχασθῆ ποτὲ, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ τοῦτο εἰς τὸν κόσμον ὅπου ἕνα γείτονα· ἀλλὰ ἠμποροῦσα νὰ κάμω ἀλλέως. Ἄν τζακώσῃ κάμμιαν ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μου εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, εἶναι κύριος μὲ εὐχαρίστησι νὰ μοῦ τὸ ἀνταποδώσῃ. Δὲν ἠμπόρεσα ποτὲ νὰ ἴδω ἀνθρώπους νὰ ἀγωνίζονται, νὰ ἀναστενάξουν καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τοὺς σκύλους ὅπου τοὺς ἔκυνον, καὶ ἐγὼ νὰ πάω ἐναντίον τους. Προσέτι οὔτε βλέπω εἰς ἐμὲ τὴν ἀνάγκην νὰ ξανατρέχω νὰ πιάσω ξένους ἀνθρώπους.

Οὕτως ὠμίλει ὁ πτωχὸς οὗτος χωρικὸς τῆς Κεντούκης, ὅστις δὲν εἶχεν ἐκπαιδευθῆ εἰς τὰ συνταγματικά του καθήκοντα, καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξ ἀπάτης ἔπραττε Χριστιανικῶς, τὸ ὁποῖον δὲν ἠθέλε κάμει ποτὲ, ἐὰν ἦτο εἰς καλῆτεραν θέσιν καὶ πλεον πεφωτισμένος.

Ὁ Χόλης εἶχε μείνει ἐντελῶς ἐκπεπληγμένος θεατῆς τῆς σκηνῆς, ἕως οὗ ἡ Ἐλίξα εἶχεν ἀφανισθῆ ἀπὸ τὴν ὄχθην, καὶ μετὰ ταῦτα ἔστρεψεν ἀτενὲς καὶ ἐξεταστικὸν βλέμμα εἰς τὸν Σαμουὴλ καὶ τὸν Ἀνδρέαν.

— Τοῦτο ἦτο ἕνα τρομερὸν πρᾶγμα, εἶπεν ὁ Σαμουὴλ.

— Στοχάζομαι πῶς ἔχει δεκαπτὰ διαβόλους μέσα τῆς αὐτῆς ἡ γυναῖκα, εἶπεν ὁ Χόλης. Πῶς ἐπηδοῦσε σὰν ἀγριόγατος!

— Λοιπὸν τώρα, εἶπεν ὁ Σαμουὴλ ξύων τὴν κεφαλὴν του, ἐλπίζω ὁ κύριος θὰ μᾶς συγχωρήσῃ ἀν δὲν κάμωμεν τὸ ἴδιον ὅπου ἔκαμεν ἡ Ἐλίξα. Δὲν μοῦ φαίνεται νὰ αἰσθάνωμαι ἀρκετὰ εὐλίγιτος νὰ τὴν ἀκολουθήσω! καὶ ὁ Σαμουὴλ ἤρχισεν ἕνα βραγχῶδη καγχασμὸν.

— Γελᾶς αἰ! εἶπεν ὁ ἔμπορος βρυχόμενος.

— Μὰ τὸν Θεόν, κύριε, δὲν ἠμποροῦσα ἄλλο, εἶπεν ὁ Σαμουὴλ, ἐκχέων τὴν ἐπὶ τοσοῦτον κεκλεισμένην μεγάλην ἠδονὴν τῆς ψυχῆς του. Ἐφαινετο τόσον περίεργος, νὰ πηδᾶ, νὰ τρέχῃ, νὰ τζακίξῃ τὸν πάγον, νὰ τὴν ἀκούῃ τις νὰ κἀνῃ, πλὴν, πλὴν, πλὴν. Θεέ μου! πῶς ἐπήγαινε! καὶ ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ Ἀνδρέας ἐγελοῦσαν τόσον ὥστε ἔτρεχον τὰ δάκρυα εἰς τὰς παρειὰς των.

— Θὰ κάμω τὰ στόματά σας νὰ γελάσουν καὶ κατ' ἄλλον τρόπον! εἶπεν ὁ ἔμπορος, κτυπῶν πλῆ-

σίον τῆς κεφαλῆς των τὴν μάλιστα αὐτοῦ. Ἀμφότεροι ὑπεχώρησαν, καὶ τρέξαντες πρὸς τὴν ἄστυ, ἦσαν ἔφιπποι· πρὶν ἢ αὐτὸς ἀναβῆ.

— Καλὴ ἑσπέρα σας, κύριε! εἶπεν ὁ Σαμουὴλ μετὰ πολλὴν βαρύτητα. Τὸ περιμένω βεβαίως, ὅτι ἡ κυρία θὰ εἶναι πολὺ δυσχερῆς διὰ τὸν Ζέρην. Ὁ κύριος Χόλγης δὲν θὰ μᾶς θελήσει πλεόν. Ἡ κυρία δὲν ἤθελεν ἐπιθυμῆσαι νὰ περάσωμεν ἀπόψε μετ' ἄλογα τὴν γέφυραν τῆς Ἑλίζας, καὶ δώσας ἐν χαρίεν κτύπημα εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ Ἀνδρέα, ἀνεπήδησε, παρακολουθούμενος ὑπὸ τούτου μετὰ τὴν ταχύτητα, καὶ οἱ καγχασμοὶ πῶν ἀντήχουν εἰς τὸν ἀέρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΔΕΚΑΤΟΝ.

Θηρεῖται τῶν μαύρων καὶ ὀδηγοὶ τῶν μαύρων.

Ἦτο πρὸς τὴν δεξιάν, ὅταν ἡ Ἑλίζα ἔκαμε τὴν ἀπελπισμένην ἀναχώρησίν της ἀπὸ τὸν ποταμόν. Ἡ λευκὴ δριμύτης τῆς ἑσπέρας, ὑψομένη βραδέως ἐκ τοῦ ποταμοῦ, τὴν περιεκύκλωνε καθὼς ἐπροχώρει μακρὰν τῆς ἄστυς, τὰ δὲ ἐξογκωμένα βεῖθρα καὶ τὰ σαλευόμενα τεμάχια πάγων παρουσίαζον ἕνα ἀνεπίστον προμαχῶνα μετὰ αὐτῆς καὶ τοῦ καταδιώκτου της. Ὁ Χόλγης λοιπὸν, μετὰ βῆμα βραδὺ καὶ ὑπερβολικῶν δυσχερῶν, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ μικρὸν καπηλεῖον, ἵνα σκεφθῆ περὶ τοῦ πρακτέου. Ἡ γυνὴ ἤνοιξεν εἰς αὐτὸν τὴν θύραν μικροῦ τινος δωματίου στρωμένου ὑπὸ εὐτελοῦς τινος τάπητος· εἰς αὐτὸ ὑπῆρχε τραπέζιον μετὰ ἕνα στίλβοντα κηρόπανον μαύρον, ἦσαν διάφοροι στεναὶ καὶ μετὰ ὑψηλὰ ἐπακουμβίσματα ξύλινα καθέκλαι, διάφοροι γυψίνοι εἰκόνες ζωηρῶς χρωματισμένα ἦσαν ἐπὶ τῆς θερμάστρας, καὶ παρ' αὐτὴν ἕν μακρὸν τραπέζιον παρὰ τὸ ὅποιον ὁ Χόλγης ἐκάθησεν, ἵνα σκεφθῆ περὶ τῆς ἀστασίας τῶν ἀνθρωπίνων ἐλπίδων καὶ τῶν εὐτυχῶν ἐν γένει.

— Τί τὸ ἤθελα τώρα ἐγὼ ἐκεῖνο τὸ μικρὸν κατηραμένο, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Χόλγης, διὰ νὰ γελασθῶ τοιουτοτρόπως ὡς ἐν ζῶν; καὶ ἐπανεπαύετο ἐπισωρεύων μίαν ὄχι τόσο ἐκλεκτὴν σειρὰν καταρῶν ἐπὶ τοῦ ἀτόμου του, τὰς ὁποίας, μολονότι δυνάται τις δικαίως νὰ τὰς θεωρήσῃ ἀληθεῖς, ἡμεῖς ὅμως καθὸ περιττὰς θέλομεν παραλείπει.

Ἐξέπλάγη ὑπὸ τῆς δυνατῆς καὶ βροντώδους φωνῆς ἀνθρώπου τινός, ὅστις ἐφαίνετο πεζεύων πλησίον τῆς θύρας. Ἐδραμεν εἰς τὸ παράθυρον.

Μὰ τὸν Θεόν! τοῦτο εἶναι ἀπαράλλακτα ἐκεῖνο ὅπου λέγονται πρόνοια, εἶπεν ὁ Χόλγης. Νομίζω ὅτι εἶναι ὁ Θωμάς Λόκερ.

Ὁ Χόλγης ἐξῆλθε μετὰ βίαν. Εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δωματίου, παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ οἰκοδεσπότου, ἵστατο εὐρωστός καὶ σαρκώδης ἀνὴρ ἐξ ποδῶν ὕψους καὶ ἀναλόγου πλάτους. Ἦτο ἐνδεδυμένος μετὰ δέρμα βουβάλου, τοῦ ὁποίου αἱ τρίχες οὐαὶ ἐξῶθεν ἐδίδον εἰς αὐτὸν ἕν τι ἄγριον καὶ θηριώδες, τὸ ὅποιον ἦτο ἐντελῶς εἰς ἀρμονίαν μετὰ τὸ ὅλον χαρακτηριστικὸν τῆς φυσιογνωμίας του. Πᾶς σχηματισμὸς καὶ πᾶσα γραμμὴ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου του ἐξέφραζον ἐναργέστατα τὴν θηριώδη καὶ ἀκαταδάμαστον βίαν

του. Τῶντι, ἐὰν ἠδύναντο οἱ ἀναγνώσται μας νὰ φαντασθῶσιν ἕνα ταυρόσκυλον εἰς τὴν θέσιν ἐνός ἀνθρώπου, περιπατοῦντα μετὰ πῖλον καὶ ἐπανωφόρεμα, ἤθελον ἔχει μίαν ὄχι ἀνάρμοστον ἰδέαν τῆς γενικῆς συμπεριφορᾶς του καὶ τῆς φυσικῆς κατασκευῆς του. Συνωδεύετο δὲ ὑπὸ τινος συνοδοιπόρου, ὅστις κατὰ πολλὰς ἐπόψεις ἦτο εἰς ἐντελὴ ἀρμονίαν μετ' αὐτοῦ, χαμηλοῦ ἀναστήματος καὶ ἰσχνός, εὐκαμπτος ὡς ὁ γάτος εἰς τὰς κινήσεις του, καὶ ἔχων μίαν πονηρὰν καὶ κυνηγητικὴν ἔκφρασιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, μετὰ τοὺς ὁποίους πᾶν χαρακτηριστικὸν τοῦ προσώπου του ἐδείκνυε συμπάθειαν.

Ἡ λεπτὴ καὶ ἐπιμήκης βίνα του ἐξείχε, ὡς ἐὰν ἦτο πρόθυμος νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς ὅλα τὰ πράγματα ἐν γένει· ἡ λεία, λεπτὴ καὶ μέλαινα κόμη του ἦτο συσσωρευμένη μετὰ μεγάλην φροντίδα εἰς τὸ ἐμπροσθεν μέρος τῆς κεφαλῆς του, καὶ ἐν τέλει ἅπαντα τὰ κινήματα καὶ οἱ ἐλιγμοὶ του ἐδείκνυον ξηρὰν καὶ ἐσκεμμένην ἐξύττητα. Ὁ μεγάλου ἀναστήματος ἀνθρώπος λαβὼν ἐν μεγάλῳ ποτήριον ἡμιπεπληρωμένον οἴνου πνεύματος, τὸ κατέπιε διὰ μιᾶς χωρὶς νὰ προσφέρῃ λέξιν ὁ δὲ μικρὸς σύντροφός του ἵστατο ἀκροποδητὴ καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν του ποτὲ μὲν πρὸς τὸ ἐν μέρος ποτὲ δὲ πρὸς τ' ἄλλο, ἀνεφύσα ἡσύχως παρατηρῶν τὰς διαφόρους φυάλας, τέλος δὲ μετὰ τρόπον πολλὸν περιεσκεμμένον καὶ μετὰ λεπτοτάτην καὶ πεφοβισμένην φωνὴν διέταξεν ἡδύοσμον ῥοζόλιον. Ὅταν τῷ ἐτοιμάσθη τὸ ποτὸν, τὸ ἔλαβεν ἀνα χεῖρας καὶ τὸ παρετήρει μετὰ ἐξυττικῆς εὐχάριστον βλέμμα, ὡς ἀνθρώπος πιστεύων· ὅτι τὴν ἐμάντευσε καλὰ, καὶ ἐκτύπησε τὸ σημάδι μετὰ τὸ κέντρον. Καὶ ἐξηκολούθει νὰ γεύεται τὸ ποτὸν μετὰ βραδέα καὶ δοκιμαστικὰ ῥοφήματα.

Ἦ, ποῖος ἤθελε στοχασθῆ ὅτι θὰ μοῦ ἔλθῃ τοῦτο τὸ εὐτόχημα; Αἱ Λόκερ τί κάμνεις; εἶπεν ὁ Χόλγης, προχωρῶν ἐμπροσθεν καὶ ἐκτείνων τὴν χεῖρά του εἰς τὸν μεγαλόσωμον ἄνδρα.

— Ὁ διάβολος! ἦτο ἡ εὐγενὴς ἀπάντησις. Πῶς ἤλθες ἐδῶ Χόλγης; Ὁ κυνηγητικὸς γάτος, ὅστις ὠνομάζετο Μάρκς, ἔπαυσε ἀμέσως ἀπὸ τοῦ νὰ ῥοφαῖ, καὶ προτείνας τὴν κεφαλὴν παρετήρει μετὰ βλέμμα πανούργου τὴν νέαν ταύτην σχέσιν, ὡς ὁ γάτος ὁ βλέπων κινούμενον ξηρὸν τι φύλλον ἢ ἄλλο τι ἀντικείμενον καταδιώξιμον.

— Τὸν, τοῦτο εἶναι τὸ εὐτυχέστερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Εἶμαι σὰν τὸν διάβολο περιπεπλεγμένον, καὶ πρέπει νὰ με βοηθήσῃς.

— Ἄ, ἄ! πιθανώτατον, ἐγγύλλισσεν ὁ εὐχάριστος φίλος του. Δυνάται τις νὰ ἦναι βέβαιος, ὅτι ὅταν εὐχαριστήσῃς τόσο νὰ βλέπῃς τινὰ, σημείον ὅτι δύνασαι νὰ λάβῃς κάμμιναν ὠφέλειαν. Τί τρέχει λοιπὸν τώρα;

— Ἐχετε τὸν φίλον σας ἐδῶ, ἢ εἶναι σύντροφός σας; εἶπεν ὁ Χόλγης παρατηρῶν μετὰ δισταγμὸν τὸν Μάρκς.

— Ναί, εἶναι φίλος μου. Ἐδῶ Μάρκς· οὗτος εἶναι ἐκεῖνος ὁ φίλος μετὰ τὸν ὅποιον ἤμουν εἰς Νάτζες.

— Ἐγὼ εὐχαρίστησα νὰ ἀποκτήσω τὴν φιλίαν σας, εἶπεν ὁ Μάρκς, ἐκβάλλων ἐξῶ μακρὰν καὶ λεπτὴν χεῖρα ὀμοιάζουσαν τὸν πόδα τοῦ κόρακος. Νομίζω ὅτι εἴσθε ὁ κύριος Χόλγης.

— Ὁ ἴδιος, κύριε, εἶπεν ὁ Χόλγης. Τώρα κύριοι, ἐπειδὴ συναπητηθήμεν τόσο εὐτυχῶς, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προσφέρω κάτι.

Ἔλα λοιπὸν, γέροντα, εἶπε πρὸς τὸν ἀνθρώπου ὅστις ἦτο παρὰ τὴν τράπεζαν, φέρε μας ζεστὸ νερὸ καὶ ζάχαρην, καὶ σίγαρον, καὶ πολὺ ἀπ' ἐκεῖνο τὸ καλὸ, καὶ θὰ περάσωμεν καλὰ.

Οἱ λύγιοι λοιπὸν ἦσαν ἀναμμένοι, τὸ πῦρ τῆς θερμάστρας ἐκαίετο καλὰ, καὶ τὰ τρία ἐξογα ὑποκείμενά μας ἐκάθησαν κύκλῳ τραπέζης καλῶς ἐφωτισμένης μετὰ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα εἰς καλὴν συντροφίαν, ὡς ἀπρηθίμασμεν προηγουμένως.

Ὁ Χόλγης ἤρχισε παθητικὴν περιγραφὴν τῶν παντεῶν δεινῶν του. Ὁ Λόκερ κλείσας τὰ χεῖλη του τὸν ἠκροάζετο μετὰ ὠμὸν καὶ ἄγριον τρόπον προσοχῆς. Ὁ δὲ Μάρκς, ὅστις μετὰ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ μετὰ ἀδιάλειπτον κίνησιν τῶν μελῶν του κατεγίνετο συνθέτων ἐν ποτήριον οἴνου πνεύματος τῆς ἰδιαίτης δρεξείως του, ὕψωνεν ἐκ διαλειμμάτων τοὺς ὀφθαλμούς του ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, καὶ ἐγγύζων σχεδὸν μετὰ τὴν αἰχμηρὰν βίνα του καὶ τὸν πώγινα τὸ πρόσωπον τοῦ Χόλγης, ἐδείκνυε τὴν προθυμοτέραν περιέργειαν εἰς ὅλην τὴν περιγραφὴν, τὸ τέλος τῆς ὁποίας ἐφαίνετο, ὅτι τὸν εὐχαρίσκει καθ' ὑπερβολὴν, καθὸτί ἐκίνει τοὺς ὤμους καὶ τὰ μέλη του ἡσύχως, καὶ ἐξέτεινε τὰ λεπτὰ χεῖλη του μετὰ τρόπον μεγάλῃς ἐσωτερικῆς ἱκανοποιήσεως.

— Λοιπὸν δὲν ἤξεύρεις πλέον τί νὰ κάμῃς, εἶπεν. Ἔ, ἔ, ἔ! τὴν ἐπαθεῖς καλὴν, καλὴν;

— Ἡ ἀγορὰ τούτων τῶν μαύρων φέρει πολλὰς ταραχὰς εἰς τὸ ἐμπόριον, εἶπεν ὁ Χόλγης λυπηρῶς.

— Ἄν ἤμποροῦμεν νὰ λάβωμεν ἐν εἶδος γυναικῶν, αἰτινες νὰ μὴ φροντίζουσι τόσο διὰ τὰ παιδιὰ των, εἶπεν ὁ Μάρκς, νομίζω ὅτι ἤθελεν εἶσθαι σχεδὸν ἡ μεγαλῆτέρα νεωτέρα πρόδοδος, τὴν ὁποίαν σοχάζομαι, καὶ ἐπισυνάδουσε τὸν ἀστείον μου μετὰ γέλωτα εἰς ἄκρον προεισαγωγικόν.

— Τῶντι, εἶπεν ὁ Χόλγης, δὲν ἤμπορεσα ποτὲ νὰ ἐννοήσω τοῦτο. Τὰ μικρὰ παιδιὰ τοὺς προξενούσι μεγάλῃν ἐνόχλησιν, ὡστε ἤθελέ τις νομίσει ὅτι ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῶνται νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπ' αὐτὰ, ἀλλ' ἐξεναντίας ὅσα περισσότερον ἐνοχλητικὸν εἶναι ἐν ἀπ' αὐτὰ, καὶ ὅσα περισσότερον δὲν ἀξίζει τίποτε, καθὼς εἶναι γενικόν, τόσο περισσότερον τὰ σφίγγουν καὶ τὰ ἀγαποῦν.

— Ναί, κύριε Χόλγης, εἶπεν ὁ Μάρκς, πέρασέ μου ἀπ' ἐδῶ τὸ ζεστὸ νερὸ. Μὰ τὴν ἀλήθειαν, λέγεις τῶντι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πάντοτε ἠσθάνθη καὶ αἰσθάνομαι. Ὅταν ἤμουν εἰς τὸ ἐμπόριον, ἠγόρασα μίαν γυναῖκα καὶ ἦτο μίαν γερὴ νόστιμος νέαν καὶ μετὰ ἀρκετὸν πνεῦμα, εἶχεν ὅμως ἕν παιδί, τὸ ὅποιον ἦτο εἰς ἀθλιωτάτην κατάστασιν, ἀσθενὲς, καμπύρικον καὶ εἶχε καὶ πολλὰ ἄλλα· τὸ ἔδοσα λοιπὸν εἰς ἕνα ἀνθρώπου ὅστις ἐστοχάσθη ὅτι θὰ κατορθώσῃ κάτι μετὰ τὸ νὰ τὸ ἀναθρέψῃ, ἀρῶν δὲν τοῦ ἐσοίχισε καὶ τίποτε· πρέπει νὰ συμπεράνης, ὅτι ποτὲ δὲν ἐφαντάσθη, ὅτι θὰ ἐμὴλῃς τίποτε ἐκ' αὐτοῦ.

Ἦ Θεέ μου! ἔπρεπε νὰ τὴν ἰδῆς πῶς ἔκαμνε! Μοι ἐφαίνετο πρᾶγματικῶς ὅτι ἀξίζει περισσότερον ἀπ' αὐτὴν τὸ παιδίον, διότι ἦτο ἀσθενὲς καὶ δύστροπον

καὶ τὴν κατεβασάνιζε, καὶ τὸ ἔκαμνε μετὰ τὰ σωστά της, καθὸτι ἐφώναζεν ὡς ἂν εἶχε χάσει ὅλους τοὺς φίλους. Ἦτο τῶντι γελοῖον νὰ τὸ σκεφθῆ τις. Θεέ μου! δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος εἰς τὰς γυνώμας τῶν γυναικῶν.

— Ναί, τὸ ἴδιον μετὰ συνέθη καὶ ἐμὲ, εἶπεν ὁ Χόλγης. Τὸ τελευταῖον θέρος, κάτω εἰς τὸν ἐρυθροῦν ποταμὸν ἠγόρασα μίαν νέαν, ἣτις εἶχεν ἐν βρέφος πολὺ εὐμορφον, τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν τόσο λαμπροὶ ὅσον οἱ ἰδικοὶ σου, ἀλλ' ἀφοῦ τὸ παρετήρησα, τὸ εὐρήκα ὅπως διέλου τυφλόν. Τῶντι ἦτο θεότυφλον. Λοιπὸν ἐνόμισα ὅτι δὲν ἦτο διέλου κακὸν πρᾶγμα νὰ τὸ ἀπομακρύνω χωρὶς νὰ εἰπῶ τίποτε, καὶ τὸ ἔβγαλα ἐξαιρέτα ἀπ' ἐπάνω μου εἰς ἀνταλλαγὴν μετὰ ἕνα βαρελάκι κρασί· ἀλλ' ἀφοῦ ἦτο διὰ τὸ τὸ πάρω ἀπὸ τὴν νέαν, ἔγινε ὡς μία τίγρις. Τοῦτο ἦτο πρὶν ἀναχωρήσωμεν, καὶ δὲν εἶχα τοὺς ἀνθρώπους μου ἀλλοσσοδεμένους, ὡστε αὐτὴ πηδᾷ εἰς ἕνα σωρὸν ἀπὸ βαμβάκι, ὡς μία γάτα, ἀρπάζει ἐν μαχαιρίδιον ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐνός ναύτου, καὶ σὲ λέγω, κύριέ μου, ὅτι τοὺς ἔτρεψεν ὅλους εἰς φυγὴν εἰς ἕν λεπτόν, ἕως ὅτου ἰδοῦσα ὅτι ἦσαν ὅλα περιττά, ἔστρεψε τριγύρω τὴν κεφαλὴν της, καὶ κατερημνίσθη ὁμοῦ μετὰ τὸ βρέφος της μέσα εἰς τὸν ποταμὸν ὡστε δὲν ἐφάνη πλέον.

— Μὰ, εἶπεν ὁ Τὸμ. Λόκερ, ὅστις ἠκροάζετο μετὰ καταβεβαρυμένην δυσχερῆσιν τὰς ὀμιλίας ταύτας. Καλὰ κάμνετε ταῖς δουλιαῖς σας καὶ οἱ δύο. Αἱ ἰδικαὶ μου γυναῖκες σὰς βεβαίως εἶπεν δὲν κάμνουν τοιαῦτα καμώματα.

— Ἀλήθεια! πῶς τὸ κατορθόνεις, εἶπεν ὁ Μάρκς μετὰ προθυμίαν.

— Πῶς τὸ κατορθώνω; ὅταν ἀγοράζω μίαν νέαν καὶ ἔχει κἀνὲν παιδί ὅπου πρέπει νὰ πωληθῆ, τὴν πλησιάζω καὶ ἀκουμβῶν τὸν γρόθον μου εἰς τὸ πρόσωπόν της, τῆς λέγω. Κύτταξε καλὰ τώρα ἂν βγάλῃς λόγον ἀπὸ τὸ στόμα σου, θὰ σοῦ χαλάσω τὸ πρόσωπον. Δὲν θέλω νὰ ἀκούσω λέξιν, οὔτε τὴν ἀρχὴν μιᾶς λέξεως. Καὶ τῆς λέγω, τοῦτο τὸ παιδί εἶναι δικό μου, καὶ ὄχι δικό σου, δὲν ἔχεις τίποτε νὰ κάμῃς ἀπ' αὐτό. Ἐγὼ κατὰ πρώτην περίστασιν θὰ τὸ πωλήσω, καὶ πρόσθε εἰς νὰ μὴ κάμῃς κἀνὲν κίνημα, διατὶ θὰ σὲ κάμω ν' ἀναθεματίσῃς τὴν ὥραν ὅπου ἐγεννήθηκες. Σὰς βεβαίως βλέποντας ὅπου δὲν γελῶ ὅταν βαλθῶ, τὰς κάμνω ὅπου βουβαίνονται σὰν ψάρια, καὶ ἂν κάμῃς ἀπ' αὐταῖς ἀρχίσῃ νὰ λακτίσῃ, τότε, — καὶ ὁ κύριος Λόκερ κατεβίβασε τὸν γρόθον του μετὰ κτύπημα, τὸ ὅποιον ἐδείκνυεν ἐναργῶς τὸν τρόπον του.

— Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ἤμπορεῖ νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς ἔμφασιν, εἶπεν ὁ Μάρκς κτυπῶν τὸν Χόλγην εἰς τὸ πλευρὸν καὶ ἀρχίζων τὸν ἐλαφρὸν γέλωτα. Δὲν εἶναι ὄντως ὁ Τὸμ ἐξαιρετικὸς; Ἔ, ἔ, ἔ, Τὸμ, νομίζω ὅτι τοὺς κάμεις καὶ καταλαμβάνουν, ὅσα σγουρὰ καὶ ἂν ἦναι τὰ κεφάλια τῶν μαύρων. Δὲν ἔχουν ποτὲ ἀμφιβολίαν ἢ ἀπορίαν περὶ τοῦ σκοποῦ σου. Ἄν δὲν ἦσαι ὁ διάβολος, Τὸμ, εἶσαι ὁ διδύμος ἀδελφός του, σὲ βεβαίως περὶ τούτου.

Ὁ Τὸμ ἐδέχθη τὴν ἔκφρασιν ταύτην μετὰ ἀρμύζουσαν μετριόρροσύνην, καὶ ἤρχισε νὰ δεικνύεται τόσο εὐ-

προσήγορος ὅσον τὸ ἐσυγγύρει ἢ σκυλίην συμπεριφορά του, καθὼς λέγει ὁ Ἰωάννης Βούϊνας.

Ὁ Χόλης, ὅστις κατέπει με πολλὴν εὐκολίαν τὰ ποτὰ τῆς ἐσπέρας, ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται μίαν ἐπαισθητὴν ἀνώψωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἠθικῶν του δυνάμεων — φαινόμενον σὺνηθες εἰς ἀνθρώπους σοβαρὰ καὶ σκεπτικῆς φύσεως, εἰς τοιαύτας περιστάσεις.

— Ναὶ Τόμ, εἶπεν, εἶσαι τῳόντι, καθὼς σοὶ τὸ εἶπα πάντοτε, πολὺ κακός. Θυμᾶσαι Τόμ, ὅπου σὺν ἠθῶς ἐμιλούσαμεν διὰ ταῦτα τὰ πράγματα κάτω εἰς Νάτζες· ἐγὼ σὲ ἀπέδειξα ὅτι ἠμπορούσαμεν νὰ κερδήσωμεν ἐξίσου μὲ τὸ νὰ τοὺς μεταχειρισθῶμεν καλά, καὶ ἠθέλαμεν εἶσθαι καλὰ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἔχοντες πιθανότητά τινα καλητέρου μέλλοντος εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, ὅταν ἔχωμεν τὸν θάνατον ἐνώπιόν μας ὅπου δὲν εἶναι ἐλπίς κέρδους.

— Μπά! εἶπεν ὁ Τόμ, καὶ δὲν τὸ ζεύρω; Μὴ μὲ κάμης καὶ ἀβρωστήσω μὲ τὰ λόγια σου — τὸ στομάχι μου εἶναι ὀλίγον ἀνακατομένο, καὶ ὁ Τόμ ἐπιεμισὸ ποτήρι ἀδολο βράνδη.

— Λέγω τοῦτο ὅμως τώρα, εἶπεν ὁ Χόλης, ὠθήσας ὀπισθεν τὴν καθέκλαν του μὲ ἐκφραστικὸν τρόπον, ἐγὼ πάντοτε ἐστοχάσθην νὰ κάμω τὸ ἐμπόριόν μου εἰς τρόπον ὥστε νὰ κάμω χρήματα, γρήγορα καὶ πολλὰ, καθὼς ὅποιος δήποτε ἄλλος ἀνθρώπος, ἀλλ' ἐπειτα, μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ μὲ τὰ χρήματα δὲν γίνονται ὅλα τὰ πράγματα, διότι ὅλοι ἡμεῖς ἔχομεν τὰς ψυχὰς μας. Δὲν μὲ μέλλει τώρα, ἂν μὲ ἀκούη κανεὶς νὰ λέγω ταῦτα, διότι σκέπτομαι τόσον περὶ τούτων ὥστε μὲ συμφέρει καὶ νὰ τὸ ἐκφράσω. Ἐγὼ πιστεύω εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ μίαν τούτων τῶν ἡμερῶν, ἀφοῦ δέσω καλὰ τὰς ὑποθέσεις μου, σκοπεύω νὰ φροντίσω διὰ τὴν ψυχὴν μου, διότι τοῦτο εἶναι τὸ κυριώτερον, καὶ ἐπειτα ποῖα ἢ ἀνάγκη νὰ πράττῃ τις ἀδικιώτερα παρ' ὅτι εἶναι πραγματικῶς ἀναγκαῖον; Τοῦτο δὲν μὲ φαίνεται ὅλως διόλου φρόνιμον πρᾶγμα.

— Νὰ φροντίσης διὰ τὴν ψυχὴν σου! ἐπανέλαβεν ὁ Τόμ, περιφρονητικῶς. Στοχάσου καλὰ ἐὰν ἔχῃς ψυχὴν, ὡς πρὸς τοῦτο κάμε ἄλλως πως. Ἄν διὰ διὰ βολος σὲ κοσκινήσῃ εἰς ἓνα τρίχινο κόσμινον δὲν θὰ εὕρῃ κάμμιαν.

— Εἶσαι δύστροπος Τόμ, εἶπεν ὁ Χόλης, καὶ πῶς δὲν εὐχαριστεῖσαι, ὅταν ἓνας φίλος σοῦ ὀμιλῇ διὰ τὸ καλὸν σου;

— Κλεῖσε ἐκεῖνο τὸ στόμα σου τώρα, εἶπεν ὁ Τόμ, ἀποτόμως. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποφέρω ν' ἀκούω ὅλας σου τὰς διμιλίας; ἐκτὸς ἀπὸ τὰς θεοσεβεῖς σου αὐτὰ μὲ κατασκοτώνουν. Ἐπειτα ἀπ' ὅλα ποῖα εἶναι ἢ διαφορά μεταξὺ σοῦ καὶ ἐμοῦ; Εἶναι ἴσως, ὅτι φροντίζεις ὀλίγον τὸ περισσότερον ἢ ἔχεις ὀλίγον τι αἰσθημα περισσότερον, τοῦτο εἶναι καθαρὰ μία σκυλίην δειλία, θέλων νὰ ἀπατήσης τὸν διάβολον διὰ νὰ φυλάξῃς τὸ πετζί σου· δὲν τὸ καταλαμβάνω τοῦτο ἴσως; Καὶ ἐπειτα ἀπ' ὅλα, ἢ ἀπόκτησις τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων εἶναι ἓν πρᾶγμα πολὺ ἀξιοκαταφρόνητον ἀπ' ὅποιονδήποτε. Ἀκοῦς ἐκεῖ! νὰ ἔχῃ ἓνα τρεχοῦμενον λογαριασμὸν μὲ τὸν διάβολον δι' ὄλην τὴν ζωὴν του, καὶ ὅταν ἔλθῃ ἢ ὥρα τῆς πληρωμῆς νὰ προσπαθῇ δουλικῶς νὰ τὴν ἀποφύγῃ.

Ἐλάτε, ἐλάτε τώρα, κύριοι, σὰς λέγω, δὲν εἶναι τούτῃ ἡ δουλιὰ μας, εἶπεν ὁ Μάρκς. Κάθε ἀνθρώπος ἔχει διάφορον τρόπον τοῦ νὰ παρατηρῇ τὰ πράγματα. Ὁ κύριος Χόλης εἶναι ἓνας πολὺ καλὸς ἀνθρώπος, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, καὶ ἔχει τὴν ἰδίαν του πεποιθῆσιν· καὶ σὺ, Τόμ, ἔχεις τοὺς ἰδικούς σου σκοπούς, οἵτινες εἶναι προσέτι πολὺ καλοὶ, ἀλλὰ γνωρίζετε ὅτι λογομαχοῦντες δὲν κατορθώνει κανεὶς τίποτε. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Λοιπὸν κύριε Χόλη, τί τρέχει; Θέλεις ν' ἀναδεχθῶμεν νὰ πιάσωμεν αὐτὴν;

— Ἡ γυναῖκα δὲν εἶναι δουλιὰ δική μου — εἶναι τοῦ Σχέλη, τὸ παιδί μόνον εἶναι ἰδικόν μου. Τί τρελλός ὅπου ἤμουν νὰ ἀγοράσω ἐκεῖνο τὸ παλιόπιθκο.

— Σὺ εἶσαι εἰς ὅλα σου τρελλός, εἶπεν ὁ Τόμ τραχέως.

— Ἐλα τώρα, Λόκερ, μὲ αὐτὰς τὰς προσβολὰς σου, εἶπεν ὁ Μάρκς γλύφων τὰ χεῖρά του, δὲν βλέπεις ὁ κύριος Χόλης θὰ μᾶς βάλῃ εἰς τὸν δρόμον μιᾶς καλῆς δουλιᾶς, σταματᾶτε μίαν στιγμὴν, παρακαλῶ, — αὐτοὶ οἱ συμβιβασμοὶ εἶναι τὸ δυνατόν μου. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα κύριε Χόλη, πῶς εἶναι, τί εἶναι;

— Ὡ! ἀσπρη καὶ εὐμορφη, καλὰ ἀναθρεμμένη. Ἦθελα δώσω τοῦ Σχέλη ἑκτακόσια ἢ χίλια καὶ ἡθελα ὠφελθῆ καὶ πολὺ.

— Ἀσπρη καὶ εὐμορφη — καλὰ ἀναθρεμμένη! εἶπεν ὁ Μάρκς, τοῦ ὁποίου τοὺς δέξεις ὀφθαλμοὺς, τὴν ρίνα καὶ τὸ στόμα κατεῖχε μεγάλη χαρὰ ἕνεκα τῆς ἐπιχειρήσεως. Κύτταξε τώρα, Λόκερ, μᾶς παρουσιάσθη μία ὠραία ὑπόθεσις. Θὰ κάμωμεν μία δουλιὰ διὰ τὸ συμφέρον μας, νὰ τὴν πιάσωμεν, τὸ παιδί βεβαίως πηγαίνει εἰς τὸν κύριον Χόλην, ἡμεῖς δὲ πέρνομεν τὴν γυναῖκα εἰς Ὀρλεανς διὰ νὰ τὴν ἐμπορευθῶμεν. Δὲν εἶναι ὠραία δουλιὰ;

Ὁ Τόμ, τοῦ ὁποίου τὸ χονδρὸν ζῶμα ἦτο ἡμιανοιγμένον διαρκώσεως ταύτης τῆς συνομιλίας, τὸ ἔκλεισεν εὐθύς, καὶ καθὼς ἓνας μεγάλος σκύλος, ὅταν δαγκάνῃ ἓν κομμάτι κρέας, ἐφαίνεται χονεῦον τὴν γνώμην ταύτην μὲ ἀνάπαυσιν.

— Βλέπεις, εἶπεν ὁ Μάρκς τὸν Χόλη, ἀνακατόνων τὸ ποῦντζι του, ἔχομεν εἰς ὅλα τὰ μέρη ἀρμοδίου δικαστᾶς οἱ ὁποῖοι διορθοῦν ἀρκετὰ δικαίως κάθε παραμικρὴ δουλιὰ μας. Ὁ Τόμ τρέχει καὶ κάνει τὸ κτύπημα, καὶ ἐγὼ ἔρχομαι καλὰ ἐνδυσμένος μὲ γιαισερὰ παπούτζια, καὶ μὲ κάθῃ πρᾶγμα ἐντάξει, ὅταν θὰ γίνῃ ὁ ὄρκος. Πρέπει νὰ ἰδῆς, εἶπεν ὁ Μάρκς, μὲ τρόπον διδασκαλικῆς ὑπερηφανεῖας, πῶς ἐκφωνῶ. Μίαν ἡμέραν εἶμαι ὁ Τούικεμζ ἀπὸ τὴν Νέαν Ὀρλεανς, ἄλλην ἡμέραν ἔρχομαι ἀπὸ τὰ κτήματά μου εἰς τὸν ποταμὸν τῶν Μαργέτων ὅπου μοῦ δουλεύουν ἑπτακόσιοι μαῦροι, ἐπειτα πάλιν ἔρχομαι ὡς μακρυνὸς συγγενῆς τοῦ Ἐρρίκου Κλέυ, ἢ πλουσιώτατος κάτοικος τῆς Κεντόντης. Καθεὶς ἔχει πνεῦμα διάφορον. Ἰδοῦ, ὁ Τόμ εἶναι τρομερὸς ὅταν πρόκειται νὰ γίνουν κτυπήματα ἢ γρονθοκοπήματα· ἀλλὰ διὰ νὰ εἶπῃ ψεύματα δὲν ἀξίζει ὅλως διόλου, αἱ Τόμ, διότι βλέπεις δὲν εἶναι τῆς φύσεώς του· ἀλλὰ Θεέ μου, ἐὰν ἦναι κανένας εἰς τὸν τόπον ὅπου ἠμπορεῖ νὰ ὀρκισθῇ διὰ κάθε τι καὶ εἰς κάθε τι, νὰ βαστάξῃ εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις καὶ βαρύτερο πρῶσωπο, καὶ νὰ τὴν τελειώσῃ τὴν δουλιὰ καλῆ-

μοι, ἕνεκα τῆς μὴ ἐπανάδου τοῦ κομήτου, καὶ βοηθούμενος ἐκ τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας τοῦ Κ. Χινδ, διεξήλθεν ὅλους τοὺς ὑπολογισμούς, καὶ ὑπελόγησεν ὅλας τὰς ἐνεργείας πάντων τῶν πλανητῶν ἐπὶ τοῦ κομήτου τούτου ἀπὸ περιόδου τριακοσίων ἐτῶν. Εξήγαγε δὲ ὅτι ὁ ἀστὴρ οὗτος μέλλει νὰ ἐπανέλθῃ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1858, ἀλλὰ ὑπάρχει ἀμφιβολία δύο ἐτῶν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ὥστε ἀπὸ τοῦ 1856 μέχρι τοῦ 1860 θέλομεν ἰδεῖ τὸν μέγαν κομήτην τοῦ 1356.

Ἐτερος κομήτης ὅστις διήλθεν ἀπαράτητος τὸ 1833, ἀνάγεται εἰς ἀξιόλογα συμβάντα, τὰ ὁποῖα ἐσημειώθησαν κατὰ πολλὰς τῶν εἰκοσι περιόδων αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ 13 ἔτους π. χ.

Κατὰ τὸ 1066, ὅτε Γουλιέλμος ὁ Νόθος, δούξ τῆς Νορμανδίας εἶχεν ἀποβιβάσθῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἄγων πολυάριθμον στρατὸν, ἐφάνη ὁ κομήτης ὁ φέρων σήμερον τὸνομα τοῦ Χάλλεϋ.

Ὁ κομήτης οὗτος κατεθροῦνισε τὸ 1456 τοὺς Τούρκους τοὺς ὑπὸ τὸν Μωάμεθ τὸν Β' καὶ τὰς φάλαγγας τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὴν τρομερὰν μάχην τοῦ Βελιγραδίου.

Τὸν κομήτην τοῦτον οἱ ἱστορικοὶ τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου περιγράφουσιν ὡς «ἀπειρον, τρομερὸν, ἀμέτρου ἐκτάσεως, σύροντα ἐξοπλισμὸν οὐρανὸν καλύπτουσαν δύο σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ (60 μύριας) καὶ ἐμποιοῦντα γενικὸν τρόμον.»

Κατὰ τὴν περιγραφὴν ταύτην, οἱ κομήται παρὰδόξως μετεβλήθησαν εἰς τὰς ἡμέρας μας. Ἐν τούτοις ἐνθυμοῦνται τινεὶ τὸν τοῦ 1811, ὅστις ἔλαμπε ζωηρῶς καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν λαὸν προληπτικὸς τινεὶ φόβους.

Ἐκτοτε ἡ ἐπιστήμη ἐσημείωσεν περὶ τοῦ 80 κομήτης, ὕρατος μόνον διὰ τοῦ τηλεσκοπίου. Ἡρώτησέ τις ποτὲ τὸν Καίπερ· «Πόσοι κομήται νομίζεσθε ὅτι ὑπάρχουν ἐν τῷ οὐρανῷ;» Ὁ δὲ σοφὸς ἀνὴρ ἀπάντησεν· «Ὅσοι ἰχθύς εἰς τὴν θάλασσαν.»

Χάρις εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης, οἱ παράδοξοι οὗτοι ἀστέρες δὲν γίνονται σήμερον αἰτίοι τρόμου.

Αἱ θεωρίαι τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Χάλλεϋ κατέλυσαν τὴν φαντασιώδη βασιλείαν τῶν κομητῶν. Ὡς πρὸς τὴν φύσιν δὲ αὐτῶν, ἐπὶ πολλῶ ἐνδομύζον ὅτι συνέκειντο ἀπὸ συμπαγῆ τινε πυρῆνα περικυκλούμενον ἀπὸ φαιρινῆν ἀτμοσφαῖραν.

Ἡ περὶ τούτου γνώμη τοῦ Κ. Μπαμπινὲ εἶναι ὅτι· «Οἱ κομήται οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἐξασκήσωμεν ὕλικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τῆς σφαιρας ἡμῶν, ἢ δὲ γῆ, ἂν τυχὸν ὄφειλε νὰ διέλθῃ διὰ μέσου κομήτου τινός, δὲν ἠθελεν αἰσθανθῆ τούτο περισσότερον ἢ ἂν διήρχετο διὰ νέφους μυριάδας καὶ πάλιν μυριάδας ἐλαφροτέρου τῆς ἀτμοσφαιρας ἡμῶν καὶ μὴ δυναμένου νὰ διαπεράσῃ τὴν ἀτμοσφαῖραν ταύτην, καθὼς τὸ φύσμη συνήθως ῥαπίσματος δὲν δύναται νὰ διαπεράσῃ ἄκμωνα σιδερίν.» Ἀσφαλῆστερα παραβολῆ, ὡς βλέπομεν, δυσκόλως ἐδύνατο νὰ εὐρεθῇ.

(Ἀμάλθεια)

— Ἀπόπειρα δηλητηρίασεως. — Ἐρανοζόμεθα ἐκ τοῦ ταχυδρόμου τῆς Εὐρώπης τὸ ἐξῆς φοικώδες ἄμικ καὶ κωμικὸν περιστατικόν. Γυνὴ τις ζυλοουργὸς ἐκ Margés, χωριδίου τῆς Δορώμης ἐν τῇ

ἐπαρχίᾳ Ρομὰν, διήγε βίον τόσον ἀτακτον καὶ ἐκδητημένον ὥστε ἔβαλε κατὰ νοῦν ν' ἀπαλλαγθῇ τοῦ δυστυχούς συζύγου της, διότι ἡ παρουσία του ἠνώχλει τὰς ἀκρατήτους ὀρέξεις της. Πραεῖται λοιπὸν εἰς Ρομὰν, εἰσέρχεται εἰς φαρμακείον τι καὶ ζητεῖ ἀρσενικὸν πρὸς ἐξολοθρευσιν τῶν κατηραμένων ποντικῶν, ὧν ἡ οἰκία της ἔγεμεν. Ἀλλ' ὁ φαρμακοποιὸς, ἀνθρώπος φρόνιμος, ἀρνεῖται, καὶ ἀποφαινεται ἐπὶ τέλους ὅτι δὲν δύναται νὰ δώσῃ τοῦτον φάρμακον εἰμὴ εἰς τὸν ἀνδρα καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ μάρτυρων. Μετὰ τινος ἡμέρας ὁ σύζυγος ἔρχεται εἰς τοῦ φαρμακοποιοῦ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, καὶ ἐρωτᾶται παρ' αὐτοῦ ἂν αὐξάνωνται καὶ κατευσθῶνται εἰς τὴν οἰκίαν του οἱ ποντικοί.

— Δὲν εἶδα ποτὲ τοιούτους εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀπεκρίθη ὁ τίμιος ζυλοουργός.

— Ἀλλ' ἡ σύζυγός σου ἦλθεν ἐδῶ ζητοῦσα ἀρσενικόν.

— Ἄ! τοῦ διαδόλου τὴν γυναῖκα! ἐρώναζεν ἐκεῖνος νὰ μὲ φαρμακεύσῃ θέλει. Λοιπὸν, μήνισέ τὴν νὰ ἔλθῃ πάλιν.

Καὶ συμφωνοῦν οἱ δύο, ὅτι ὁ μὲν φαρμακοποιὸς θέλει δώσῃ ἀβλαβῆ τινὰ οὐσίαν, ὁ δὲ σύζυγος θέλει γευθῆ τὸν ζωμὸν δεθ' οὐ θ' ἀναμιχθῇ ἡ οὐσία, γευθεὶς δὲ θέλει προσποιηθῇ ὅτι προσβάλλεται αἴφνης ὑπὸ ὀξυτάτης θανατηφόρου νόσου, ἵνα δώσῃ μάθημα εἰς τὴν ἀπιστον σύζυγον.

Τὰ πάντα λοιπὸν ἐνεργοῦνται κατὰ τὴν συνενόησιν ἢ γυνὴ ἐπανερχεται, λαμβάνει τὸ ὑποτιθέμενον δηλητηριῶν, ἐπιτάσσει τὴν κόνην εἰς τὸν ζωμὸν τοῦ ἀνδρός, τὸν ὁποῖον αὐτὸς μὲν εὐρίσκει ἀπὸ δὴ καὶ κακὸν, ἢ δὲ γυνὴ ἀποφεύγει νὰ δοκιμάσῃ, ἐνὶ λόγῳ συνέθη πᾶν ὅτι εἰς τοιαῦτα κακουργήματα συνήθως συμβαίνει. Πιὼν ἤδη τὸν ζωμὸν, ὁ ἀνὴρ εὐρίσκειται δυσδιάθετος, ἐπειτα πίπτει καὶ προσποιεῖται τὸν τελευτῶντα, καὶ τὰ πάντα βραινουσι κατ' εὐχὴν, ἀλλ' ἤδη ἐπέρχεται τὸ ἀστεῖον τοῦ δράκουτος.

Ἡ γυνὴ, διὰ νὰ τρέψῃ τὸν δηλητηριασμὸν εἰς αὐτοχειρίαν καὶ ἀποφύγῃ οὕτω τὴν ἐπικειμένην κατὰ τῆς κεφαλῆς της ποινήν, ζητεῖ πάραυτα σχοινίον νέον ἐπὶ τούτῳ προπαρασκευασμένον, σχηματίζει δι' αὐτοῦ βρόχον, τὸν ὁποῖον περᾶ εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ὑποτιθεμένου νεκροῦ καὶ μετὰ ταῦτα ἀναβαίνει εἰς τὸ ἀνώγειον διὰ νὰ σύρῃ ἐντεῦθεν τὸ σχοινίον, τὸ ὁποῖον προσδένει εἰς δοκὸν τινὰ τῆς στέγης.

Ἐνῶ δὲ αὐτὴ ἀναβαίνει ἔτι, ὁ μακρῆτις ἐγείρεται, δένει τὸ περασμένον ἤδη εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ σχοινίου εἰς τὸν πόδα τῆς ζυλοουργικῆς του τραπέζης, καὶ περιμένει τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου. Φθάσασα ἐπάνω ἡ γυνὴ ἀρχίζει νὰ σύρῃ, ἀναμφιβόλως ὕλας δυνάμεσιν· ἀλλ' εὐρίσκει τὸν σύζυγον βαρύτερον νεκρὸν παρὰ ζῶντα, καταβαίνει δ' ἂν ἰδῇ πῶθεν ἢ ἐκτακτὸς αὐτὴ ἀντίστασις. Ἀλλὰ μύλις διαβαίνει τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, καὶ, διὰ χεῖρας πλήρους ζωῆς καὶ ἰσχύος, ὁ σύζυγος τῆ προστρέχει ἐφ' ἑκατέρας παρειᾶς ἀνὰ δύο βροντερὰ γρονθοκοπήματα, ἱκανὰ ἀναμφιβόλως νὰ κινήσῃ δίκην δημοσθενικῆν. Μετὰ ταῦτα τὴν φέρει εἰς τὴν δημορχίαν, ἥτις τὴν ἀποστέλλει εἰς τὰς φυλακάς τῆς Βελιγρίας.

(Εὐ-έρπη)

Ὁ ΦΟΙΝΙΞ ἐκδίδεται ἅπαξ τοῦ μηνὸς εἰς φυλλάδιον συγχείμενον ἐκ τριῶν τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων.

Τιμᾶται δὲ διὰ μὲν τοὺς ἐντὸς τῆς Ἑπτανήσου κατ' ἔτος διστ. 2 $\frac{1}{2}$, διὰ δὲ τοὺς ἐκτὸς δραχμ. 17 πληρωτέων ἅμα τῇ παραλαβῇ τοῦ πρώτου φυλλαδίου.

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

- ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ, παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογραφίῳ.
 » ΠΑΕΙΟΙΣ, παρὰ τῷ Κ. Σ. Ι. Μάστορα.
 » ΔΕΥΚΑΔΙ, παρὰ τῷ Κ. Ἀνδρέα Ν. Μεταξῆ.
 » ΖΑΚΥΝΘΩ, παρὰ τῷ Κ. Γ. Δ. Κανάλη.
 » ΑΘΗΝΑΙΣ, παρὰ τῷ Κ. Σπυρ. Α. Κουτσούρη.
 » ΣΜΥΡΝῃ, παρὰ τῷ Κ. Α. Πατρικίῳ.
 » ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, παρὰ τῷ Κ. Α. Βαλλιάνῳ.

Ὁ προμηθεύων δέκα συνδρομὰς θέλει λάβει δωρεὰν δύο ἀντίτυπα τοῦ ἐν τῷ Φοίνικι μεταφραζομένου μυθιστορήματος *Ἡ Καλύβη τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ τῆς Κ.*^α Μπήτσερ Στόου τοῦ ὁποίου ἡ ἔκδοσις θέλει συμπληρωθῆ ὅσον οὖπω.

Ὁ ΦΟΙΝΙΞ θέλει ἀναγγέλλει· εἰς τὸ ἐξώφυλλον τοῦ τὰ νεοφανῆ συγγραμμάτα, ὧν ἀντίτυπον ἤθελε σταλῆ παρὰ τῶν συγγραφέων εἰς τοὺς ἐκδότας.

Πίναξ τῶν ἐμπεριεχομένων.

Περὶ Ζωϊκοῦ Μαγνητισμοῦ	σελ.
Γυμνάσια	» 418
Συλλογὴ Λευκαδίων ἐπιγραφῶν	» 419
Ἱστορικὴ Γένεσις τῶν Ἀγγλικῶν Θεσμῶν	» 421
Ἰπόμνημα περὶ τῶν φαινομένων τῆς ἀρχῆς τῆς ζωῆς	» 426
Ἱστορία τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων θαλασσίων καὶ μεσογείων	» 430
Ἀνέκδοτοτον	» 432
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ. Ἡ Καλύβη τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ, σύγγραμμα τῆς Ἀμερικανίδος Κ. ^α Μπήτσερ Στόου (Beecher Stowe) (μετὰφ. Α. Πασχάλη)	» 433